

**T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**İLKÖĞRETİM 1.KADEME 1.SINIFTA
İLKOKUMA VE YAZMA DERSLERİNDE KULLANILAN
DERS KİTABINDA YER ALAN GÖRSELLERİN
HAZIRLANMASINDA SANATSAL TASARIM İLKE VE
ELEMENLARININ KULLANIM DURUMU**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan:
Osman ÇAYDERE

Tez Danışmanı:
Doç. Dr. Osman ALTINTAŞ

ANKARA - 2010

Osman ÇAYDERE'nin İLKÖĞRETİM 1.KADEME 1.SINIFTA İLKOKUMA VE YAZMA DERSLERİNDE KULLANILAN DERS KİTABINDA YER ALAN GÖRSELLERİN HAZIRLANMASINDA SANATSAL TASARIM İLKE VE ELEMANLARININ KULLANIM DURUMU başlıklı tezitarihinde, jürimiz tarafından GÜZEL SANATLAR EĞİTİMİ ANA BİLİM DALINDA Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Adı Soyadı

İmza

Üye (Tez Danışmanı):

.....

Üye :

.....

Üye :

.....

Üye :

.....

Üye :

.....

ÖNSÖZ

Hayat öğrenme ile dolu bir süreçtir. Bu süreçte öğrenme serüveninin en önemlisi, en temeli şüphesiz ki okuma yazmayı öğrenmedir. İlkokuma kitaplarında; ilkokuma yaşına gelmiş bireyler öylesine karşılanmalı ki, ömür boyu sürecek öğrenme serüveninin temelleri sağlam olsun.

Resim, anlatımın evrensel bir yoludur. Bu yoldan işe başlayıp yalınlaşıp soyutlaşarak harf ve rakamlar haline gelmiş şekillerin öğretilmesinde, yine resimden yararlanılması öğretme sürecinin olmazsa olmazıdır. Bu ihtiyaç kitap resimlerini, illüstrasyonları doğurmuştur. Özellikle ilköğretim aşamasında okutulan ders kitapları kitap resimleriyle desteklenmektedir. Bu tez çalışmasında incelenilen konu ise; kitap resimlerinden, ilkokuma ders kitaplarında kullanılanların ne derece nitelikli olduğu, bilimsel olarak tanım ve gereklilikleri ortaya konmuş olan bir takım sanatsal ilke ve elemanların bu kitap resimlerinde ne kadar kullanıldığı, dolayısıyla bu görsellerin sanatsal ve estetik değerlerinin yanı sıra vermesi planlanan mesajı ne ölçüde verebildiğinin araştırılmasıdır.

İlkokuma sırasında hayal gücü nitelikli görsellerle beslenen bireylerin yaratıcı ve soyut düşünme yetileri gelişecektir. Kitap resmi hazırlanırken çizerlerin sadece ilgili ders ve ders saati ile sınırlı mesajlar vermediklerinin, çocuğun doğrudan kişilik gelişimini etkileyeceklerinin farkında olmaları oldukça önemlidir.

Bu bağlamda önemli sonuçlara ulaştığım bu çalışmanın hazırlanması sürecinde Tez Danışmanım olarak desteğini esirgemeyen değerli hocam Doç. Dr. Osman ALTINTAŞ'a, eşim Yrd. Doç. Dr. Öznur Ö. ÇAYDERE'ye, Prof. Dr. Zakir AVŞAR'a, kaynak derleme aşamasındaki desteğinden dolayı Tolga AKALIN'a, İngilizce çevirilerinden dolayı Nazlı ŞENGÜL'e, istatistik, tablo ve grafiklerin hazırlanmasındaki yardımlarından dolayı Murat ILIKAN'a teşekkürlerimi sunuyorum.

ÖZET

İlköğretim çağına gelmiş çocukların, bu süre içerisinde ailesinden, çevresinden gözlemleyerek sistematik bir öğrenmenin dışında, etkileşim yoluyla öğrendiklerinin kullanılabilir kılınması için, okuma ve yazma temel bir gereksinimdir. Öğrenmenin anlamlı bir hale gelmesinde önemli araçlardan biri olan okuma ve yazma, hayatın en önemli gereksinimlerindendir. Bilgilerin duyguların, düşüncelerin ifadesinin kalıcılığı da yine okuma ve yazma ile mümkündür. Ayrıca ilköğretimin temelini ilkokuma ve yazma dersleri oluşturur. Bu çerçevede, nitelikli kitap resimlerinin, okumayı öğrenmenin yanı sıra, çocuğun soyut düşünmeye giden yolunu açması bakımından önemli olduğu açıktır. Soyut düşünce yetisi gelişmiş bireylerin yer aldığı toplumlarda, estetik ve beğeni düzeyi yüksek, üretim verimli, ruhsal yapı güçlü, hayat ve mesleki tatmin oldukça üst seviyelerdedir.

Bu araştırmada, İlköğretim 1. kademedeki 1. sınıf öğrencilerinin ilkokuma ve yazma derslerindeki sürecinin kolaylaştırılması açısından kullanılacak resim ve grafik gibi görsel elemanların mevcut ders kitaplarındaki durumunun araştırılması ve ilkokuma ders kitabında nitelikli görsellerin kullanılmasının gerekliliğinin ortaya çıkartılması amaçlanmıştır. Bunun için, *“İlköğretim 1.kademe 1.sınıfta ilkokuma ve yazma derslerinde kullanılan ders kitabında yer alan görsellerin hazırlanmasında tasarım ilke ve elemanları ne derece kullanılmıştır?”* problemine cevap aranan çalışmada, betimsel araştırma türlerinden olan tarama modeli kullanılmıştır.

Araştırmanın evrenini, Ankara ili ilköğretim kurumlarında öğretmenlik yapan resim-iş öğretmenleri, örneklemini ise, Ankara ili ilköğretim kurumlarında öğretmenlik yapan 30 resim-iş öğretmeni oluşturmaktadır. Örneklem grubuna, *“İlkokuma ders kitaplarındaki görsellerin tasarım ilkelerine uygunluğu ve tasarım elemanlarının niteliğinin değerlendirilmesine ilişkin kriterler”* den oluşan ve veri toplama aracı olarak kullanılan anket formu uygulanmıştır.

Anahtar kelimeler: grafik tasarım, illüstrasyon, ilkokuma ders kitaplarında görseller, görseller, ders kitapları, ders kitaplarında görseller

ABSTRACT

Have reached school age children, this time from within family by observing a systematic learning from the outside environment, they making reading and writing are basic requirements. Become important tools in a meaningful learning of reading and writing which are the more important requirements in the life. Knowledge of emotions and the thoughts expressed in the retention are also possible to read and write. Besides, first reading and writing courses from the basis primary school. In this context, quality of picture books, as well as learning to read, children's abstract thinking is important to open the way. Abstract thinking skills developed in societies where individuals a high level of aesthetics and appreciation, production efficiency, strong spiritual life and job satisfaction is quite high levels.

In this study, first grade of primary school and their students in writing classes that will be used to facilitate the process of visual elements such as images and graphics available in textbooks and primary schools to investigate the status of the use of textbooks in the visual quality of the requirements was to be revealed. For this purpose, first grade of primary school's textbooks. Used in writing classes in the preparation of visual design principles and elements used in which degree? This study sought answers to the problem, descriptive studies such as the screening model is used.

The universe of study, picture of the teachers who taught in primary schools in Ankara province, the sample, as a teacher in primary schools in Ankara on 30 picture form teacher. Sample group, "I am learning, reading and writing in conformity with the principles of textbook design of visual elements and design criteria for the evaluation of the nature" of this original compositions and used as a data collection tool was a questionnaire administered.

Study examined the textbooks used in the visual, artistic arrangement principles of integrity, rhythm, ratio and proportion, balance, movement, contrast, emphasis by the principles are not suitable, as well as arrangements elements of

colors, line, shape, texture, value, light-shadow, space elements have been found that are not suitable enough.

Key words: graphic design, illustration, illustrations of in the primary school books, images, textbooks, visuals of in the course books.

İÇİNDEKİLER

BÖLÜM I

ÖNSÖZ	i
ÖZET	ii
ABSTRACT	iv
GRAFİKLER LİSTESİ	ix

1. GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu	1
1.1.1. Problem Cümlesi	3
1.1.2. Alt Problemler	3
1.2. Araştırmanın Amacı	3
1.3. Araştırmanın Önemi.....	4
1.4. Varsayımlar	4
1.5. Sınırlılıklar.....	5
1.6. Tanımlar.....	5

BÖLÜM II

2. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	7
2.1. Görsellerin Niteliği Yönünden Ders Kitaplarının İncelenmesine Dair Araştırmalar	7
2.2. Görsellerin Etkisi İle İlgili Araştırmalar.....	15

BÖLÜM III

3. KAVRAMSAL ÇERÇEVE	21
3.1. Eğitim.....	21
3.2. Sanat Eğitimi.....	22

3.3. Sanat Eğitimi ve Çocuk.....	23
3.4. Tasarım ve Grafik Tasarımı.....	24
3.5. Grafik Tasarımın Dili.....	26
3.6. Göstergebilim (Semiyojoloji).....	27
3.7. Tasarım Elemanları.....	28
3.8. Tasarım İlkeleri.....	33
3.9. Türkiyedeki Grafik Sanatının Bulunduğı Durum ve Gelişimi	36
3.10. Grafik Tasarım ve Grafik Tasarım Uygulama Sorunları	37
3.11. İllüstrasyon Tanımı.....	38

BÖLÜM IV

4. YÖNTEM	40
4.1. Araştırmanın Modeli.....	40
4.2. Evren ve Örneklem.....	40
4.3. Veri Toplama Tekniğı.....	40
4.4. Verilerin Analizi.....	41

BÖLÜM V

5. BULGULAR VE YORUMLARI.....	42
5.1. Birinci Alt Problem ve Çözümüne Dair Bulgular.....	42
5.2. İkinci Alt Problem ve Çözümüne Dair Bulgular.....	64

BÖLÜM VI

6. SONUÇ VE ÖNERİLER	86
6.1. Sonuç	86
6.2. Öneriler	93
6.3. Tartışma	93
 KAYNAKÇA	 96
 EKLER	 102
Anket Formu	105
Ankette Kullanılan Sesi Hissetme Görselleri	107
Ankette Kullanılan Dinleme Görselleri	113
Ankette Kullanılan İşleniş Metni Görselleri	119

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik1. “Sesi Hissetme Görsellerinin” Sanatsal Düzenleme İlkelerinden “Bütünlük İlkesine” Göre Değerlendirilmesine İlişkin Grafik.....	42
Grafik 2. “Sesi Hissetme Görsellerinin” Sanatsal Düzenleme İlkelerinden “Ritim İlkesine” Göre Değerlendirilmesine İlişkin Grafik.....	43
Grafik 3. “Sesi Hissetme Görsellerinin” Sanatsal Düzenleme İlkelerinden “Oran - Orantı İlkesine” Göre Değerlendirilmesine İlişkin Grafik.....	44
Grafik 4. “Sesi Hissetme Görsellerinin” Sanatsal Düzenleme İlkelerinden “Denge İlkesine” Göre Değerlendirilmesine İlişkin Grafik.....	45
Grafik 5. “Sesi Hissetme Görsellerinin” Sanatsal Düzenleme İlkelerinden “Hareket İlkesine” Göre Değerlendirilmesine İlişkin Grafik.....	46
Grafik 6. “Sesi Hissetme Görsellerinin” Sanatsal Düzenleme İlkelerinden “Zıtlık İlkesine” Göre Değerlendirilmesine İlişkin Grafik.....	47
Grafik 7. “Sesi Hissetme Görsellerinin” Sanatsal Düzenleme İlkelerinden “Vurgu İlkesine” Göre Değerlendirilmesine İlişkin Grafik.....	48
Grafik 8. “Dinleme Metni Görsellerinin” Sanatsal Düzenleme İlkelerinden “Bütünlük İlkesine” Göre Değerlendirilmesine İlişkin Grafik.....	49
Grafik 9. “Dinleme Metni Görsellerinin” Sanatsal Düzenleme İlkelerinden “Ritim İlkesine” Göre Değerlendirilmesine İlişkin Grafik.....	50
Grafik10. “Dinleme Metni Görsellerinin” Sanatsal Düzenleme İlkelerinden “Oran - Orantı İlkesine” Göre Değerlendirilmesine İlişkin Grafik.....	51
Grafik 11. “Dinleme Metni Görsellerinin” Sanatsal Düzenleme İlkelerinden “Denge İlkesine” Göre Değerlendirilmesine İlişkin Grafik.....	52
Grafik 12. “Dinleme Metni Görsellerinin” Sanatsal Düzenleme İlkelerinden “Hareket İlkesine” Göre Değerlendirilmesine İlişkin Grafik.....	53
Grafik13. “Dinleme Metni Görsellerinin” Sanatsal Düzenleme İlkelerinden “Zıtlık İlkesine” Göre Değerlendirilmesine İlişkin Grafik.....	54
Grafik14. “Dinleme Metni Görsellerinin” Sanatsal Düzenleme İlkelerinden “Vurgu İlkesine” Göre Değerlendirilmesine İlişkin Grafik.....	55

Grafik15. “İşleniş Metni Görsellerinin” Sanatsal Düzenleme İlkelerinden	
“Bütünlük İlkesine” Göre Değerlendirilmesine İlişkin Grafik.....	56
Grafik16. “İşleniş Metni Görsellerinin” Sanatsal Düzenleme İlkelerinden	
“Ritim İlkesine” Göre Değerlendirilmesine İlişkin Grafik.....	57
Grafik17. “İşleniş Metni Görsellerinin” Sanatsal Düzenleme İlkelerinden	
“Oran - Orantı İlkesine” Göre Değerlendirilmesine İlişkin Grafik.....	58
Grafik18. “İşleniş Metni Görsellerinin” Sanatsal Düzenleme İlkelerinden	
“Denge İlkesine” Göre Değerlendirilmesine İlişkin Grafik.....	59
Grafik19. “İşleniş Metni Görsellerinin” Sanatsal Düzenleme İlkelerinden	
“Hareket İlkesine” Göre Değerlendirilmesine İlişkin Grafik.....	60
Grafik 20. “İşleniş Metni Görsellerinin” Sanatsal Düzenleme İlkelerinden	
“Zıtlık İlkesine” Göre Değerlendirilmesine İlişkin Grafik.....	61
Grafik 21. “İşleniş Metni Görsellerinin” Sanatsal Düzenleme İlkelerinden	
“Vurgu İlkesine” Göre Değerlendirilmesine İlişkin Grafik.....	62
Grafik 22. “Sesi Hissetme Görsellerinin” Sanatsal Düzenleme Elemanlarından	
“Renk” Yönünden Değerlendirilmesine İlişkin Grafik.....	63
Grafik 23. “Sesi Hissetme Görsellerinin” Sanatsal Düzenleme Elemanlarından	
“Çizgi” Yönünden Değerlendirilmesine İlişkin Grafik.....	64
Grafik 24. “Sesi Hissetme Görsellerinin” Sanatsal Düzenleme Elemanlarından	
“Biçim” Yönünden Değerlendirilmesine İlişkin Grafik.....	65
Grafik 25. “Sesi Hissetme Görsellerinin” Sanatsal Düzenleme Elemanlarından	
“Doku” Yönünden Değerlendirilmesine İlişkin Grafik.....	66
Grafik 26. “Sesi Hissetme Görsellerinin” Sanatsal Düzenleme Elemanlarından	
“Değer” Yönünden Değerlendirilmesine İlişkin Grafik.....	67
Grafik 27. “Sesi Hissetme Görsellerinin” Sanatsal Düzenleme Elemanlarından	
“Işık-Gölge” Yönünden Değerlendirilmesine İlişkin Grafik.....	68
Grafik 28. “Sesi Hissetme Görsellerinin” Sanatsal Düzenleme Elemanlarından	
“Mekan” Yönünden Değerlendirilmesine İlişkin Grafik.....	69
Grafik 29. “Dinleme Metni Görsellerinin” Sanatsal Düzenleme Elemanlarından	
“Renk” Yönünden Değerlendirilmesine İlişkin Grafik.....	70
Grafik 30. “Dinleme Metni Görsellerinin” Sanatsal Düzenleme Elemanlarından	

“Çizgi” Yönünden Değerlendirilmesine İlişkin Grafik.....	71
Grafik 31. “Dinleme Metni Görsellerinin” Sanatsal Düzenleme Elemanlarından	
“Biçim” Yönünden Değerlendirilmesine İlişkin Grafik.....	72
Grafik 32. “Dinleme Metni Görsellerinin” Sanatsal Düzenleme Elemanlarından	
“Doku” Yönünden Değerlendirilmesine İlişkin Grafik.....	73
Grafik 33. “Dinleme Metni Görsellerinin” Sanatsal Düzenleme Elemanlarından	
“Değer” Yönünden Değerlendirilmesine İlişkin Grafik.....	74
Grafik 34. “Dinleme Metni Görsellerinin” Sanatsal Düzenleme Elemanlarından	
“Işık-Gölge” Yönünden Değerlendirilmesine İlişkin Grafik.....	75
Grafik 35. “İşleniş Metni Görsellerinin” Sanatsal Düzenleme Elemanlarından	
“Mekan” Yönünden Değerlendirilmesine İlişkin Grafik.....	76
Grafik 36. “İşleniş Metni Görsellerinin” Sanatsal Düzenleme Elemanlarından	
“Renk” Yönünden Değerlendirilmesine İlişkin Grafik.....	77
Grafik 37. “İşleniş Metni Görsellerinin” Sanatsal Düzenleme Elemanlarından	
“Çizgi” Yönünden Değerlendirilmesine İlişkin Grafik.....	78
Grafik 38. “İşleniş Metni Görsellerinin” Sanatsal Düzenleme Elemanlarından	
“Biçim” Yönünden Değerlendirilmesine İlişkin Grafik.....	79
Grafik 39. “İşleniş Metni Görsellerinin” Sanatsal Düzenleme Elemanlarından	
“Doku” Yönünden Değerlendirilmesine İlişkin Grafik.....	80
Grafik 40. “İşleniş Metni Görsellerinin” Sanatsal Düzenleme Elemanlarından	
“Değer” Yönünden Değerlendirilmesine İlişkin Grafik.....	81
Grafik 41. “İşleniş Metni Görsellerinin” Sanatsal Düzenleme Elemanlarından	
“Işık-Gölge” Yönünden Değerlendirilmesine İlişkin Grafik.....	82
Grafik 42. “İşleniş Metni Görsellerinin” Sanatsal Düzenleme Elemanlarından	
“Mekan” Yönünden Değerlendirilmesine İlişkin Grafik.....	83
Grafik 43. “Türkçe İlkokuma Yazma Ders Kitabı”nda bulunan görsellerin sanatsal tasarım ilk eve elemanları yönünden toplu değerlendirilmesi	84

BÖLÜM I

1. GİRİŞ

Bu bölümde probleme, amaca, alt problemlere, öneme, varsayımlara, kapsam ve sınırlılıklara ve aynı zamanda araştırma raporunda kullanılan bazı terimlere yer verilmiştir.

1.1. Problem Durumu

İlkokuma çağındaki çocukların okuma ve yazmayı başarabilecek, rakam ve harflerden oluşan kodlamaları çözümleyecek alt yapıları yoktur. Günlük yaşamdaki olayların aktarılması ya da bir mesajın, öğretinin verilebilmesinde en temel araç şüphesiz ki yazıdır. Yazıyı öğrenmenin kolaylaştırılması bu kodlama sisteminin uygun görsellerle desteklenmesi ile mümkündür. İlkokuma çağındaki çocukların görsel algı düzeylerine ve duygularına uygun görseller kullanma ilkokumanın temel unsurlarıdır. “Altı yaşındaki çocuk duygularına göre hareket eder. Tamamen toplu görüşe sahiptir. Eşyaları ve olayları bütünü ile görür. Parça parça kısımlara ayıramaz. Bunun için okuma yazma öğretimine çocuğun bildiği isim ve küçük cümlelerle başlanması gerekir” (Tan, 2001, s.12).

Anadili öğretiminin “ilkokuma” ve “yazma” çalışmalarını kapsayan “ilkokuma yazma öğretimi” yoluyla, gerçekleşen anadil öğretiminde “dinleme, okuma, konuşma ve yazma” etkinlikleri anadil öğretiminin alt yapısını ve temelini oluşturmaktadır (Güleryüz, 2000). Bu bağlamda, dil gelişimi öğretmenler açısından da önemlidir. Çünkü, sınıflarda öğretmenin yönlendirmesiyle oluşan iletişimin büyük bir kısmı sözel iletişimle yani dille ilgilidir. Sözel iletişim yolları, öğretmen ve öğrencilerin birbirleriyle konuşması, kitap okuması, tahtaya yazı yazması gibi durumları kapsarken, sözel olmayan iletişim yolları ise, jestler, beden hareketleri, göz teması, mekanın kullanılması gibi durumları kapsamaktadır (Selçuk, 2000).

“İlk okuma ve yazmanın genel amacı, anadilin temelini oluşturan dinleme ve konuşma gibi temel dil becerilerinden yola çıkarak, çocuğun yaşamı boyunca kullanacağı okuma-yazma temel becerisini edinebilmesidir” (Çelenk, 2001). Çocuk, okuma yazma ile birlikte hem ifade, hem de algı alanını genişletir. “Bu çerçevede okumada çevrenin rolü büyük olduğundan, okuyan bir çevreden gelen bir çocuğun okumaya karşı ilgisi daha fazladır. Çocuğun görme işitme ve konuşma yetileri okuma üzerinde etkilidir” (Binbaşoğlu, 1978).

Okuma yazmanın öğrenilmesi kadar, kalıcı bir okuma yazma alışkanlığının kazanılmasının da önemli olduğu düşünülebilir. İlkokumada, okul öncesinde öğrenilen kelimeler, konuşma yetisi, cümle kurma ne denli önemli ise, günlük hayatta görülen objelerin, nesnelerin de görsel olarak bu program içerisinde yer almasının o derece önemli olduğu söylenilebilir.

İlkokuma ve yazma derslerinde öğretilen seslerin (harflerin), hecelerin ve kelimelerin imgelerle desteklenmesi, ilk okumayı öğrenmede kolaylığı sağladığı gibi kalıcılığı da sağlayacağı düşünülebilir.

Çocuk ile resim ilişkisini irdelediğimizde; Resim yapmanın çocuk için simgesel bir oyun niteliğinde olduğunu görüyoruz. Çocuk bu oyunda duygusal ve düşünsel yaşamıyla ilgili imgeleri ortaya koymaktadır (Akalin, 2008, s.4).

İlköğretim çağına gelmiş çocukların, bu süre içerisinde ailesinden, çevresinden gözlemleyerek sistematik bir öğrenmenin dışında etkileşim yoluyla öğrendikleri, okuma yazma ile birlikte kullanılabilir hal alır ve öğrenme sistematikleşir. Öğrenmenin anlamlı bir hale gelmesinde temel araçlardan biri olan okuma ve yazma, hayatın en önemli gereksinimlerindendir. Bilgilerin duyguların, düşüncelerin ifadesinin kalıcılığı da yine okuma ve yazma ile mümkündür, ayrıca ilköğretimin temelini ilk okuma ve yazma dersleri oluşturur. Bu sebeple araştırmada aşağıdaki probleme ve alt problemlere cevap aranacaktır.

1.1.1. Problem Cümlesi

İlköğretim 1.kademe 1.sınıfta ilkokuma ve yazma derslerinde kullanılan ders kitabında yer alan görsellerin hazırlanmasında sanatsal tasarım ilke ve elemanları ne ölçüde kullanılmıştır?

1.1.2. Alt Problemler

- 1- İlköğretim 1.kademe 1.sınıfta ilkokuma ve yazma derslerinde kullanılan ders kitabında bulunan görseller “*sanatsal düzenleme ilkeleri*” açısından değerlendirildiğinde;
 - a- Sesi hissetme görselleri nasıldır?
 - b- Dinleme metni görselleri nasıldır?
 - c- İşleniş metni görselleri nasıldır?
- 2- İlköğretim 1.kademe 1.sınıfta ilkokuma ve yazma derslerinde kullanılan ders kitabında bulunan görseller “*sanatsal düzenleme elemanları*” açısından değerlendirildiğinde;
 - a- Sesi hissetme görselleri nasıldır?
 - b- Dinleme metni görselleri nasıldır?
 - c- İşleniş metni görselleri nasıldır?

1.2. Araştırmanın Amacı

İlköğretim 1.kademede 1. sınıf öğrencilerinin ilkokuma ve yazma derslerindeki öğrenme, öğretme sürecinin kolaylaştırılması açısından kullanılacak resim ve grafik gibi görsel elemanların mevcut ders kitaplarındaki durumunun araştırılması amaçlanmıştır. Ayrıca ilkokuma ders kitabında nitelikli görsellerin kullanılmasının gerekliliğinin ortaya çıkartılması da amaçlanmıştır.

1.3. Araştırmanın Önemi

Bu araştırma;

- Okuma yazma sembollerle iletişim kurma yoludur. Bu iletişimde kullanılan semboller (harfler, rakamlar), görsel anlatımın en yalın halidir. Ancak bu sembollerin algılanması, şifrelerinin çözülmesi okuma yazma bilgisi gerektirmektedir. Henüz okuma yazma yetisine sahip olmayan çocukların bu şifrelerin çözümünde daha anlaşılır görsel materyallere ihtiyacı olması açısından,
- Çocukların yazılı iletileri okuyabilmesi, algılayabilmesi için harf ve rakamların oluşturduğu sesleri, şifreleri çözebilmesi açısından,
- Bu süreçte çocuğun, yeni karşılaştığı sembolleri anlamlandırabilmesi ve bu sembollerin günlük hayatta görebildiği görsellerle (resim, grafik, illüstrasyon) desteklenmesi açısından,
- Çocuklar için kitap resimlerinin düzenleyici, bütünleyici bir işleve sahip olması açısından,
- Kitap içinde bulunan resimler, çocukların yeni karşılaştığı sembolleri anlamlandırmasına yardımcı olması açısından,
- Nitelikli kitap resimlerinin okumayı öğrenmenin yanı sıra, çocuk için soyut düşünmeye giden yolu açması açısından; Soyut düşünce yetisi gelişmiş bireylerin yer aldığı toplumlarda, estetik ve beğeni düzeyinin yüksek, üretiminin verimli, ruhsal yapısının güçlü, hayat ve mesleki tatminin oldukça üst seviyelerde olması açısından önemlidir.

1.4. Varsayımlar

- Çocuğun okuma yazmayı kitap resminin yardımıyla öğrendiği varsayılmaktadır.

- Kitap resimleri harf ve sembollerin anlamlandırılmasına katkı sağladığı gibi çocuğa sosyal yaşam disiplini ile ilgili etki ettiği varsayılmaktadır.
- Kitap resimlerinde kullanılan renk ve çizgilerin psikolojik anlamlarının çocuk eğitime katkı sağladığı varsayılmaktadır.
- Kitaplarda kullanılan görsel kompozisyonların çocuğun tanıdık çevresiyle ilgili öğeler içermesi (bilinenden-bilinmeyene, somuttan-soyuta), çocuğun görsele daha dikkatli yaklaşmasını sağlayacağı varsayılmaktadır.
- İlk okuma kitaplarında kullanılacak görsellerin ölçü ve espaslarının doğru kullanımının çocuğun algısını olumlu yönde etkileyeceği varsayılmaktadır.

1.5. Sınırlılıklar

Bu araştırma;

- 2009-2010 öğretim yılında Millî Eğitim Bakanlığına bağlı ilköğretim okullarında okutulmakta olan “Türkçe Okuma Yazma Öğreniyorum” ders kitabı ile,
- İlköğretim 1. Sınıf 1. Kademe İlkokuma Ders Kitaplarındaki harf, kelime, cümle öğretim alıştırmaları sayfaları ile sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

Görsel tasarım elemanları: İlkokuma ve Yazma kitabı içerisinde yer alan, yazılı metinleri destekleyen resimler, grafikler, renkler.

Görsel tasarım ilkeleri: İlkokuma ve Yazma kitabı içerisinde yer alan görsel tasarım elemanlarının hazırlanmasında dikkat edilen, bütünlük, oran – orantı, denge, hareket, ritim, zıtlık, vurgu gibi sanatsal tasarım ilkeleri.

Tasarım : Bir tasarlama (hayal etme, kurgulama) eylemi sonucunda beliren ve asıl yapının gerçekleştirilmesi sırasında yönlendirici olan proje, çizim, maket ve buna benzer ürünlerin tümüdür (Tepecik, 1994, s.44).

Görsel Eğitim : Basılı eğitim araçlarının yanı sıra daha çok görme duyularına yönelik araçlardan yararlanılarak yapılan eğitimidir (Becer, 2002: 30).

İllüstrasyon: Kelime olarak bezeme, resimleme anlamına gelen illüstrasyon iki boyutlu, metne yardımcı resimlerdir.

“Daha çok kitap içi metinlerin açıklayıcı tanımlarını güçlendirmek ve daha iyi anlaşılmasını sağlamak amacıyla yapılan, konulu resimlerdir. Sanat çalışmalarında bir uzmanlık alanı olarak yerini almıştır” (Tepecik, 2002, s.79).

Piktogram: Resim-yazı anlamına gelmektedir. İlk olarak Sümer ve Mısır hiyerogliflerinde görülmüş şekillerdir. Günümüzde kullanılan yazı, harfler ve rakamlar piktogramların yerini alamamıştır. Piktogramların dili yoktur, resimsel işaretlerle evrensel bir anlatım biçimidir.

BÖLÜM II

2. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde araştırmaya yön veren, araştırmayı destekleyen, araştırma konusu ile ilgili olarak yapılan makalelere, yüksek lisans tezlerine, doktora tezlerine, kongrelerde ve sempozyumlarda sunulmuş-yayımlanmış bildirilere yer verilmiştir. İki kısımda ele alınan bu bölümün birinci kısımda “Görsellerin Niteliği Yönünden Ders Kitaplarının İncelenmesine Dair Araştırmalar”, İkinci kısımda ise “Görsellerin Etkisi İle İlgili Araştırmalar” konunun içeriğine ve konunun işlenmesine uygun ele alınarak bu bölümde özetlenmeye çalışılmıştır.

2.1. Görsellerin Niteliği Yönünden Ders Kitaplarının İncelenmesine Dair Araştırmalar

Yıldız’ın (2009) “İlkokuma Yazma Öğretiminde Çoklu Ortam Uygulamalarının Etkililiği” adlı doktora tezinde, ilköğretim birinci sınıflarda Türkçe dersinde çoklu ortam araçlarının ilkokuma yazma öğretiminde etkililiğinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Deneysel desenlerden “Kontrol Gruplu Son-Test Model” ile gerçekleştirilen bu araştırmada, Bolu İli Merkez İlköğretim okullarından Gazipaşa İlköğretim Okulu 1-A sınıfı deney grubu, Canip Baysal İlköğretim Okulu 1- A sınıfı da kontrol grubu olarak belirlenmiştir. Araştırmada deney grubunda bir öğretim yılı boyunca ilkokuma yazma öğretiminde çoklu ortam uygulamaları yapılırken; kontrol grubuna herhangi bir etkide bulunulmamıştır. Araştırmada verileri toplamak için, okuduğunu anlama testi, olumsuz okuma alışkanlıklarının belirlenmesinde Ankara Üniversitesi Özel Eğitim Bölümü’nce hazırlanıp kullanılan bireysel okuma değerlendirme gözlem formu, ses kayıtları ve hata analizleri envanterleri kullanılmıştır. Araştırmada deney grubu öğrencilerinin, okuma yazma becerisini daha kısa sürede kazandıkları, verilen metni daha kısa sürede okumalarına sebep olduğu, yazma becerisi yönünden her iki öğretim yılı

sonunda da kontrol grubuna göre daha başarılı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çoklu ortam tasarımları yapılırken, gereksiz bilgilerin fazla kullanılmaması ve anlaşılması gerekli bilgilerin işitsel ve görsel olarak sunulması ile bilişsel yük azaltılarak, öğrenmenin olumlu etkilenebileceği ortamların oluşturulabileceği göz önünde bulundurulması önerisi getirilmiştir.

Ertok Atmaca'nın (2009) “İlköğretime Yönelik Ders Kitaplarının Resimleme ve Yayınlanma Süreçlerine Eleştirel Bir Bakış” konulu bildirisinde; kitapların görsel tasarım açısından karşılaştırmalı örneklerle incelenmesi amaçlanmaktadır. Çalışmada, eğitim sürecinin en önemli materyallerinden olan ders kitaplarının çocukların okuma-yazma sürecinde hayatına giren ve eğitim hayatı bitene kadar farklı seviye ve türleriyle eğitim hayatının bir zorunluluğu olarak yaşamında var olduğundan; kitapların çok küçük yaşlardan hayatımıza girmesi ile başlayan bu süreç, farklı etkenlerle kişilere göre değişim gösterdiğinden bahsedilmektedir. Ayrıca çalışmada, ders kitapları okula giden herkesin elinde bulunması gereken bir kaynak olduğu için, tüm ilköğretim döneminde zorunlu olarak okutulan bu kitapların teknik ve fiziksel anlamda şüphe edilemeyecek kadar iyi olması zorunluluğundan söz edilmektedir.

Helvacı Tüzel'in (2009). “İlköğretim ikinci kademe Türkçe dersi ders kitaplarında yer alan görsellerin düzenlenmesi bağlamında değerlendirilmesi” konulu yüksek lisans tezinde 8. Sınıf Türkçe ders kitabında yer alan görseller, alan uzmanlarınca değerlendirilmiştir. Bu değerlendirme yapılırken, uzmanlar 2 gruba ayrılmış ve hazırlanan ölçek doğrultusunda değerlendirmelerini yapmışlardır. “1. Uzman Grubu” güzel sanatlar uzmanlarından oluşurken; “2. Uzman Grubu” ise Türkçe Eğitimi uzmanlarından oluşmaktadır. Çalışmada iki uzman grubunun fikir farklılıkları ve bu farklılıklara sebep olabilecek durumlar ortaya konulmaya çalışılmıştır. Çalışmanın ana amacı, görsellerin hâkim olduğu yüzyılımızda, ders kitaplarının hazırlanmasında görsellerden yeterince yararlanılıp yararlanılmadığını ortaya koymak ve bu doğrultuda öneriler geliştirmektir.

Tontu'nun (2008), “İllüstrasyonların İlköğretim Birinci Kademe Türkçe Ders Kitaplarındaki Görsel Etkililik Durumlarının Değerlendirilmesi” konulu yüksek lisans tezinde; 2007 – 2008 Öğretim yılında yayınlanmış olan Milli Eğitim Bakanlığına bağlı okullarda okutulan, İlköğretim birinci kademe Türkçe ders kitaplarındaki illüstrasyonların görsel etkililik durumlarının değerlendirilmesi amaçlanmıştır. İllüstrasyonların görsel açıdan etkililiği incelendikten sonra, eğitime katkı sağlayacağı yenilikleri ortaya koymakta diğer bir amaçtır. Bu amaçlar doğrultusunda Türkçe ders kitaplarındaki illüstrasyonların grafik tasarımına ilişkin sorularla ankete katılanların görüşleri alınmıştır. Araştırmanın çalışma evrenini, 2007-2008 öğretim yılında Millî Eğitim Bakanlığına bağlı ilköğretim okullarında okutulmakta olan Türkçe (1. 2. ve 3.sınıf) ders kitabı oluşturmaktadır. Evrenden tesadüfî örneklem tekniği ile seçilen 6 illüstrasyon çalışması çalışmanın örneklemi oluşturmuştur. Verilerin toplanması için hazırlanan anket grafik öğretmenliği ve resim öğretmenliği mezunu 30 kişiye uygulanmıştır. Tonlu' nun araştırmasının sonucunda, çocukların görsel eğitim ve düşünce biçimlerinin oluşturulmasında çok önemli yeri olan kitapların özenli bir resimlemeden yoksun oldukları saptanmıştır.

Arslan'ın (2008) “İlköğretim 1. Kademe Birinci Sınıf Matematik - Türkçe Ve Hayat Bilgisi Ders Kitaplarındaki İllüstrasyonların Grafikselsel Açıdan İncelenmesi”, konulu yüksek lisans tezinin amacı, ilköğretim 1. kademe birinci sınıf “Matematik, Türkçe ve Hayat Bilgisi” ders kitaplarındaki illüstrasyonların grafikselsel açıdan incelenmesidir. Bu araştırmaya 2007–2008 eğitim-öğretim yılında Bolu İli Merkez İlçede bulunan 4 ilköğretim okulunun 1. kademesinde görev yapan toplam 15 birinci sınıf, sınıf öğretmeni katılmıştır. Araştırmada, konu ile ilgili alan taraması yapılarak, farklı okullardan seçilmiş birinci sınıf öğretmenleriyle görüşülmüş ve bu görüşmelerde uzman görüşlerinden yararlanılarak oluşturulmuş anketler kullanılmıştır. Arslan'ın araştırmasında; Ders kitaplarındaki çocuk resimlerinin çok etkili olduğu, çocuk resimlerinin ilköğretim programına “kısmen” uygun olduğu, resimlerin grafikselsel düzenlemesinin çokta yeterli olmadığı, resimlerin baskı kalitesinin iyi olmadığı ve altlarında anlaşılır açıklamanın yeterli

bulunmadığı, numaralandırmanın eksik olduğu, resimlerin bazılarının metnin amacına uygun olmadığı, sayfa içinde metin, resim ilişkisindeki estetik değerlerin “kısmen” uygun olduğu, sayfada kullanılan şekil, grafik ve haritaların öğrencilerin öğrenme düzeyini etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Tural’ın (2007) “İlköğretim II. Basamak Fen Bilgisi Ders Kitaplarında Kullanılan Görsellerin Biçim ve İçerik Yönünden İncelenmesi” konulu yüksek lisans tezinde ilköğretim ikinci basamak Fen Bilgisi ders kitaplarında kullanılan görsellerin ilgili oldukları metinlerle ilişkileri biçim ve içerik olarak; kapak, fotoğraf ve resimlemeler açısından yeterli ve yetersiz yönleri ile incelenmiştir. Örneklemi oluşturan Fen Bilgisi ders kitaplarında kullanılan görseller sınıflandırılmış, kullanım yoğunluğu tespit edilip, her bir görselin metinle ilişkisi ve plastik problemleri incelenmiştir. Yapılan araştırmalarda ders kitaplarında kullanılan görsellerin daha önce de incelendiği, fakat bu ders kitaplarının ağırlıklı olarak Türkçe ve Hayat Bilgisi derslerine ait kitaplar olduğu görülmüştür. Bu anlamda da araştırmanın bu alandaki boşluğu dolduracağı düşünülmektedir. Araştırmada incelenen Fen Bilgisi ders kitaplarının genelinde resimlemelerin baskı kalitesinin çok düşük olduğu, resimleme kullanımının daha faydalı olduğunun bilinmesine karşın, fotoğrafa oranla resimlemenin daha az kullanıldığı saptanmıştır. Ders kitaplarında kullanılmasının büyük faydalar sağlayacağı düşünülen karikatürlerin ise her üç ders kitabında da birkaç uygulama dışında kullanılmadığı görülmektedir. Ayrıca görsel elemanlar ve sayfalar arasındaki görsel bütünlüğün sağlanamadığı, resimlemelerin çoğunda önemli anatomik hataların olduğu, büyük çoğunluğunun ilgili metinlerle bağdaşmadığı, ya da verilen bilgiyi tam olarak ifade etmekte yetersiz kaldığı görülmüştür. Bir diğer önemli saptama da resimlemelerde, ortak bir çizgi dilinin oluşturulamadığı dolayısıyla da görsel uyumun yakalanamamış olmasıdır.

Yıldıran’ın (2007), “İlköğretim 8. Sınıf Bilgisayar Ders Kitaplarının Görsel Tasarım İlkelerine Uygunluğunun Değerlendirilmesi Ve İçerik Analizinin Yapılması”, konulu yüksek lisans tezinde; ilköğretim 8. sınıf bilgisayar ders

kitaplarının görsel tasarım ilkelerine uygunluğunun değerlendirilmesi ve içerik analizinin yapılması amaçlanmıştır. Tarama modeli niteliğinde olan araştırmanın evrenini Milli Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu'nca uygun bulunan dört ilköğretim sekizinci sınıf bilgisayar ders kitabı oluşturmaktadır. Bu kitapların iki ölçek üzerinden değerlendirilmesi yapılmıştır. Bunlardan ilki “görsel tasarım ilkeleri” diğeri ise “içerik analizi” ölçeğidir. Ölçeklerin ‘Evet’ , ‘Kısmen’ ve ‘Hayır’ olmak üzere üç seçeneği vardır. ‘Evet’ seçeneği 2 puan, ‘Kısmen’ seçeneği 1 puan ve ‘Hayır’ seçeneği de 0 puan olarak hesaplanmıştır. Veri analizinden elde edilen veriler 1 – 10 arasında ölçeklendirilerek değerlendirilmiştir. Kitapların değerlendirmesinden çıkan sonuçta Görsel Tasarım İlkeleri Ölçeğine göre yeterlilik sıralaması Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Mutlu Yayınevi, Fırat Yayınevi ve Okyay Yayınevi şeklindedir. İçerik analizinden çıkan sonuca göre ilköğretim sekizinci sınıf bilgisayar ders kitaplarının yeterlilik sıralaması Fırat Yayınevi, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Mutlu Yayınevi ve Okyay Yayınevi şeklindedir.

Liman'ın (2007). “İlköğretim I. Kademe Ders Kitabı İllüstrasyonlarının Tasarım İlkelerine Ve Öğrencilerin Algı Düzeyine Uygunluğu” konulu yüksek lisans tezinde ilköğretim I. kademe ders kitabı illüstrasyonları (resimlemeleri), tasarım ilkeleri ve çocukların algı düzeylerine göre değerlendirilmiştir. Bu araştırma, nitel bir araştırma olup, araştırma çeşitlerinden “temel araştırma” grubuna dahildir. Araştırmanın amacı; bu konuda var olan bilgilere yenilerini eklemektir. Var olan bir durum, var olduğu şekliyle ve kendi koşulları içinde değerlendirildiğinden bu araştırma “tarama modeli”ne uygundur. Araştırmanın evreni; MEB tarafından onaylanmış ilköğretim ders kitabı illüstrasyonlarıdır. Oranlı küme örnekleme yöntemiyle seçilen örneklem; MEB tarafından onaylanmış 2005-2006 eğitim-öğretim yılında geçerliliği devam eden ilköğretim müzik ders kitabı illüstrasyonlarıdır. Bu illüstrasyonlar, öğretim üyelerinden oluşturulan bir jüri tarafından değerlendirilmiştir. Araştırmanın sonucunda ise: Ders kitapları, sık sık yapılan müfredat değişiklikleri nedeniyle aceleyle sonuçlandırılmaktadır.

İllüstrasyonlar, dizgisi tamamlanan kitap sayfalarının kalan boşluklarını değerlendirmek için kısıtlı bir zamanda yapılmaktadır. İllüstrasyonlar, maliyetin düşük olması nedeniyle sanat eğitiminden yoksun kişilere yaptırılmakta ve metinde ifade edilenleri görselleştirme amacıyla kullanılmaktadır. İllüstrasyonlar, sayfada illüstrasyon için ayrılan yerlere tam olarak yerleştirilememekte ya da baskıda kaydırılmaktadır. İllüstrasyonlar, görsel algı, kıyaslama ve kavrayış gibi yaratıcılığın temelini oluşturan yetilerin kazandırılmasına yönelik yaklaşımları izlememektedir. Çocukların görsel eğitim ve düşünce biçimlerinin oluşturulmasında önemli bir yeri olan ders kitaplarının; öğrencilerin algı düzeylerine uygun olmadığı, özenli resimleme, tasarım ve estetik değerlerden yoksun olduğu saptanmıştır.

Kaptan ve Kaptan'ın (2004) yapmış olduğu “Ders Kitaplarındaki Tasarım Sorunları Ve Öğrencilerin Öğrenme Düzeyine Etkisi” başlıklı bildirisinde; görsel ve estetik eğitim kavramları ders kitaplarına uygulandığında kitaplar, bilginin estetik ve sanatsal değerlerle birleştiği iletişim araçları olacağından söz edilmektedir. Çocuklarımız estetikten yoksun, karmaşık bir görsel düzenleme ve okunaksız tipografinin yer aldığı kitaplarla karşı karşıya kalmamalıdır. Görsel elemanların, yerleşim düzeninin verilen bilginin kavranması bakımından etkisi araştırmacılar tarafından incelenmiştir. Ayrıca araştırmada, Resim ve tipografi, gözün tasarım yüzeyi üzerinde izlediği hareket sırasına göre yerleştirildiğinde, iletişim daha sağlıklı kurulmaktadır. Gerekli yerlerde tasarımın bir parçası olarak kullanılan beyaz boşluklar, yalınlığın ve bütünlüğün oluşturulmasını kolaylaştıracağından da söz edilmektedir. Öğrencilerin görüntü ve yazı öğelerinin birbirini bütünlemeden, eldeki yazı uzaklığına göre yanlış punto seçimi ile verilen bilgiyi okumakta zorluk çektiği görülmüştür. Öğrencinin okuyamadığı veya okumakta zorluk çektiği bir metni kavraması beklenemez. Satır uzunluğu; satırlar kelimeler arasındaki boşluk yazı ile arasındaki fon, yeterli kontrast gibi temel ilkeler okunabilirliği yönlendirir. Ders kitaplarında işlevselliği olmayan aşırı süsleme, vb. elemanların çıkartılması, algılanırlığı kolay yalın bir görüntü oluşturacaktır. Yazı karakteri, renk, biçim bütünlüğü sağlandığında bilgi aktarımı

kolaylaşacaktır. Geleceğimiz olan çocuklara bilgiyi estetik bir biçim de sunacak eğitimci ve grafik tasarımcılara her zamankinden daha çok ihtiyaç olduğundan bahsedilmektedir.

Ekşi'nin (2005) "İlköğretim 5. Sınıf Bilgisayar Ders Kitaplarının Görsel Tasarım İlkelerine Göre Değerlendirilmesi" konulu makalesinde; Türkiye'deki ilköğretim bilgisayar ders kitaplarının önceden belirlenmiş olan 48 görsel tasarım ilkesini temele alarak değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Ulaşılabilen 4 bilgisayar ders kitabı araştırmanın kitap örneklemini, 46 kişiden oluşan Ankara Üniversitesi Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri son sınıf öğrencileri ise kitapların ilkelere uygunluğunu belirleyen değerlendirici örneklemini teşkil etmektedir. Araştırma kapsamındaki kitaplar ilkelere uygunlukları açısından üçlü likert ölçeğine göre değerlendirilmiştir. Araştırmada aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri kullanılmıştır. Yapılan bu çalışmada görsel tasarım ilkelerini bütünüyle dikkate alan bir bilgisayar ders kitabının hazırlanmadığı görülmüştür.

Yazar'ın (2003) "<http://web.deu.edu.tr/~ilyas/yayinlarim/yayinlar.htm> Türk Dili Ve Edebiyatı Ders Kitaplarına Görsel Açıdan Bir Yaklaşım" konulu bildirisinde; Bakanlığın onayladığı ders kitapları arasından seçilen üç örnekte görselliği sağlayan unsurlar, görsel düzenin oluşmasına etki eden faktörler, görsel öğeler (tablolar, şemalar, resimler) ve yazı öğeleri (yazı tipi, yazı boyutu) gibi unsurlar karşılaştırılarak ders kitaplarının görsel açıdan nasıl daha iyi olabileceği ile ilgili bazı önerilerin ortaya konulması amaçlanmıştır. Bu amaçla Yazar'ın çalışmasında, eğitim öğretim sistemimizde tamamlayıcı öğretim materyalleri arasında ders kitaplarının önemli bir yere sahip olduğu vurgulanmış ve bu önem hem öğretmenlerimize yardımcı olmasından hem de öğrenmeye kaynak oluşturmasından ileri geldiğinden söz edilmiştir.

Alakuş'un (2002). "İlköğretim Okulları 6. Sınıf Resim-İş Dersi Öğretim Programındaki Grafik Tasarımı Konularının Çok Alanlı Sanat Eğitimi Yöntemiyle ve Bu Yönteme Uygun Düzenlenmiş Bir Ortamda Uygulanması" konulu doktora tezinde; İlköğretim okulları resim- iş dersi öğretim programındaki grafik tasarım konularının (ÇASEY) ile ve yönteme uygun düzenlenmiş bir ortamda uygulanmasının öğretime katkısını ortaya koymak amaçlanmıştır. Kontrol gruplu Öntest -sontest deneysel araştırma modeli kullanılan Alakuş'un araştırmasında, ilköğretim kurumlarında ÇASEY için uygun ortam sağlandığı, yeterli hizmet öncesi ve hizmet içi eğitim verildiği takdirde, başarıya ulaşılacağı sonucuna varılmıştır.

Kibarkaya' nın (1996), "İlköğretim Ders Kitaplarında Tasarım Sorunları ve Uygulama Çalışmaları" sanat eseri raporunda, ilköğretim ders kitaplarında tasarım sorunlarını irdeleyerek, bazı uygulama çalışmaları yapmıştır. Türkiye Cumhuriyeti ilköğretim ders kitapları tarihçesi, günümüz ders kitaplarında genel durum, Türkiye ve Almanya ders kitaplarının karşılaştırılması, çocuk ve görsel eğitim başlıkları altında incelemelere yer vermiştir. Uygulama bölümünde ise, grafik tasarım alanında akademik ve sanatsal çalışmalar yapan araştırmacı 1. sınıf Matematik, 2. sınıf Türkçe ve 3. sınıf Çevre, Sağlık, Trafik, Okuma kitaplarının kapak tasarımlarını mevcut kitap kapaklarındaki sorunlara dikkat ederek bilgisayar ortamında örnek bir tasarım gerçekleştirmiştir. Araştırmacı çalışmasının sonuç bölümünde, ders kitaplarının son 50 yıldır grafik tasarım yönünden sorunlarla dolu olduğunu belirtmiştir. Sorunun kaynağı olarak da, yayınevlerinin ticari kaygılarının ön planda olduğunu, Milli Eğitim Bakanlığının konuya ilişkin yetersiz politikalar ürettiğini, uzman tasarımcı ve sanatçıların bu alana yönelmeyişinden bahsetmiştir.

Dündar'ın (1995), "Orta Okul Temel Ders Kitaplarının Eğitsel ve Grafikselsel Açısından Değerlendirilmesi" konulu yüksek lisans tezinde, öğrencilerden (832) ve öğretmenlerden (50) ortaokul temel ders kitaplarını eğitsel ve grafikselsel açıdan değerlendirmelerini istemiştir. Ders kitaplarındaki resimlerin, fotoğrafların,

grafiksel şekillerin, kağıt kalitesinin, kitap resimlerindeki renklerin, kapak tasarımının, yazı, resim, cilt gibi grafiksel öğelerin, öğrencilerin eğitimine etkileri ortaya konulmaya çalışılmıştır. Öğrencilere ve öğretmenlere göre; ders kitaplarındaki resimlerin, konuların içeriği ile ilgisi azdır. Resimler öğrencilerin ilgisini çoğunlukla çekmemektedir. Resimlerin çizimleri vasat, hatta kötüdür; grafiksel şekiller çoğunlukla anlaşıl mazdır. Ders kitaplarının kağıt kalitesi öğrencileri olumsuz yönde etkilemektedir. Öğrencilerin ve öğretmenlerin çoğunluğu, ders kitaplarının öğrenmede kalıcılık sağlamadığını, kitapların grafik tasarımını nitelikli tasarım sanatçıların yapması gerektiğini savunmuşlardır.

2.2. Görsellerin Etkisi İle İlgili Araştırmalar

Yücebaş'ın (2006) “Grafik Tasarımda Görsel Bütünlük Oluşturmada Tipografi ile Görseller Arasındaki İlişki Sanat Eğitimindeki Yeri” konulu doktora tezinde grafik tasarımda görsel bütünlük oluşturmada görseller ve tipografi arasında kurulacak olan iliksinin önemine dikkat çekilmiş; bu ilişkinin kalitesinin nasıl yükseltileceği sorununa cevaplar bulunmaya çalışmış ve sanat eğitimindeki önemi vurgulanmıştır. Ayrıca tez önerileri ise şöyledir: Sağlıklı bir iletişim için grafik tasarımcı birçok farklı alanda uzmanlaşmalıdır. Temel tasarım eleman ve ilkeleri; grafik tasarımın temel elemanları olan format, görsel ve tipografi; görsel algılama bu alanların başında gelmektedir. Tipografik elemanlar, sözel bilgileri içeren ve ileten harf, rakam ve noktalama işaretlerinden oluşan yazılarken; görsel elemanlar fotoğraf ve illüstrasyonlardır. Fotoğraf, ışığa duyarlı bir malzeme üzerine ışığın odaklanması ile oluşturulan görüntülerin genel adıyla; illüstrasyon çizim, boyama ya da bilgisayar ortamında alanında uzman programlarla resimleme gibi tekniklerle oluşturulan, biçimden çok konuyu vurgulayan görsellerdir. İnsan gözü etrafında gördüğü şeyleri bir bütün olarak algılamaktadır. Bu algılama modelinde parçaların tek başlarına sahip oldukları özelliklerin bütüne olan katkıları önem kazanmaktadır.

Ateş'in (2006) “İlköğretim Dördüncü Sınıf Metinlerindeki Görsellerin Okuduğunu Anlama Ve Özetlemeye Etkisi” konulu yüksek lisans tezinde,

metinlerdeki görsellerin öğrencilerin anlama erişileri ve özetleme becerileri üzerindeki etkileri incelenmiştir. Araştırmada, tasarımı araştırmacı tarafından yapılan ve içinde üç farklı görsel (resim, karikatür, diyagram) içeren metinler kullanılmıştır. Veriler bu metinlerle ilgili hazırlanan anlama soruları ve öğrencilerin yaptıkları özetler aracılığıyla toplanmıştır. Rotasyon modeli kullanılarak her gruba eşit sürelerle öğretim yapılmış ve değerlendirilmiştir. Araştırmada, Ankara İli Altındağ İlçesindeki ilköğretim okullarında öğrenim gören 4. sınıf öğrencilerinden ön-test puan ortalamaları birbirine denk olan dokuz sınıf çalışma grubu olarak belirlenmiştir. Görsellerin Anlamaya ve özetlemeye etkisi ortaya konulmuştur.

Batı'nın (2006) "Grafik Tasarımda Mesaj Analizi Ve Görsel Öğelerin Düzenlenişi" konulu yüksek lisans tezine göre; Görsel öğelerin fonksiyonları bir cümledeki öğelerin fonksiyonlarına benzetilebilir. Gerektiğinde bir zarf veya sıfat benzeri işlevler kazanabilirler. Bu öğeler hem bireysel olarak hem de birbirleri ile bulundukları konum ve anlamsal ilişki sonucu bir yargı bildirebilir. Bir cümle dizinine kıyasla, görsellerle iletilen mesajlarda görsellerden anlam çıkarımı izleyiciyi daha aktif kılan bir süreçtir. Görsel içerikli bilgileri algılayıp anlamı üstüne bir karara varmamız sürecini açıklamak için semiyolojinin çıkarım teorisi uygun bir yöntemdir. Görseldeki ipuçlarının gözlemlenmesiyle başlayarak (algılama) anlam şemalarının ve anlam ilişkileri üstünden bir hipotezle sonuçlandırması ile sonuçlanır (anlamlandırma). İyi bir tasarım yapmanın tek bir yolu yoktur. İyi bir grafik tasarım, tasarımcı tarafından ortaya konan amaca hizmet etmeli, izleyicinin dikkatini çekmeli ve tasarımdaki öğeleri düzenleyerek izleyicinin takip edebileceği bir yol sunmalıdır. Mesajın netleştirilmesi için içeriğin düzenlenmesi, iletilmek istenen bilginin ön plana çıkarılması gerekmektedir. Bunun için öncelikle izleyicinin ya da okuyucunun görmesi ya da okuması öncelikli olan öğe seçilmeli ve düzenleme ona göre yapılmalıdır.

Walsh (2003), araştırmasında resimlerin okunması ile yazının okunmasını karşılaştırmıştır. Araştırmacı, öğrencilerin iki adet resimli hikâye kitabına verdikleri

cevaplar doğrultusunda görsel okur-yazarlık durumlarına bakmış; bulgularla görsellerin farklı cevap düzeylerini nasıl harekete geçirdiğini vurgulamıştır. Öğrencilerin verdiği sözlü cevaplar incelendiğinde resimlerin farklı düzeylerdeki cevaplara yardımcı olduğu görülmüştür. Sözlü cevaplar, etiketleme, gözlemlleme, metin içi, metin ötesi, metinler arası, etkin ve değerlendirici yorumlar olmak üzere kategorilere ayrılabilir. Bunlar, çocukların resimlere bütünsel şekilde cevaplar verdiğini göstermiştir. Bu çalışma, diğer araştırmacıların ‘Resimleri okumanın kelimeleri okumakla aynı şey olmadığı’ iddialarını da desteklemiştir. Walsh (2003) çalışmasında, okumanın doğasını ve okuma eğitimi, kelimelerin ve yazının artık ana unsur olmaktan çıktığı bir ortamda tekrar gözden geçirmemiz gerektiğini vurgulamaktadır.

Çelenk (2003)’in “İlkokuma Yazma Öğretiminde Kuluçka Dönemi” başlıklı çalışmasında, ilkokuma ve yazma öğretiminde, okul öncesi dönemde, zengin okumayazma araç-gereçleri ortamında yetişerek okuma-yazma deneyimi kazanan, okumayazma geleneği olan aile ortamından gelen, ailesinde öykü ve masal dinleyen, görsel ve dilsel algıyı geliştirici resim çizme ve tamamlama kitaplarıyla çalışan ve büyük resimli kitaplarla tahmini okuma etkinliklerinde bulunan çocukların daha başarılı oldukları, Türkçe ilkokuma-yazma öğretiminde “kuluçka dönemi” olarak kavramsallaştırılabilecek bu dönemin, geniş ölçüde çocuk okula başladığında uygulanan “ilkokuma-yazma öğretimine hazırlık dönemi”nin yerini almaya başladığı belirtilmiştir. Evinde zengin okuma araç-gereçleri bulunan, işitsel ve görsel algıyı geliştirici resim çizme ve tamamlama kitaplarıyla çalışan, büyük resimli kitaplarla 108 tahini okuma etkinliklerine katılan, kendisine öykü masal anlatılan aile ortamından gelen çocukların, okuma-yazma öğrenmenin önkoşullarını büyük ölçüde gerçekleştirdikleri belirtilmiştir. Çalışma sonucunda özetle aşağıdaki önerilerde bulunulmuştur: Okulöncesi ortamda çocuğun çevresinde yer alan yazılı dökümanların, özellikle de çocuk kitaplarının önemini ortaya koymaktadır. Bu nedenle, okula başlamadan önce, çocukların zengin okuma-yazma deneyimleri

kazanabilmelerini sağlayabilmek amacıyla, okul öncesi dönemde çocuğu olan velilerin her türlü eğitici yol, bu arada kitle iletişim araçları da kullanılarak çocuklarının başarıları için eğitilmelerinde yarar görülmektedir. Okulöncesi ortamda bazı ailelerin içinde bulunduğu sosyo-ekonomik koşullar nedeniyle, çocuklarına okulöncesi okuma-yazma deneyimi kazandıramayabileceği gerçeğinden yola çıkarak, okul öncesi eğitim kurumlarının yurt genelinde hızla yaygınlaştırılması bir zorunluluktur.

Ferah'ın (1996), "İlkokuma Yazma Öğretiminde Görsel Algılama ve Zekanın Yeri" başlıklı yüksek lisans tez çalışmasında, ilkokuma yazma öğretimi sırasında öğrencilerin karşılaşmış oldukları güçlükler tespit edilip; ilkokuma yazma, görsel algılama ve gelişim arasındaki ilişki ortaya konulmaya çalışılmıştır. Araştırmada Arnold Gesell Gelişim Testi, Frostig Görsel Algı Testi (test-tekrar test), bir yıl boyunca öğrencilerin tutmuş oldukları defterler ve dikte parçası kullanılmış ve bu araçla kullanılan veriler üzerinde yapılan istatistiksel analizler sonucu ilkokuma yazma problemleri ve problemlerin sebepleri tespit edilmiştir.

Başer'in (1994) "Görsel iletişimde piktogram ve sembollerin insan üzerindeki etkileri" konulu yüksek lisans tezinde; görsel iletişimin temelini oluşturan piktogram ve semboller ile bunların insan yaşamına etkileri üzerinde durulmuştur. İnsanlar, günümüzde hızla gelişen teknolojik sistemlere ayak uydurmak ve hem kendi aralarında daha hızlı iletişimi sağlamak, hemde evrensel bir iletişim şekli geliştirmek için ve piktogramlar gibi görsel işaretlerden oluşan iletişim sistemleri geliştirmişlerdir. Araştırmada bu görsel işaretlerin oluşum şekilleri, içerdikleri anlamlar incelenerek insanların nasıl ve ne şekilde etkilendikleri ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

Reinwein'in (1992) çalışmasında metne uygun resimlemeleri olan sayfa tasarımlı kitapların genç okurlar üzerindeki etki derecesini incelenmiştir.

Araştırmaya Montreal'deki sekiz okuldan Fransızca konuşan (400) üçüncü sınıf öğrencileri katılmıştır. Üçüncü sınıfın kitabı hayvanlarla ilgilidir. Sekiz çeşit hazırlanan kitapçıkta, metin ve resimleme açısından sayfa tasarımları farklı yapılmıştır. Bazılarında resimlemelerle metinlerin eşleştirilmesi düzenli, bazılarında düzensiz yapılmıştır. Konular boşlukların doldurulması ve metnin okunmasını gerektirmektedir. Yanıtlar ve boşluk doldurmadaki sözcük denemeleri orijinal metindeki sözcüklerle karşılaştırılmıştır. Sonuçta, resimle, ilgili metnin aynı sayfada olduğu kitapçıkta en iyi kavrama gerçekleşmiştir. Metin ve resmin birlikte olduğu en iyi sayfa tasarımı olarak sağ sayfa belirlenmiştir. Bu tasarım kavramayı olumlu etkilemiştir. Diğer seçeneklerin (resmi takip eden metin veya resimden önce metin) kavramaya etkisi çok az olmuştur.

Mayer (1989), metinden anlamayı artırmada resimlemelerin rolünü araştırmıştır. Bunun İçin iki deney gerçekleştirilmiştir. Birinci deneyde, konu ile ilgili çok az şey bildiğini söyleyen 34 üniversite öğrencisi (kız) iki gruba bölünerek yarısı resimlemeli, diğer yarısı da resimlemesiz öğretime katılmıştır. Resimlemesiz öğretime katılan grupta yalnızca metin 62 kullanılmış, resimlemeli grupta ise mekanik, hidrolik ve hava sistemlerinin kısa açıklamalı resimlemeleri kullanılmıştır. Öğrencilerden metni beş dakikada okumaları istenmiştir. Daha sonra öğrencilere anımsama testi için sekiz dakika, transfer testi için on dakika, sözcük sözcük anımsama testi için de iki dakika verilmiştir. Sonuçlara göre resimlemeli öğretime katılan grubun anlamlı biçimde daha açıklayıcı bilgi anımsadığı; transferde daha başarılı olduğu; diğer gruba göre transfer sorularına daha yaratıcı cevaplar verdiği saptanmıştır. Gruplar arasındaki fark $p < .01$ düzeyinde anlamlıdır, ancak grupların sözcük sözcük anımsamaları arasında anlamlı bir farklılık oluşmamıştır. İkinci deneyde, resimlemelerin kısa açıklayıcı yazılarının bilgileri anımsamaya etkisi incelenmiştir. Yine konu ile ilgili çok az bilgisi olan 44 üniversite öğrencisinin (kız) 15'i resimlemeli öğretim yapılan gruba, 15'i resimlemeli ve açıklamasız gruba, 14'ü açıklamalı ancak resimlemesiz gruba katılmıştır. Deney 1'de kullanılan materyalin benzeri kullanılmıştır. Bu çalışmanın sonucunda da kısa açıklamalı yazısı ve resimlemesi olan grup,

açıklayıcı bilgiyi anımsamada ve transferde diğer gruplara göre anlamlı biçimde daha başarılı olmuştur. Sözcük sözcük anımsamada ise gruplar arasında anlamlı farklılık görülmemiştir. Araştırmanın sonuçları resimlemelerin bilişsel süreçleri olumlu etkilediği görüşünü desteklemektedir.

Levie ve Lentz (1982), yaptıkları çalışmada, sadece düz bir yazıdan oluşan öğrenmeyle, resimli makaleden öğrenme arasında yaptıkları 55 deneyin sonuçlarını rapor etmişlerdir. Resimlerin okuyucuların ilgisini çektiği ve okumayı eğlenceli hale getirdiği, davranışları ve duyguları etkilediği ve kelimelerle anlatmanın zor olduğu yerlerde uzamsal bilgiler sağladığı belirtilmiştir. Aynı zamanda resimli makale okuyanların, sade makale okuyanlardan %36 daha iyi performans gösterdiklerini de tespit etmişlerdir (Burmark, 2002:10).

Yapılan araştırmalardan da görüldüğü gibi, kitap resimlerinin okuma ve anlama üzerinde etkilidir. Kitap resimlerinde sanatsal tasarım ilke ve elemanlarının kullanımının yerinde olmadığı, hazırlanan kitapların baskıları ile sorunlar bulunduğu gibi ortak sonuçlara varmak mümkündür.

BÖLÜM III

3. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Kavramsal çerçeve iki ana bölümde incelenmiştir. İlk bölümde eğitimin tanımı, alt basamakları ve çocuğun çizgisel gelişimine genişçe yer verilmiştir. İkinci bölümde ise Grafik sanatlarıyla ilgili öğeler, iletişim öğeleri ve öğelerin ilkökuma ders kitaplarında nasıl kullanıldığı sorusuna cevap aranmaya çalışılmıştır.

3.1. Eğitim

Eğitim, düzenlenmiş programın bir disiplin çerçevesinde öğretmeye yönelik süreçtir. Programda sürecin sonuçları öngörülmüştür.

Oxford sözlüğünde, eğitim şudur: Eğitim gençleri ve çocukları yetiştirme sürecidir. Kendilerini hayatta yapacakları işlere hazırlamak için gençlerin ve çocukların ve hatta yetişkinler sistemli bir eğitimden ve öğretimden geçirilmeleridir. Eğitim aynı zamanda gizli güçlerin işlenerek geliştirilmesi, karakterin şekillendirilmesidir (Nirun, 1994, s.33) .

Bireyin yaratıcılık ve yeteneklerinin ortaya çıkarılması ve geliştirilmesinde, kendini ifade etmesinin sağlanmasında eğitimin rolü tartışılmaz. Eğitim insana yapılan uzun vadeli bir yatırımdır (Özsoy, 2003, s.25).

Eğitim, fiziksel uyarımlar sonucu, beyinde istendik biyo-kimyasal değişiklikler oluşturma süreci şeklinde tanımlanabilir (Sönmez, 2001, s.2).

Bireyin bedensel, duygusal, düşünsel ve sosyal yeteneklerinin kendisi ve toplumu için en uygun şekilde gelişmesi oluşumudur. Kısaca bireyin her yönüyle

bir bütün olarak kendisi ve toplumu için en uygun düzeyde geliştirilmesi sürecidir (Yeşilyaprak, 2004, s.2).

3.2. Sanat Eğitimi

Sanat, duyguların estetik kaygılarla, bir düzen ve disiplinle dışavurulmasıdır.

Varlıkta, sanat da bir değişimin, gelişimin sonucudur. İnsanın “sanatında varlık nedeni hiçbir zaman aynı kalmamıştır” (Fischer, 1995, s.9).

İnsan ve insan duyguları üzerine inşaa edilen sanat, insanı etkileyen bütün faktörlerin etkisine açıktır.

Her sanat eserinin çağla ilgili bir mantığı olduğu gibi her sanatçının da bir çağı yansıtmaya mantığı olacaktır. Bu her iki mantık da toplumla alakalıdır. Tıpkı sanat eserini belirleyen kategoriler gibi toplumu ve insanı belirleyen kategoriler; varlık alanları vardır (Altıntaş,1995:1).

Sanat, kendisinden kaynaklandığı akılın önünde koşan sınırsız bir hazzır. Bu hazzın içindeki kavramlar bireyin içini doldurduğu, toplumların oluşturduğu kültüredir (Altıntaş, 2007:100).

Geniş anlamıyla “görsel sanatlar eğitimi” ise eğitim biliminin bir dalı olarak sanatın, estetiğin, sanat tarihinin eğitim ve öğretimle ilgili bütün sorunlarıyla ilgilenir. Bireyin sanatsal ve estetik gelişimi, sanatta öğrenme ve yaratıcılık eğitimi, sanat öğretiminin araştırma konuları içinde yer alır. Kısaca sanat eğitiminin metodolojisi ile ilgili sorunlara felsefe, psikoloji, toplumbilim ve antropoloji gibi bilim dallarıyla ilişki kurarak üst düzeyde çözümler arar. Bu çözümleri uygulamaya sunar. Kuramını oluştururken bu dalların bilimsel araştırmalarından, araştırma yöntem ve tekniklerinden yararlanır (Kırıçoğlu, 2005:3).

Sanat eğitimi rastlantısal olarak kimi yönelişleri, kimi becerileri ya da yetenekleri ortaya çıkarabilirse de, sanat eğitiminin salt amacı bunlar değil; hayatı değerli kılmak ve ondan zevk almayı sağlamaktır. Yani sanat eğitimi; insanı hedef alan ve onun mutluluğu için, insan anlayışına uygun nesiller yetiştirmeyi amaçlar (Yolcu, 2004, s.92).

3.3. Sanat Eğitimi ve Çocuk

Sanat eğitimi, yaratıcılık eğitiminin ön planda tutulduğu, ıraksal düşünmenin geliştirildiği, her öğrencinin kişisel gelişimi ve eğilimleri paralelinde yönlendirilmeye çalışıldığı en güvenilir ortamdır. Eğitimin her kademesinde çalışmalar öğrencilerin yaratıcı düşünce güçlerini ortaya çıkaracak, onları kalıplara sokmayacak, özgürce kendilerini ifade edebilecekleri şekilde olmalıdır. Temel amaçları çocuğu görmeye, armaya, sormaya, denemeye, sonuçlandırmaya alıştırmak olan sanat eğitimi, eğitimin her kademesinde kesintiye uğramadan devam etmelidir (Buyurgan, 2001 s.9).

Duyguların hayal gücüyle yoğrulması ve yetenek yoluyla vücut bulmasıyla eser ortaya çıkar. Bu anlamda hayal gücü sanat ve yaratıcılık için önemli bir etkidir. Çocukta ise hayal gücü yetişkinlere oranla daha özgürdür.

Günümüzde teknolojik imkanların geldiği nokta bireyin algı ve anlatım olanaklarını da artmıştır. Bilimde ve sanatta yaratıcılık eşit değerde kabul edilir olmuştur. Deneme olanağı veren sanat eğitimine, dış ülkeler, programlarında geniş yer verilmekte, şaşırtıcı deneyler ve araştırmalar yaptırılmaktadırlar. Gerçekten, sanat eğitimi temelde, çocuğu görmeye, aramaya, denemeye, sonuçlandırmaya alıştırmaktadır. Sanat eğitiminin önde gelen amacı, yaratma sürecini belirlenen hedefler doğrultusunda yönlendirmek ve kontrol altında tutmaktır. Bu deneti, demokratik bir espri biçiminde, özgürlük içerisinde, doğrudan çocuk tarafından yapılmalıdır. Çalışmalar yalından karmaşığa doğru bir aşama oluştururken, belli bir

yalın davranışın, daha karmaşık bir tutum oluşturacağını anlayacaktır (Gökaydın, 1998, s.4).

Çocuk resimlerinin, çocukların psikolojik durumlarını, kişilerarası stilleriyle ilgili bilgileri ve çeşitli duyguları sergileyerek iç dünyalarını yansıttığı düşünülür. Çocuklar resim yapmayı keşfetmek, problem çözmek ya da fikir ve gözlemlere görsel bir biçim vermek için kullanabileceği gibi; genel anlayışa göre resimle anlatımlar, içlerinde hem bilinçli hem de bilinçsiz anlamlar taşıyan benzersiz kişisel beyanlardır ve onları yaratan çocukların birçok farklı yönünü temsil ederler (Malchiodi, 2005, s.23).

3.4. Tasarım Ve Grafik Tasarımı

Tasarım; bir model, kalıp ya da süsleme yapmaktan öte, kendi içinde bir yapıya ve bu yapı arkasında bir planlamaya sahip olan bütün sanatların temelinde yeralan bir olgudur. Tasarlama eylemi, oluşturulacak yapının organizasyonu ile ilgili her türlü faaliyeti içine alır. Ünlü reklamcı Ivan chermayeff, tasarımın zeka ve sanatsal yeteneğin ortak bir ürünü olduğunu belirtmektedir. Yale Üniversitesi Tasarım Bölümü'nden Profesör Robert Gillam Scott; Ne zaman tanımlanmış bir amaç için bir şey yapıyorsak o zaman tasarlıyoruz demektedir. Başka bir deyimle; tasarım belirli bir amaç gözetten yaratıcı bir eylemdir. (Becel, 2008, s.32)

Ürün, hizmet, fikir, düşünce veya duygunun resim ve yazının birlikte kullanılmasıyla, etkili bir biçimde anlatılmasını sağlayan düzenlemelere grafik sanatlar denilebilir.

Becel'e göre ; “Grafik tasarım, görsel bir iletişim sanatıdır. Birinci işlevi de, bir mesaj iletmek ya da bir ürün ya da hizmeti tanıtmaktır. Grafik tasarım terimi ilk kez 20. yüzyılın ilk yarısında metal kalıplara yazılan ve çizilen ve daha sonar da çoğaltılmak üzere basılan görsel malzemeler için kullanılmıştır. (2008, s.33)

Maden, grafik tasarımı; “Batı ülkelerinde, yeni üretim biçimlerinin doğması ve birey-toplum ilişkilerinin git gide karmaşıklaşması sonucu ortaya çıkmış bir anlatım yolu. Etkileyici bir dil. Yapımcısından, çağdaş yaşamın gerilimine, çokrenkliliğine uygun bir duyarlılık, bir yaratma gücü bekliyor. Her türlü tüketim ürününün, her türlü toplumsal olayların geniş yığnlara tanıtılması, duyurulması amacına yönelik. Bu işlemi gerçekleştirirken plastik sanatların ortak amaç ve ilkelerinden yararlanıyor. Bir üstyapı ürünü; ama toplumun bütün katlarında plastik sanatlardan daha dolaysız bir yayılma, etkileme gücünde.” (2009, s.19)

“Zihinde tasarlanmış ve tam kesinliği olmamış bir durumda bulunan tasarım, kağıt üzerinde ifade edilirken ilk anda kesin ve mükemmel şeklini alması beklenemez. Tüm tasarım çözümleri, problem çözme yöntemine dayanır. Yöntemin aslı, sorun ve gerekliliğin ne olduğunu belirleyip çözüm önermektir” (Gence ve Orhon, 2006, s.14).

“Grafik tasarım, sanatların içinde en “aynı anda her yerde olan”dır. Yani, aynı anda kişiye ve genele özel olan ihtiyaçlara cevap verir. Grafik tasarım, kelimelerin ve resimlerin, sayıların ve şekillerin, fotoğrafların ve illüstrasyonların, bu öğeleri belirleyici veya faydalı, veya neşeli, veya şaşırtıcı, veya yıkıcı, veyahut da hatırlanmaya değer bir şey ortaya çıkacak şekilde düzenleyebilen, özellikle düşünceye dalmış bir bireyin net düşünce yapısını gerektiren, karmaşık kombinasyonlarıdır. Grafik tasarım, popüler bir sanat ve pratik bir sanattır; uygulamalı bir sanat ve eski zamanlara ait bir sanattır. Basitçe söyleyecek olursak, fikirleri görselleştirme sanatıdır” (Ertosun, 2006, s.6).

Bir grafik tasarım ürünü izleyicisine mesajını iletebildiği ölçüde başarılıdır. İnsan gözü etrafında gördüğü şeyleri bir bütün olarak algılamaktadır. Grafik tasarımcısının izleyici ile sağlıklı bir iletişim kurması ve mesajını başarı ile iletilebilmesi için tasarımında görsel bütünlük oluşturmaları gerekmektedir. Çünkü izleyici bir mesajda daima bütünlük aramakta; aksi halde tasarıma olan ilgisini kaybetmektedir. Gestalt

Psikologlarının yaptığı görme ve görsel algılama ile ilgili çalışmaların sonucunda oluşturulan gestalt teorisine göre bütün, sadece o nesneyi oluşturan parçaların toplamı olarak tanımlanamaz. Bu durumda parçaların tek başlarına sahip oldukları özelliklerin bütüne olan katkıları önem kazanmaktadır (Yücebaş, 2006, s.186).

3.5. Grafik Tasarımın Dili

“Tasarım, bir problemin çözümü demektir. Grafik tasarım problemleri genellikle iki boyutlu yüzeyler üzerinde çözülür. Genel olarak bütün görsel sanatlar, özel olarak ise iki boyut içinde var olan görüntü sanatları hemen hemen aynı dili kullanırlar. Ressamlar, fotoğrafçılar, heykeltıraşlar, seramikçi ve diğer bir çok meslek grubunun oluşturduğu sanat profesyonellerinin yeni bir üyesi olan grafik tasarımcı da bir çok tasarım problemini çözerken bu ortak dilden yararlanır” (Becer, 2008, s.34).

Tasarım, bir mesajı en yalın haliyle verme arayışıdır. Bu süreçte ortaya konulacak çalışma anlaşılabilir olması açısından, hedef kitle özelliklerinin belirlenmesine ihtiyaç duyar. Hedef kitlenin ilgi merkezi, dili, yaşı, cinsiyeti, toplumsal değerleri tasarımdaki mesajın amacına ulaşması açısından önemlidir.

Bireyler etkileşim esnasında kendilerini yönlendirmek için nasıl kendi bilişsel haritalarına gönderme yapıyorlarsa, aynı durum kolektiviteler için de geçerlidir. Haritalar kolektivitelerin, kuşaklar boyunca birikmiş ve böylelikle geçmişin kokusunu buram buram taşıyan kendi kültürel depolarının parçasıdır (P. Cohen, 1999, s.115).

İletişimin gerçekleşmesi için göstergelerden bir ileti yaratmak gerekir. Bu ileti izleyiciyi ilk anda mesajverenin oluşturduğu anlamla ilişkili, izleyiciye ait bir anlam yaratmaya teşvik eder. Aynı kodların paylaşıldığı ve aynı gösterge sistemlerinin kullanıldığı sürece, iletiye iki tarafın yüklediği “anamlar” birbirine yaklaşacaktır (Fiske, 2003, s.61).

Tasarımda kullanılan elemanların seçimi, tasarım dilinin güçlenmesinde etkili

bir unsurdur. Görsellerin yaratıcı bir tarzda seçilmesi ve tasarlanması, izleyicinin ilgisinin çekilmesini sağlar. Özellikle çocuklara yönelik çalışmalarda yaratıcı elemanların kullanılması çocukların yaratıcı düşünme yetisini kazanmalarına sağlayacağı katkı açısından önemlidir.

“Yaratıcılık, bireylerin daha becerikli, daha akıllı davranmak, problemleri daha kısa yollarla çözmek, ve sorunları daha az insanlar olarak hayatlarını sürdürmek için kullanmak istedikleri bir kurtuluş, bir çıkış kapısıdır. Buna bağlı olarak yaratma süreci içerisinde bir alan ya da çaba ile ilgili olarak eklemeler, çıkarmalar; düzeltmeler, değiştirmeler, parçalayıp tekrar birleştirmeler yer alır. Yaratıcılık, art arda gelen, aradan birisi kopunca bird aha birleştirilemeyen bir düşünme biçimi olan yakınsak ya da dizisel düşünme biçimi ile değil, tersine art arda hiç gelmeyen, sanki bir örümcek ağı gibi dağılan, normlara uymayan, ölçülmesi de güç bir düşünme biçimi olan ıraksak düşünme biçimi ile gerçekleşmektedir” (Özsoy, 2007, s. 151).

“Sanat, sadece görünümün çeşitliliğini kullanmakla kalmaz, bireysel görüş açısının geçerliliğini de olumlar ve dolayısıyla daha fazla çeşitlilik boyutunu kabullenir. Sanattaki şekiller esas olarak, yerine geçtikleri şeylerin nesnel doğasına tanıklık etmedikleri için, bireysel yorumlamaları ve buluşları yansıtabilirler (Arnheim, 2009, s.333).

3.6. Göstergebilim (Semiyoj)

“Dünya göstergelerle doludur, ama bu göstergelerin hepsi alfabenin harfleriyle, ulaşım kodundaki işaret levhalarıyla ya da askeri üniformalarla aynı yalınlık içinde olamaz: Sonsuz kez daha girift, daha karmaşık olanları vardır. Çoğu zaman biz onları “doğal” bilgiler olarak kabul ederiz (Barthes, 2005, s.186).

“Göstergebilimin temel ilgi alanının merkezinde gösterge yer alır. Göstergelerin ve onların çalışma biçimlerinin araştırılmasına göstergebilim adı verilir” (Fiske, 2003, s.62).

Okuma yazmanın temelini oluşturan harfler ve rakamlar, yalınlaşmış sembollerdir. Resimli anlatımlardaki yalınlaşma süreci; mağara resimlerinden hiyerogliflere ve oradan da günümüzde kullanılan harf ve rakamlara kadar devam etmiştir.

Günlük hayatta çoğu zaman farklı yaşantılarla, farklı kimliklerle karşılaşırız. Bu karşılaşmayı sağlayan, ya da bireylere toplumsal farklılıkları, kimlikleri kazandıran göstergelerdir. Çoğu zaman göstergeler yoluyla çevremizi anlamlandırırız. Bu sayede kendimizi bir işaretler sistemi içerisinde buluruz (Burunsuz, 2007, s.11).

Göstergebilim ‘alıcı’ terimi yerine (fotoğrafta ve resimde bile) “okur” terimini tercih eder. Çünkü “okur” terimi çok önemli bir etkinliği ifade eder ve dahası, okuma öğrenilen bir şeydir, yani okurun kültürel deneyimi tarafından belirlenir. Okur kendi deneyimlerini, tutumlarını ve duygularını metne taşıyarak metnin anlamlandırılmasına doğrudan katkıda bulunur (Fiske, 2003, s.63).

Sanatlar öğrenciye, doğrudan deneyimin ve kendi tepkisinin anlamından söz eder. Bu anlamda sanatlar bilmin mesajını tamamlar. Bilimde, doğrudan deneyimin aşılması gerekir ve gözlemcilerin bireysel bakış açıları ancak incelenen fenomene dair ortak bir kavrayışın şekillenmesine katkıda bulunduğu ölçüde önemlidir (Arnheim, 2009, s.334).

3.7. Tasarım Elemanları

“Sanat eserlerinde plastik elemanlar olarak belirlenen renk, çizgi, biçim, doku, değer, ışık–gölge gibi varlık alanları bir eserin görülen, sezilen, dokunulan, hissedilen somut unsurlarıdır. Eserde kompozisyon denilen alan tüm bu unsurlardan oluşan temel değer alanıdır” (Altıntaş, 2007, s.10).

Sanatçı tasarımında, tasarım elemanlarının hepsini kullanabileceği gibi, sadece birini de kullanarak etkili bir eser ortaya koyabilir.

Renk: Renk, cisme çarpan ışığın gözde oluşturduğu yanılsamadır.

Çeşitli cisimlerden yansıyarak göze gelen ışınların görsel anlamda oluşturduğu duygudur. Göze gelen ışınların belli değerlerine karşı duyarlı insan bunları çeşitli nitelikteki renkler olarak algılar (Gence ve Orhon, 2006, s.47).

“Renkler ışıkla birlikte varolurlar ve izleyen üzerinde bir çok değişik duygular uyandırabilirler. Bunların bir bölümü kişisel, bir bölümü ise genellenebilir duygulardır. Sıvık renklerin uyarıcı, soğuk renklerin ise gevşetici ve dinlendirici olması, genellenebilen duygulara iyi bir örnek oluşturur. Renklere duyduğumuz tepkileriyönlendiren bir başka unsur da dalga boylarıdır” (Becer, 2008, s.57).

Renkler her zaman ilgi çekici unsurlardır. Ancak fazla kullanıldığında dikkat dağıtır. Bu nedenle materyali tasarlarırken ilgili konuya ve öğrencinin gelişim özelliklerine uygun renkler seçilmelidir. Renk algılama üzerinde önemli bir etki yaratır (Yanpar, 2009, s.152).

Çizgi: Çizgi, noktaların aynı veya değişik yönlerde sınırlı veya sınırsız olarak ard arda dizilmesinden elde edilen şekildir. Tasarım elemanı olarak çizgi, tek başına yüzey ve hacim etkisi göstermeyen, bulunduğu yere göre ince, uzun ve belli yolları izleyen görsel değerlerdir. Çizginin çizildiği malzemeye göre eni ve boyu vardır. Ancak en ve boy arasındaki farkın büyük olmasından dolayı çizgiyi yalnız uzunluk boyutuyla tek boyutlu olarak algılarız (Balcı ve Say, 2003, s.10).

Çizgi ifadenin en yalın halidir. Tasarımın en temel, en basit ögesidir. Çizgi, tasarımda bir sınırlayıcı görevi de görür. İki noktanın birleşmesiyle de çizgi oluştuğu gibi, iki yüzeyin kesişmesiyle de çizgi oluşur.

“Çizgi; düz ya da kıvrımlı, kalın ya da ince, sürekli ya da kesik, grenli ya da keskin özelliklere sahip olabilir. İki görsel unsur arasına konulacak bir çizgi, izleyiciye bunları optik olarak ayrılması gerektiğini bildirir. Çizgiler, karakterlerine ve konularına bağlı olarak bazı mesajları da iletirler: Yatay çizgi: Durgunluk, düşey çizgi: Saygınlık, diyagonal çizgi: Canlılık, kıvrımlı çizgi: Zarafet (Becer, 2008, s.56).

Biçim: Sanat eseri objelerin daha çok biçimiyle ilgilidir. Sanatsal ifade üç boyutlu gerçek bir nesnenin biçime indirgenmiş halidir. Bazen biçim ışık gölge yardımıyla üç boyutlu gerçek bir nesne görünümü kazanabilir. Dikdörtgen şeklindeki bir buzdolabı formdur, dikdörtgen ise bir biçimdir (Altıntaş, 2007, s. 11).

Birçok çizginin birarada bulunuşu, tek bir çizgi içindeki dönüş ve kıvrımlar ile değişik tonların oluşturduğu yüzeyler; bir tasarımda biçimi oluşturan unsurlardır (Becer, 2008, s.62).

Sanattaki biçim elemanının insandaki devamlı karşılığı güzellik duygusudur. Değişmez olan duyarlılıktır. Değişen; bireyin algılarını ve zihinsel yaşamını soyutlaştırarak kurduğu anlayıştır. Sanattaki değişken elemanı buna borçluyuz. İfade, biçimin karşılığı olmamakla birlikte, ifade doğrudan doğruya duygu tepkilerini anlatan bir kelimedir, ancak sanatçının biçim yaratırken başvurduğu düzen de kendi başına bir ifade tarzıdır. Ölçü, ritim, denge ve harmoni gibi terimlerle biçim, aslında sezgisel bir alandır. Sanatçı çalışırken biçimi zihinsel bir gayretle oluşturmak yerine, heyecan ve coşkularını yönelterek, sınırlayarak yaratır (Altıntaş, 2007, s. 11).

Doku: Doku, cismin yüzeyinde, cismin yapısıyla ilgili de bilgi veren görünümdür.

Bir yüzey üzerinde tekrarlara dayalı biçimsel bir düzen bulunuyorsa, orada bir dokunun varlığından sözedilebilir. Tasarım yüzeyinde kullanılan dokular optik ya da fiziksel olarak duyguları yönlendirici bir işleve sahiptir (Becer, 2008, s.56).

“Bizim üzerinde duracağımız doku, sanatçının estetik kaygıyla tuval yüzeyinde, bir anıt gövdesinde yani biçimlendirdiği eserin üzerinde oluşturduğu dokunsal nitelikli alanlardır. Doku sanatçılar tarafından bazen boyayla, bazen kolajla yüzeyde oluşturduğu katmanlar olarak kendini hissettirir. Doku, tasarlanmış biçim tasarlanmış biçim ve formun yüzeyinde oluşturulan yeni küçük şekillerdir. Bu şekiller sayesinde sanatçı eserinde daha güçlü hissedilen, izleyiciyi etkileyen bir “tekstürel” alan kurar. Rönesans döneminde doku, resmedilen nesnenin doğal yapısını bire bir hissettirmek için de yapılıyordu. Gelenekçiresmin dışında, çağdaş-modern resim üsluplarında doku, çoğu sanatçılarda üsluplaştı. Maddenin doğal yapısını hissettirmede kullanılan bir araç olmaktan çıktı; gerçek bir eleman oldu (Altıntaş, 2007, s.12).

Değer (Valör): Rengin parlaklık ve saflık derecesine valor denir. Açık bir yeşille, koyu yeşil arasındaki fark, renk farklılığı değil ışık farklılığıdır. Renkler açıldıkça parlaklığı ve ışık değeri artar. Koyulaştıkça karanlık ve ışık değeri düşük olur (Balcı ve Say, 2003, s.10).

“Renklerin parlaklık derecelerine ise ton diyoruz. Klasik resim anlayışından, modern-soyut resim anlayışına dek boyanın girdiği her yerde ton ve değer dereceleri vardır. Daha doğrusu ışığın olduğu her yerde ölçülebilir bir değer, anlaşılabilir bir ton vardır. Karanlık, koyu renk alanlarında da değer söz konusudur. Siyah ölçülebilir bir değerdir” (Altıntaş, 2007, s.13).

Işık-Gölge: Göz ve beyin sabit olduğu halde, ışık değişken bir ögedir. Işığın şiddeti, eğimi ve rengine göre cisimlerin cisimlerin görünüşleri farklılık gösterir. Cisimlerin yüzeylerindeki pürüz, doku, girintiler ve çıkıntılar ve kavisler ışık kaynağına göre farklı gölgeler oluşturur. Bu durum, tasarım çalışmalarında doğal ve yapay olsun, eğer gölgenin dağıtılması, etkisiz hale getirilmesi istenirse, ışığı kırıcı ve dağıtıcı gereçler kullanılır. Bunlar buzlu camlar, aynalar, endirek aydınlatma yöntemi ile sağlanır (Gence ve Orhon, 2006, s.26).

Altıntaş’a göre: “Görme ve duyuşsal algı işi; göz ve beyin tarafından gerçekleştirilen oldukça karmaşık bir olaydır. Görme için ışık şarttır. Işıksızlık ortamında doğal olarak hiçbir nesneyi göremediğimizi biliyoruz. Dış görmeyle ilgili ışık belirleyicidir. Gölge, ışık almayan veya azalan bir alanla ilgilidir. Bütün ışık kaynakları cisimler üzerinde gölge oluşturur” (Altıntaş, 2007, s.14).

Mekan: Mekan, üç boyutlu yükseklik ve derinlik olarak tanımlanır. Uzam etrafındaki her şeydir. Bir telefon kabini ve küçük bir arabada da az ir mekan vardır. Fakat bir okulun büyük ve boş konferans salonunda, bir futbol sahasının ortasında ya da çölde tek başına bir kişinin konumu uzam içindeki bir örnek görüntüdür. Mekan, gerçek mekan ve resimsel mekan olarak ikiye ayrılır (Özsoy, 2006, s.12).

Altıntaş mekanı; “Varlığı tanımlayan alan” olarak özetlemektedir. “Mekan nesnelerin içinde yer aldığı dış alandır. Bazen sanatçı kurgulamasında nesneye göre bir alan oluşturabilir. Bu düzenlenmiş alan bazen nesneden kat kat büyük olur. Nesneyi kuşatan alan büyüktür. Sanatçı resimsel yüzeyi kurgularken boşluk Alana dikkat etmelidir. Boşluk bazen gereğinden fazla büyükse, kuşattığı nesneyi gizler. Bu alanda nesne fiziksel görme olarak küçülür ve etkisini kaybeder. Üzerinde yaşadığımız dünyayı görememizin nedeni etrafımızdaki alanın büyüklüğündendir. Görme eyleminde uzaklık, sanatta mekan iki veya üç boyutlu olabilir. Mekan tüm nesneleri kaplayan sonsuz bir mekan olduğu gibi, aynı zamanda da sonlu bir nesnedir. Uzay boşluğu gibi. Demokrit mekanı tanımlarken; “mekan atomlar ve boşluğu kapladığı gibi, zamanda sükun aralıklarıyla ayrılmış, bölünmez küçük anlardan ibarettir” der. “ diye tanımlar (Altıntaş, 2007, s.13).

3.8. Tasarım İlkeleri

Bir sanatsal düzenleme olan tasarımın estetik bir yapıya kavuşup, mesajını izleyiciye etkili ve kısa sürede ulaştırabilmesi için bazı ilkeler taşıyan bir kompozisyon oluşturması gerekir. Bu kompozisyonu oluşturan ilkeler: bütünlük, ritm, oran ve orantı, denge, hareket, zıtlık ve vurgu olarak sıralanabilir.

“Görsel sanatların bütün alanlarında genel anlamıyla kompozisyon; nesnelerin yaratıcı bir düşünce ekseninde biraraya getirilmesiyle oluşan estetik bir bütündür. Kompozisyon sanat eserlerinde farklı geometrik adlandırmalarla çeşitlendirilebilir. Kompozisyon, diğer bütün sanat eleman ve ilkelerinin sanat eserinde bütünleşmesiyle oluşur” (Altıntaş, 2007, s.13).

Bütünlük: İzleyici algısının yoğun olarak toparlanabilmesi tasarımdaki bütünlük ile mümkündür. Özellikle yazı ile görsellerin birlikte kullanıldığı düzenlemelerde, bütünlüğün sağlanamaması durumunda hem görsellerin, hem de yazının etkisi oldukça azalacaktır.

Görsel bütünlük iyi tasarlanmış bir sanat eserinin en önemli yönlerinden birisidir ve eserin tamamlanmış ve bitirilmiş olduğu hissini uyandıran birleşik nitelik sunar. Bir çalışmada tüm unsurlar birbirine aitmiş gibi görüldüğü zaman, sanatçı bütünlüğe ulaşmış demektir. İyi bir kompozisyon oluşturmak için sanatın temel öğelerinin kişisel bir biçimde düzenlenmesi gerekir. Bütünlük bir takımda olduğu gibi herşeyin birbirine uyumlu olmasıdır (Özsoy, 2006, s.15).

Tasarım ilkelerinin belki de en önemlisi, bütünlüktür. Bir tasarım içindeki görsel unsurlar bütünlük sağlayacak şekilde biraraya getirildiğinde, kompozisyondaki dağınıklık ve parçalanmanın önüne geçilmiş olur. Tasarımcı, kompozisyonunda birarada kullanabileceği unsurları seçerek gruplandırmalı ve bunları birbiriyle uyum sağlayacak biçimde düzenlemelidir. Aynı temel biçime, boyuta, dokuya, renge ya da duyguya sahip unsurlar; bir tasarımda ideal bütünlüğü oluştururlar. Benzer nesneler gördüğümüzde, bunları doğal olarak

gruplandırırız. Benzerliğe dayalı bir bütünlük içindeki farklı unsur dikkat çeker. Farklı olanı öne çıkararak, algılamayı sağlamak için diğer tasarım unsurlarının bir bütünlük içinde bulunmaları gerekir (Becer, 2008, s.72).

Ritm: Ritm tasarımda kullanılan elemanların tekrarıdır.

Göz hareketlerinin ustaca denetlendiği bir tasarım, daima hedefine ulaşır. Görsel unsurların biçimleri ve boyutları arasındaki oluşturulan tekrarlamalar ve görsel hiyerarşi devamlığı sağlamada etkili araçlardır (Becer, 2008, s.70).

İnsan gözü tasarımda belli aralıklarla tekrarlanan elemanları takip etme eğilimindedir. Eşit aralıklarla sıralanmış aynı kalınlık ve renkteki düşey çizgiler monoton bir ritim oluşturur. Tekrar eden elemanların biçimsel özellikleri ve aralıkları sistemli bir şekilde değiştiği zaman dinamik ritimler oluşur. Dinamik bir ritme sahip olan tasarımlarda göz bir birimden ötekine geçerken devinim olarak da adlandırılan hareket, doğal bir akış ve çekicilik oluşur (Yücebaş, 2006, s. 126).

Oran ve Orantı: Tasarımcı açısından orantı, boyutlar arası ilişkilerdir. Tasarım yüzeyinin eni ile boyu, görsel unsurların genişlikleri ve yükseklikleri ile birarada oluşturdukları kitlelerin boyutları arasında daima orantıya dayalı ilişkiler vardır. Bir görsel unsurun tasarım içindeki diğer unsurlarla kurduğu orantısal ilişkiler algı ve iletişimi doğrudan etkiler (Becer, 2008, s.68).

Bir düzenleme içerisindeki ölçülerin birbiriyle ilişkisi oranı oluşturur. Oran genellikle sanatçının çabaladığı bir ideal ilişkiyi içerir. Orantısız nitelenen şeyler, örneğin küçük bir kanepe, geniş duvarda asılı duran küçük bir çerçeve, bir figürün veya nesnenin bir parçasının diğerine göre ya çok küçük olması, ya da çok geniş olması gibi rahatsız edici unsurlardır (Özsoy, 2006, s.16).

Varlıklarını oluşturan parçalar arasında daima uyumlu orantısal ilişkiler

bulunan doğa tarih boyunca sanatçıların ve tasarımcıların esin kaynağı olmuştur (Becer, 2008, s.68).

Denge: Bazı cisimler düzenlemelerde daha ilgi çekerler. Fakat ilgi alanının dışında kalan cisimler de ağırlık merkezlerini kendine çekecek güçte olmalıdır. Dengenin sağlanması için simetriden yararlanılmıştır. Biçimlerin karşılıklı yerleştirilmesi kesin, kararlı, oturmuş, bozulmaz bir etki bırakır. Ancak ilgiyi devam ettirme bakımından bu tür denge monotonluk yaratabilir. Bu nedenle asimetric dengeyi sağlamak daha zor olmakla beraber içindeki değişkenlik tek düzeliği giderir (Gence ve Orhon, 2006, s.35).

Tasarımda dengeyi sağlamak için renk, leke ve çizgi gibi unsurların etki yoğunluğundan faydalanılmalıdır. Örneğin koyu renklerin açık renklere oranla daha baskın olmasından, çizgi kalınlıklarından ve tekrarlarından yararlanılarak yoğunluk, tam zıttı ile de seyrelti yakalanabilir.

Hareket: Hareket sanatta ritmi meydana getiren temel öğedir. Hareketin olmadığı yerde ritmden sözedilemez. Görsel sanatlarda hareket, sanat eserine canlılık ve dinamizm kazandırır. Görsel bir tasarımda yer alan doku-form, kontur öğeleri, ışık-gölge ya da açık-koyu ve yön dağılımlarına göre farklı etki ve titreşimler yaratılır. Bu durum görsel algılamayla zihnimizde hareket olarak anlam kazanır (Balcı ve Say, 2003, s.45).

Hareket tasarımı dolayısıyla izleyiciyi canlı tutar. İzleyicinin esere yönlendirilmesi, mesajın algılanabilmesi için eser üzerindeki dikkatin yoğun olması gerekir, hareket bu dikkat yoğunluğunu sağlar.

Zıtlık: Zıtlık değerler, renkler, dokular, şekiller ve diğer unsurların farklılıklarını ifade eder. Zıtlıklar görsel heyecan yaratır, esere olan ilgiyi artırır. Görme alanımızdaki bir nesnenin, bir biçimin dikkatimizi çekmesi onun değişik yollarla diğerlerinden ayrılmasıyla olabilir. Sanatçılar ve tasarımcılar zıtlıkları, eserlerinde

görsel bir heyecan ve çeşitlilik yaratarak ilgiyi arttırma amaçlı kullanırlar (Özsoy, 2006, s.16).

Zıtlıklar (Kontrast) çizgi, biçim, doku, renk, ölçü, yön ve aralıklarla sağlanır. Düz çizgilere karşı yatay çizgiler, serbest biçime karşı geometric biçimler, rölyefli dokulara karşı düz yüzeyler, büyük cisimlerin yanında küçük cisimler, bir yerde yoğunluktan seyrekliğe geçiş, koyu rengin yanında canlı renkler kullanılması gibi kontrastlıklarla yarattığı etki düzenlemeye canlılık kazandırır (Gence ve Orhon, 2006, s.41).

Vurgu: Eserde verilmek istenen mesajın belirginleştirilmesi veya dikkatin bir noktaya çekilmesi için, tasarım elemanlarından biri veya birkaçının baskın olarak kullanılmasıdır.

Vurgu sanatçılar tarafından eserlerinde hakim unsur ve ilgi odağı yaratmak için kullanılır. Sanatçılar renk, değer, şekiller veya diğer sanatsal unsurları, baskın unsuru elde etmek için vurgulayabilirler. Merkezi bir konumda yerleştirilen büyük bir şekil, parlak bir renk alanı, ışık ve gölge arasında keskin bir zıtlık, çevresindekilere göre çok ağır bir dokuya sahip olan ve belirli bir yere yönlendirilen bir dizi çizgi, bütün bunlar sanatçının, izleyicinin dikkatini elinde tutmak ve ilgisini çekmek için kullandığı araçlardan biridir. Zıtlıklar aracılığıyla da vurgu gerçekleştirilir. Baskın öge ile tasarlanmış birçok sanat eseri, üstün bir öneme sahiptir (Özsoy, 2006, s.18).

3.9. Türkiye'deki Grafik Sanatının Bulunduğu Durum ve Gelişimi

Becer' e göre: “ Grafik tasarım kavramını baskı sanatı ve teknolojisinden ayrı düşünmek olanaksızdır. Bu nedenle Türkiye’de ilk kurulan basımevinin Türk grafik sanatının ilk filizlendiği ortam olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır” (Becer 2008, s.112).

Her ne kadar grafik sanatlar yazı ile resmin birlikte kullanılması temeline dayanıyorsa da, son derece titiz bir çalışma tarzı gerektirmesi bakımından diğer plastik sanatlarla farklılık göstermektedir. Bu anlamda Türk toplumunun geleneksel sanatları olan hat, tezhip, minyatür, tekstil motifleri tasarımları ile çalışma tarzı bakımından paralellikler gösterir.

“Matbaacılığın yaygınlaşıp basma kitabın bollaştığı 19. yüzyılın son çeyreğine kadar Osmanlılar, kitabı el sanatlarının bir bileşkesi olarak değerlendirmişlerdir. Yalnızca okumakla yetinilmeyen, yazıların, tezhiplerin, minyatürlerin, cildinin güzelliğiyle görsel önem ve estetik değer taşıyan bir nesne olarak algılamışlardır. Kitap, hat sanatını doruğuna ulaştıran Osmanlı hattatlarınca yazılıp çoğaltılır, mesleğinde ustalaşmış müzehhip (tezhipçi) ve nakkaşlarca süslenir, cilt sanatında gelişme sağlamış mücellitlerce ciltlenir” (Kabacalı, 1998, s.5).

Grafik sanatı, toplumu oluşturan katlar arasında hertürlü bilgi alışverişini sağlayan en önemli etkenlerden biri olduğuna göre, kendi estetiğini, kişilerini, kurumlarını, giderek tarihini bu yolla sağlayabileceğine göre, Türk grafiğinin de tarihi, Türk basımcılık tarihinden ayrı düşünülemez; ürünleri basılıp yayılabildiği ölçüde vardır çünkü grafik sanatı. Ve artık şu saptamayı kolayca yapabiliriz: Türk grafik tarihi ülkemizde ilk basımevinin kurulmasıyla başlar” (Maden, 2009, s. 21).

Baskı teknolojileri ile yakından ilişkili olan grafik tasarım, bu teknolojinin hızlı gelişimiyle hakettiği yeri almıştır. Türkiye baskı teknolojilerinde çağı yakalamış, dünyayı yakından takip etmektedir. Bu durum hem grafik tasarımın gelişiminin, hem tasarımcının yaratıcılığının, hem de tasarımın uygulanabilirliğinin önündeki tüm engelleri kaldırmıştır.

3.10. Grafik Tasarım ve Grafik Tasarım Uygulama Sorunları

Grafik tasarımın en büyük sorunları uygulamayla ilgilidir. Yapılan

tasarımın çoğaltımı sırasında geçirdiği işlem basamakları tasarımın ektisini azaltabilir. Kısıtlı imkanlarla çoğaltımın yapıldığı dönemlerde tasarım özgürlükten uzak, daha çok çoğaltım tekniklerinin elverdiği olanaklarla sınırlı idi.

“İbrahim Müteferrika, matbaa kurma hazırlıklarına ilk kitabı yayımlayışından sekiz yıl kadar önce başlamış, kimi haritalar basmıştı, baskı şimşir üzerine hazırlanan klişe yöntemiyle gerçekleştiriliyordu” (Kabacalı, 1998, s.91).

“1850’lerden sonra dergi yayıncılığına ve posta pulu basımına başlandı. O yıllarda grafik tasarım konusunda uzmanlaşmış sanatçılar bulunmadığından, bu işler ressam, hattat ya da kaligrafi sanatçıları tarafından üstleniliyordu” (Becer, 2008, s.114).

“Ülkemizin düşünce ve sana ortamında yaşanan bir yanlışlığı grafik sanatı da yaşadı. Geleneksel biçimleri, çizim ve bezeme sanatlarının diri yanlarını çağdaş, evrensel duyarlılıklara katıp yoğuracağı yerde, Batı’dan alınma hazır kalıplara göre gelişti. Bir Japon, bir Polonya grafik sanatı yerel değerlerden yola çıkıp kişilikli, evrensel bir nitelik kazanırken, bizde uygulanagelen grafik sanatı kendi yerel kaynaklarına dönük, özgün bir kimliğe kavuşamadı” (Maden, 2009, s.19).

Bütün bu tarihsel sürecin ve teknolojik gelişmelerin katkısına rağmen, Türkiye’de grafik sanatının tartışılan niteliğini doğuran sebep; gerekli altyapıya ulaşmadan, tasarım ilke ve elemanlarını anlamadan, estetik yoksunu ve tamamen yavan teknoloji kullanılıyor olmasıdır.

3.11. İllüstrasyon Tanımı

İllüstrasyon sözlük anlamı olarak; resimleme demektir. İllüstrasyonlar genel olarak kitap içindeki metni zenginleştirmek ve kolay anlaşılır hale getirmek

için yapılan resimlerdir. İllüstrasyonlar, metnin içinde geçen konunun yorumunu yapmaktan çok, o konuda geçen olayları resim yoluyla anlatmak için kullanılır. Grafik tasarımın sıklıkla kullanılan önemli öğelerinden biridir (Arslan, 2008, s.17).

İllüstrasyon edebi bir problemin yanıtı, bir bilginin açıklanması veya sosyal bir yorumdur. Eski dönemlerde değeri tam olarak anlaşılmadığı için vasıfsız bir iş olarak kabul edilen illüstrasyon, günümüzde ise bir edebi eserle karşılaştırılacak düzeye gelmiştir. Önceleri fotoğraf yerine kullanılan bu çalışmalar, önemsenmeden, kompozisyon sorunları ve sanatsal içerik göz ardı edilerek sadece anlatım çerçevesinde kullanılmıştır. Fotoğrafın icadından sonra illüstrasyonun bu ikinci plan rolü ortadan kalkmış ve gelişerek sanatsal bir yaklaşım kazanmıştır (Liman, 2007, s.29).

Bugünkü tanımıyla ilk illüstrasyonlarsa orta çağ el yazmalarında görülmektedir. Bunlar Avrupa’da orta çağ Hristiyan dünyasının dini inanışlarını, Hz. İsa’nın hayatı ve Hristiyanlığın dini öğretilerini açıklayan resimlerdir. Bu açıdan bakıldığında resimli kitapların, dönemin sosyal, ekonomik ve kültürel olaylarını incelemek açısından önemli belge niteliği taşıdığı görülmektedir. Çünkü bazen resimler yazılardan daha değerlidir. Örneğin; Leonardo da Vinci’nin tuttuğu resimli notlarında, tıp çalışmalarından üthendisliğe kadar her şey tüm ayrıntısıyla ele alınmıştır (Tepecik, 2002).

BÖLÜM IV

4. YÖNTEM

Bu bölümde, araştırma modeli, evren ve örneklem, veri toplama teknikleri ve veri analizi hakkında bilgi verimiştir.

4.1. Araştırmanın Modeli

Araştırmada betimsel araştırma türlerinden olan tarama modeli kullanılmıştır. “Betimsel araştırmalar, verilen bir durumu olabildiğince tam ve dikkatli bir şekilde tanımlar. Eğitim alanındaki araştırmada, en yaygın betimsel yöntem tarama çalışmasıdır, çünkü araştırmacılar bireylerin, grupların ya da (bazen) fiziksel ortamların (okul) özelliklerini (yetenekler, tercihler, davranışlar vb) özetler” (Büyüköztürk ve diğerleri, 2008, s:21). Verilerin toplanmasında anket tekniğinden yararlanılmıştır.

4.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini, Ankara ilinde görev yapan 1021 resim-iş öğretmeni, örneklemine ise, Ankara ili Mamak İlçesinde görev yapan 112 resim – iş öğretmeninden, rastlantısal yöntemle belirlenmiş 30 resim-iş öğretmeni oluşturmaktadır.

4.3. Veri Toplama Tekniği

Araştırmada gerekli olan veriler, kavramsal çerçeveyi oluşturabilmek amacıyla, kitaplar, makaleler, raporlar, internet ve dergi taraması ile görsel ve yazılı dokümanlar taranarak oluşturulmuştur.

“İlkokuma Ders Kitaplarındaki görsellerin tasarım ilkelerine uygunluğu ve tasarım elemanlarının niteliğinin değerlendirilmesine ilişkin kriterler” den oluşan ve veri toplama aracı olarak kullanılan anket hazırlanırken 5’li likert tipi ölçek kullanılmıştır.

Hazırlanan kriterler için, Gazi Üniversitesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Resim-İş Anabilim Dalından iki uzmandan uygunluk görüşü alınmıştır.

Verilerin toplanması için hazırlanan anket, şu anda ilköğretim kurumlarında öğretmenlik yapan 30 resim-iş öğretmene uygulanmıştır.

Veri toplama için;

-Sesi Hissetme Görsellerinden 5 tanesi,

-Dinleme Metni Görsellerinden 5 tanesi,

-İşleme Metni Görsellerinden 5 tanesi seçilmiş, tek değerlendirme yapılmıştır.

4.4. Verilerin Analizi

Anket yoluyla elde edilen veriler araştırmanın alt problemleri doğrultusunda sınıflanmış, veriler tablolaştırılarak yüzde ve frekans tabloları hazırlanmış, elde edilen bulgular grafikleştirilmiş ve tablolara dayanılarak yorumlanmıştır.

Yapılan bu araştırmanın güven aralığı % 95, standart sapması +/- % 2’dir. Anket verileri SPSS 11.0 istatistik programında değerlendirilmiştir.

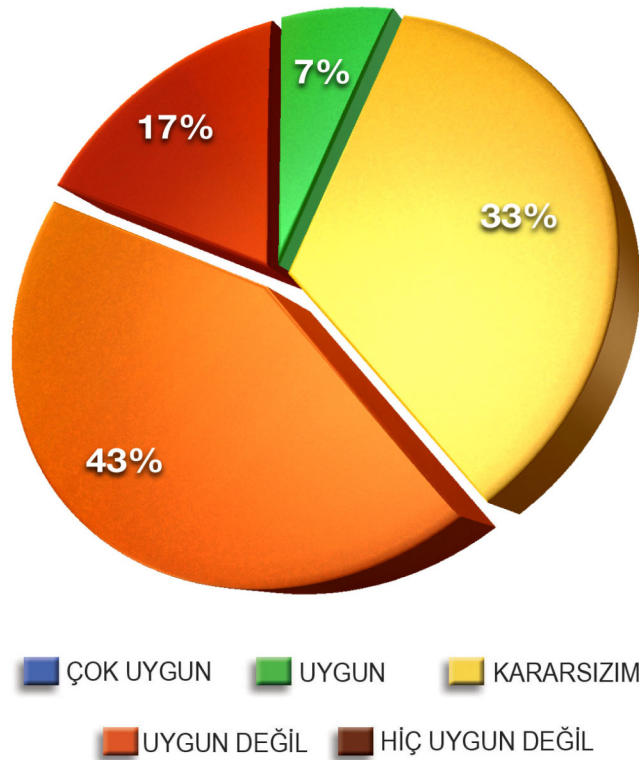
BÖLÜM V

5. BULGULAR VE YORUMLARI

Araştırmanın bu bölümünde, alt problemler doğrultusunda İlkokuma ders kitabında yer alan beş adet “sesi hissetme görseli”, beş adet “dinleme metni görseli” ve beş adet “işleniş metni görseli”nin değerlendirilmesine ait verilerin % f yoluyla çözümlenmesiyle elde edilen bulgular tablolar halinde ve grafiklerle gösterilerek yorumları yapılmıştır.

5. 1. Birinci Alt Problem ve Çözümüne Dair Bulgular

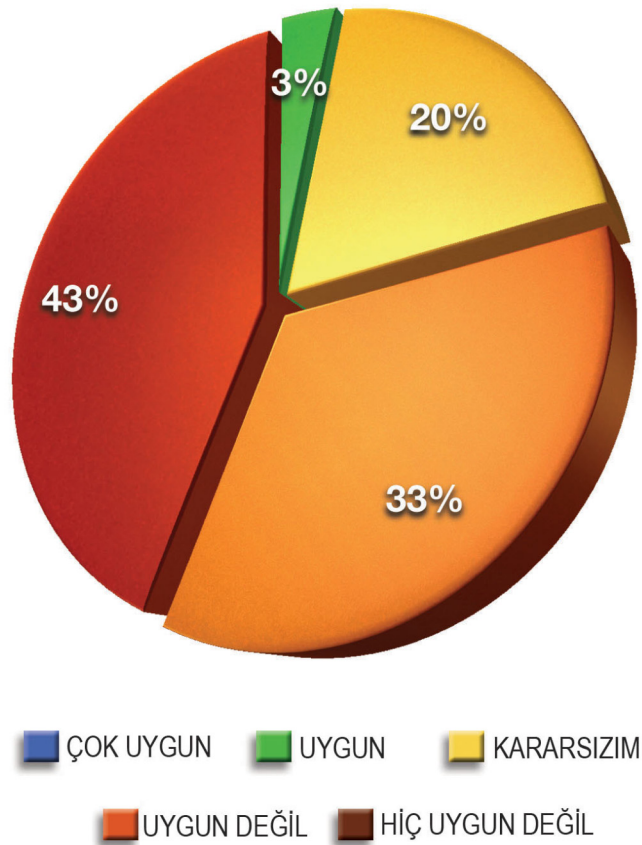
İlköğretim 1.kademe 1.sınıfta ilkokuma ve yazma derslerinde kullanılan ders kitabında bulunan görseller “*sanatsal düzenleme ilkeleri*” açısından nasıldır?

Grafik1. “Sesi Hissetme Görsellerinin” Sanatsal Düzenleme İlkelerinden “Bütünlük İlkesine” Göre Değerlendirilmesine İlişkin Grafik

Grafik 1'e bakıldığında, öğretmenler tarafından değerlendirilen sesi hissetme görsellerinin %16.7 oranında hiç uygun değil, %43.3 oranında uygun değil, %33.3 oranında kararsız düzeyde, %6.7 oranında uygun düzeyde bulunduğu ve görselleri çok uygun bulan öğretmenin olmadığı görülmektedir. Bu dağılıma göre, bütünlük ilkesi değerlendirildiğinde en büyük yoğunluğun uygun değil düzeyde ardındansa kararsız düzeyde olduğu ortadadır.

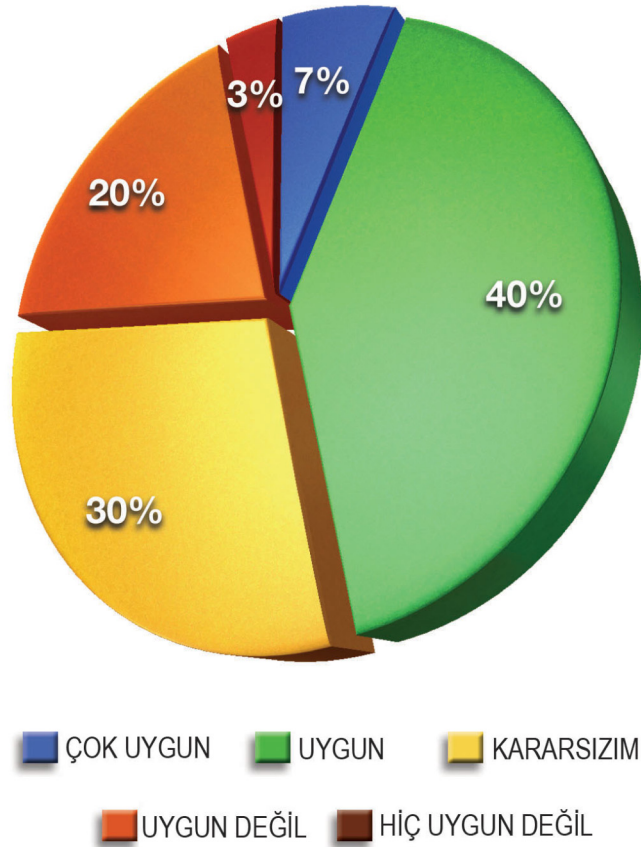
Bu durumda, ilkokuma ders kitabındaki “Sesi Hissetme Görsellerinin” Sanatsal Düzenleme İlkelerinden “Bütünlük İlkesine” göre uygun değil düzeyde bulunduğu söylenilebilir.

Grafik 2. “Sesi Hissetme Görsellerinin” Sanatsal Düzenleme İlkelerinden “Ritim İlkesine” Göre Değerlendirilmesine İlişkin Grafik

Grafik 2'ye bakıldığında, öğretmenler tarafından değerlendirilen sesi hissetme görsellerinin %43.3 oranında hiç uygun değil, %33.3 oranında uygun değil, %20 oranında kararsız düzeyde, %3.3 oranında uygun düzeyde bulunduğu ve görselleri çok uygun bulan öğretmenin olmadığı görülmektedir. Bu dağılıma göre, ritim ilkesi değerlendirildiğinde en büyük yoğunluğun hiç uygun değil düzeyde ardındansa uygun değil düzeyde olduğu ortadadır.

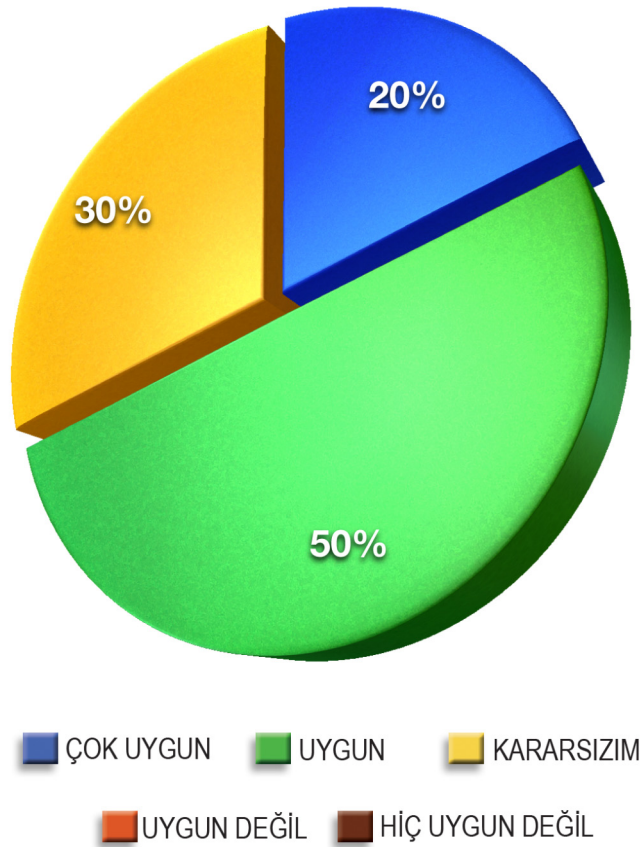
Bu durumda ilkokuma ders kitabındaki “Sesi Hissetme Görsellerinin” Sanatsal Düzenleme İlkelerinden “Ritim İlkesine” göre hiç uygun değil bulunduğu söylenilebilir.

Grafik 3. “Sesi Hissetme Görsellerinin” Sanatsal Düzenleme İlkelerinden “Oran - Orantı İlkesine” Göre Değerlendirilmesine İlişkin Grafik

Grafik 3'e bakıldığında, öğretmenler tarafından değerlendirilen sesi hissetme görsellerinin %3.3 oranında hiç uygun değil, %20 oranında uygun değil, %30 oranında kararsız düzeyde, %6.7 oranında uygun düzeyde, % 6.7 oranında çok uygun bulunduğu görülmektedir. Bu dağılıma göre, oran-orantı ilkesi değerlendirildiğinde en büyük yoğunluğun uygun düzeyde ardındansa kararsız düzeyde olduğu ortadadır.

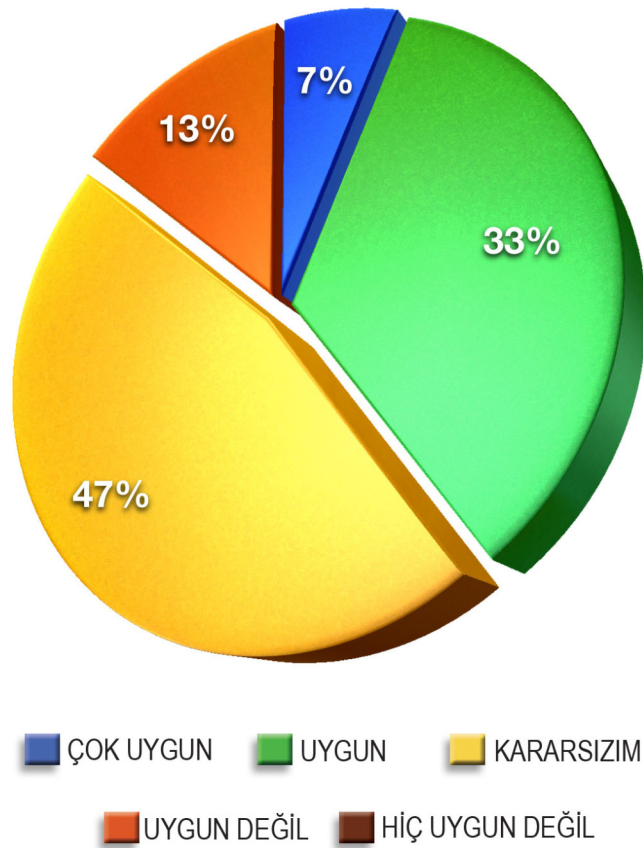
Bu durumda, ilkokuma ders kitabındaki “Sesi Hissetme Görselleri”nin sanatsal düzenleme ilkelerinden “oran-orantı ilkesine” göre uygun bulunduğu söylenilebilir.

Grafik 4. “Sesi Hissetme Görsellerinin” Sanatsal Düzenleme İlkelerinden “Denge İlkesine” Göre Değerlendirilmesine İlişkin Grafik

Grafik 4'e bakıldığında, öğretmenler tarafından değerlendirilen sesi hissetme görsellerinin %26.7 oranında uygun değil, %53.3 oranında kararsız düzeyde, %20 oranında uygun düzeyde bulunduğu görülmektedir. Hiç uygun değil ve çok uygun seçeneklerinde her hangi bir dağılımın olmadığı görülmektedir. Bu dağılıma göre, denge ilkesi değerlendirildiğinde en büyük yoğunluğun kararsız düzeyde ardındansa uygun değil ve uygun düzeyde olduğu ortadadır.

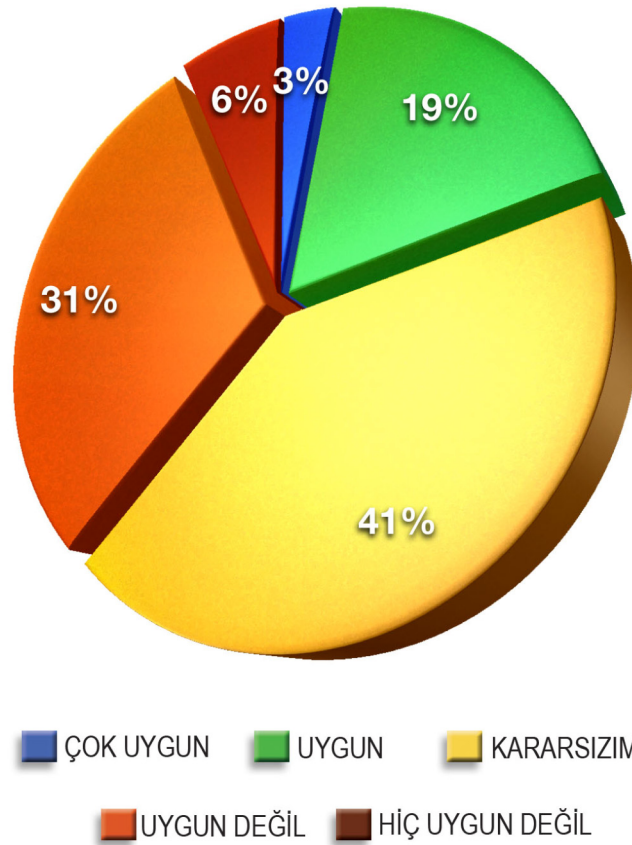
Bu durumda, ilkokuma ders kitabındaki “Sesi Hissetme Görselleri”nin sanatsal düzenleme ilkelerinden “Denge ilkesine” göre kararsız düzeyde bulunduğu söylenilebilir.

Grafik 5. “Sesi Hissetme Görsellerinin” Sanatsal Düzenleme İlkelerinden “Hareket İlkesine” Göre Değerlendirilmesine İlişkin Grafik

Grafik 5'e bakıldığında, öğretmenler tarafından değerlendirilen sesi hissetme görsellerinin %13.3 oranında uygun değil, %46.7 oranında kararsız düzeyde, %33.3 oranında uygun düzeyde, %6.7 oranında çok uygun bulunduğu görülmektedir. Hiç uygun değil seçeneğinde her hangi bir dağılımın olmadığı görülmektedir. Bu dağılıma göre, hareket ilkesi değerlendirildiğinde en büyük yoğunluğun kararsız düzeyde ardındansa uygun değil ve uygun düzeyde olduğu ortadadır.

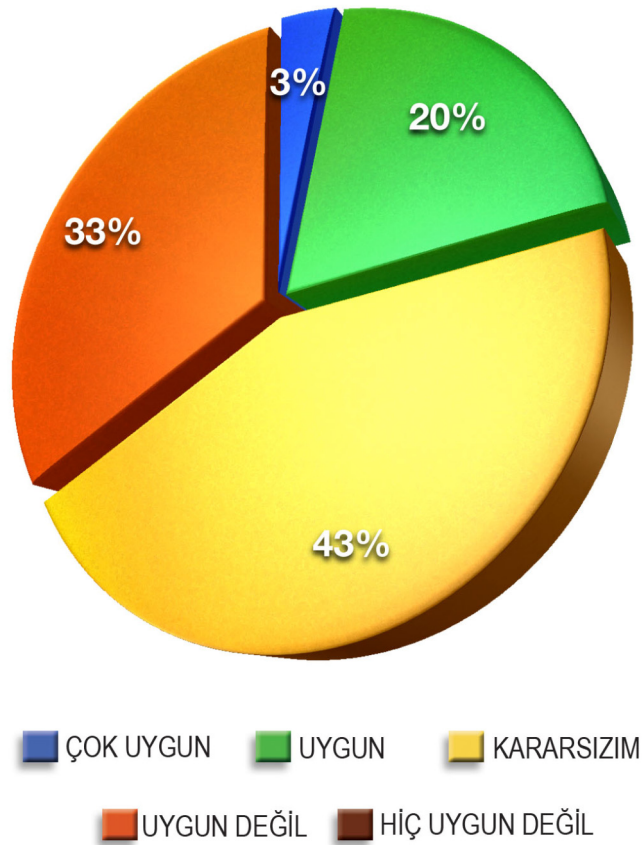
Bu durumda, ilkokuma ders kitabındaki “Sesi Hissetme Görselleri”nin sanatsal düzenleme ilkelerinden “hareket ilkesine” göre kararsız düzeyde bulunduğu söylenilebilir.

Grafik 6. “Sesi Hissetme Görsellerinin” Sanatsal Düzenleme İlkelerinden “Zıtlık İlkesine” Göre Değerlendirilmesine İlişkin Grafik

Grafik 6'ya bakıldığında, öğretmenler tarafından değerlendirilen sesi hissetme görsellerinin %6.7 oranında hiç uygun değil, %33.3 oranında uygun değil, %43.3 oranında kararsız düzeyde, %20 oranında uygun düzeyde, %3.3 oranında çok uygun bulunduğu görülmektedir. Bu dağılıma göre, zıtlık ilkesi değerlendirildiğinde en büyük yoğunluğun kararsız düzeyde ardındansa uygun değil ve uygun düzeyde olduğu ortadadır.

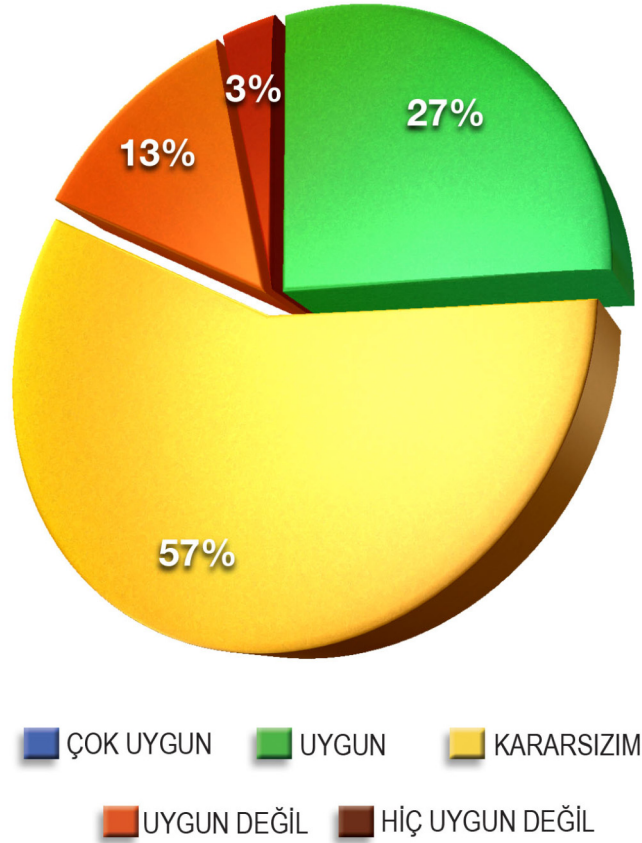
Bu durumda, ilkokuma ders kitabındaki “Sesi Hissetme Görselleri”nin sanatsal düzenleme ilkelerinden “zıtlık ilkesine” göre kararsız düzeyde bulunduğu söylenilebilir.

Grafik 7. “Sesi Hissetme Görsellerinin” Sanatsal Düzenleme İlkelerinden “Vurgu İlkesine” Göre Değerlendirilmesine İlişkin Grafik

Grafik 7'ye bakıldığında, öğretmenler tarafından değerlendirilen sesi hissetme görsellerinin %33.3 oranında uygun değil, %43.3 oranında kararsız düzeyde, %20 oranında uygun düzeyde, %3.3 oranında çok uygun bulunduğu görülmektedir. Hiç uygun değil seçeneğinde her hangi bir dağılımın olmadığı görülmektedir. Bu dağılıma göre, “vurgu ilkesi” değerlendirildiğinde en büyük yoğunluğun kararsız düzeyde ardındansa uygun değil ve uygun düzeyde olduğu ortadadır.

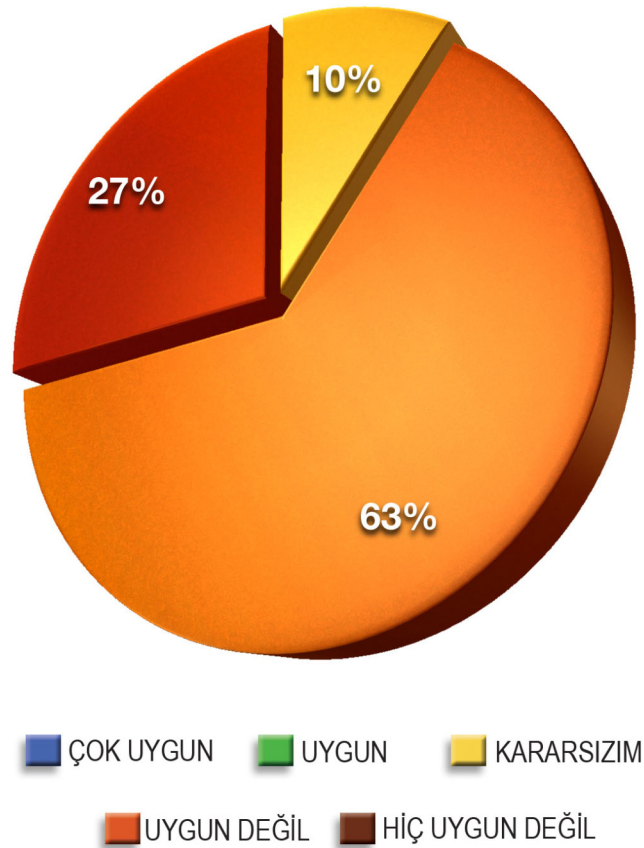
Bu durumda, ilkokuma ders kitabındaki “Sesi Hissetme Görselleri”nin sanatsal düzenleme ilkelerinden “vurgu ilkesi” ne göre kararsız düzeyde bulunduğu söylenilebilir.

Grafik 8. “Dinleme Metni Görsellerinin” Sanatsal Düzenleme İlkelerinden “Bütünlük İlkesine” Göre Değerlendirilmesine İlişkin Grafik

Grafik 8'e bakıldığında, öğretmenler tarafından değerlendirilen “Dinleme Metni Görsellerinin” %3.3 oranında hiç uygun değil, %13.3 oranında uygun değil, %56.7 oranında kararsız düzeyde, %26.7 oranında uygun düzeyde, bulunduğu görülmektedir. Çok uygun seçeneğinde her hangi bir dağılımın olmadığı görülmektedir. Bu dağılıma göre, “Bütünlük İlkesi” değerlendirildiğinde en büyük yoğunluğun kararsız düzeyde ardındansa uygun düzeyde olduğu ortadadır.

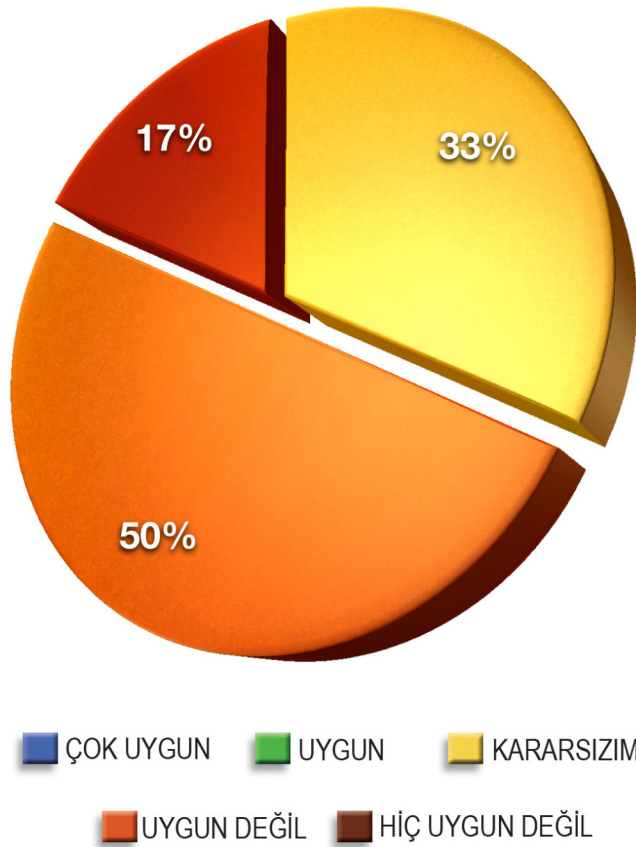
Bu durumda, ilkokuma ders kitabındaki “Dinleme Metni Görsellerinin” sanatsal düzenleme ilkelerinden “bütünlük ilkesine” göre kararsız düzeyde bulunduğu söylenilebilir.

Grafik 9. “Dinleme Metni Görsellerinin” Sanatsal Düzenleme İlkelerinden “Ritim İlkesine” Göre Değerlendirilmesine İlişkin Grafik

Grafik 9’a bakıldığında, öğretmenler tarafından değerlendirilen “Dinleme Metni Görsellerinin” %26.7 oranında hiç uygun değil, %63.3 oranında uygun değil, %10 oranında kararsız düzeyde bulunduğu görülmektedir. İyi ve çok uygun seçeneğinde her hangi bir dağılımın olmadığı görülmektedir. Bu dağılıma göre, “Ritim İlkesi” değerlendirildiğinde en büyük yoğunluğun uygun değil düzeyde ardındansa hiç uygun değil düzeyde olduğu ortadadır.

Bu durumda, ilkokuma ders kitabındaki “Dinleme Metni Görsellerinin” sanatsal düzenleme ilkelerinden “ritm ilkesine” göre uygun değil düzeyde bulunduğu söylenilebilir.

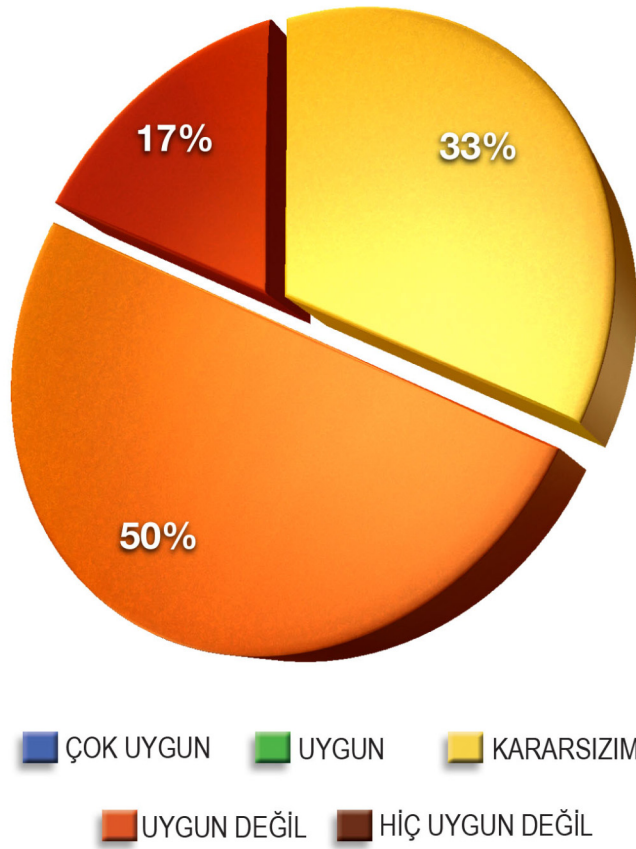

Grafik10. “Dinleme Metni Görsellerinin” Sanatsal Düzenleme İlkelerinden “Oran - Orantı İlkesine” Göre Değerlendirilmesine İlişkin Grafik

Grafik 10’a bakıldığında, öğretmenler tarafından değerlendirilen “Dinleme Metni Görsellerinin” %66.7 oranında hiç uygun değil, %50 oranında uygun değil,

%33.3 oranında kararsız düzeyde bulunduğu görülmektedir. İyi ve çok uygun seçeneğinde her hangi bir dağılımın olmadığı görülmektedir. Bu dağılıma göre, “oran- orantı İlkesi” değerlendirildiğinde en büyük yoğunluğun uygun değil düzeyde ardındansa kararsız düzeyde olduğu ortadadır.

Bu durumda, ilkokuma ders kitabındaki “Dinleme Metni Görsellerinin” sanatsal düzenleme ilkelerinden “oran- orantı ilkesine” göre uygun değil düzeyde bulunduğu söylenilebilir.

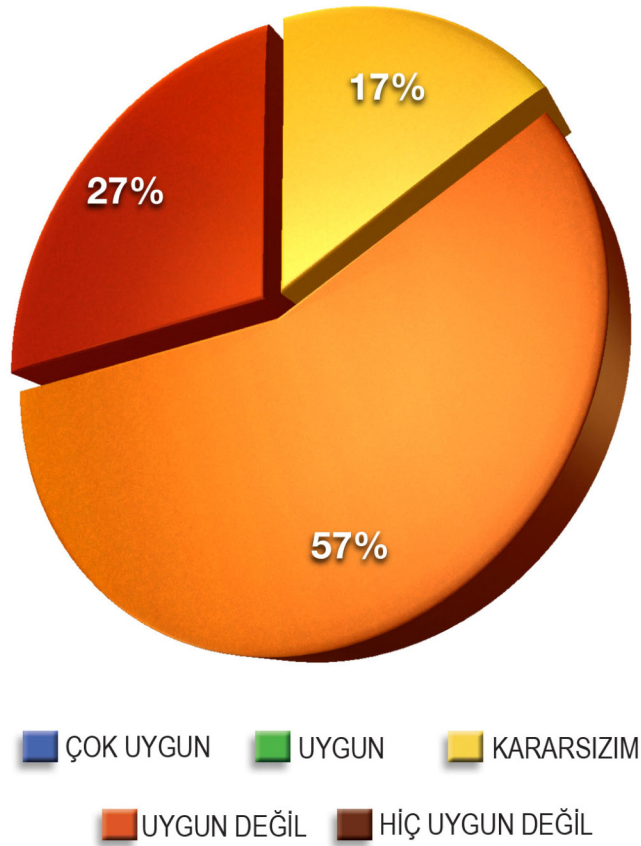

Grafik 11. “Dinleme Metni Görsellerinin” Sanatsal Düzenleme İlkelerinden “Denge İlkesine” Göre Değerlendirilmesine İlişkin Grafik

Grafik 11’e bakıldığında, öğretmenler tarafından değerlendirilen “Dinleme Metni Görsellerinin” %63.3 oranında hiç uygun değil, %33.3 oranında uygun değil, %33.3 oranında kararsız düzeyde bulunduğu görülmektedir. İyi ve çok uygun seçeneğinde her hangi bir dağılımın olmadığı görülmektedir. Bu dağılıma

göre, “denge ilkesi” değerlendirildiğinde en büyük yoğunluğun uygun değil düzeyde ardındansa kararsız düzeyde olduğu ortadadır.

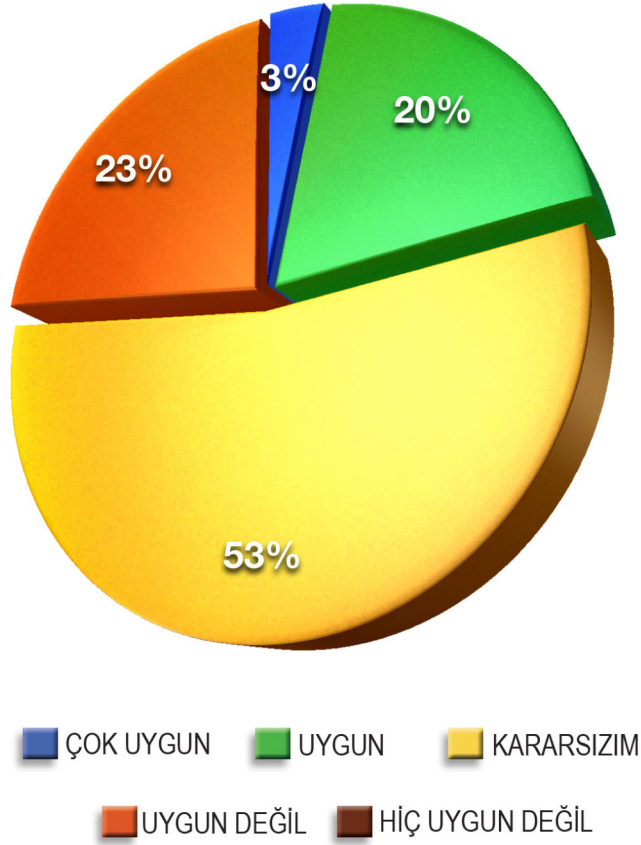
Bu durumda, ilkokuma ders kitabındaki “Dinleme Metni Görsellerinin” sanatsal düzenleme ilkelerinden “denge ilkesine” göre uygun değil düzeyde bulunduğu söylenilebilir.

Grafik 12. “Dinleme Metni Görsellerinin” Sanatsal Düzenleme İlkelerinden “Hareket İlkesine” Göre Değerlendirilmesine İlişkin Grafik

Grafik 12’ye bakıldığında, öğretmenler tarafından değerlendirilen “Dinleme Metni Görsellerinin” %26.7 oranında hiç uygun değil, %56.7 oranında uygun değil, %16.7 oranında kararsız düzeyde bulunduğu görülmektedir. İyi ve çok uygun seçeneğinde her hangi bir dağılımın olmadığı görülmektedir. Bu dağılıma göre, “Hareket ilkesi” değerlendirildiğinde en büyük yoğunluğun uygun değil düzeyde ardındansa hiç uygun değil düzeyde olduğu ortadadır.

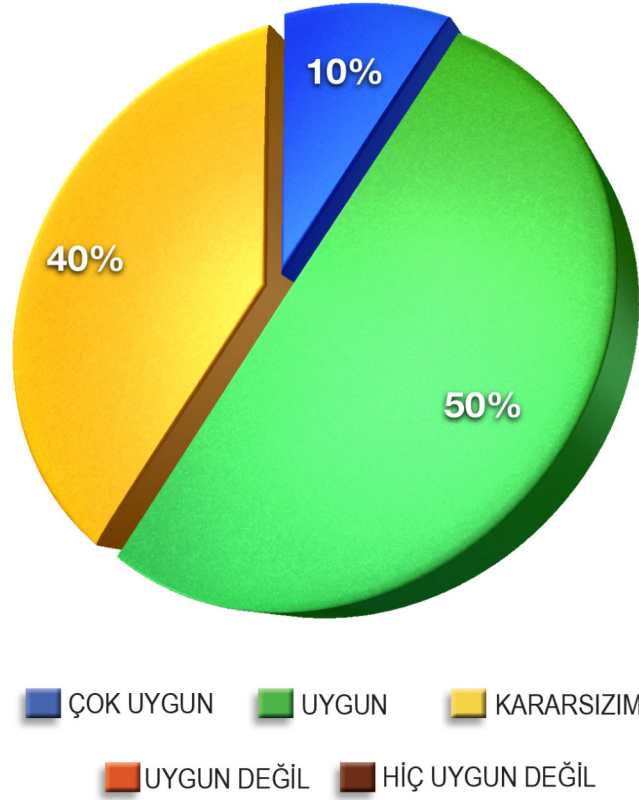
Bu durumda, ilkokuma ders kitabındaki “Dinleme Metni Görsellerinin” sanatsal düzenleme ilkelerinden “hareket ilkesine” göre uygun değil düzeyde bulunduğu söylenilebilir.

Grafik13. “Dinleme Metni Görsellerinin” Sanatsal Düzenleme İlkelerinden “Zıtlık İlkesine” Göre Değerlendirilmesine İlişkin Grafik

Grafik 13’e bakıldığında, öğretmenler tarafından değerlendirilen “Dinleme Metni Görsellerinin” %23.3 oranında hiç uygun değil, %53.3 oranında uygun değil, %20 oranında orta düzeyde, %3.3 oranında çok uygun bulunduğu görülmektedir. Hiç uygun değil seçeneğinde her hangi bir dağılımın olmadığı görülmektedir. Bu dağılıma göre, “zıtlık ilkesi” değerlendirildiğinde en büyük yoğunluğun orta düzeyde ardındansa uygun değil düzeyde olduğu ortadadır.

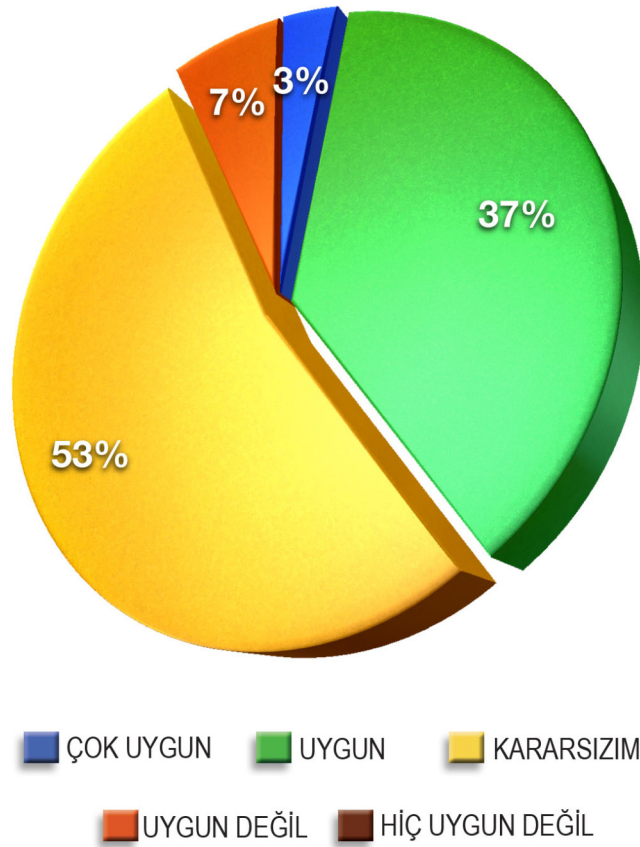
Bu durumda, ilkokuma ders kitabındaki “Dinleme Metni Görsellerinin” sanatsal düzenleme ilkelerinden “zıtlık ilkesine” göre orta düzeyde bulunduğu söylenilebilir.

Grafik14. “Dinleme Metni Görsellerinin” Sanatsal Düzenleme İlkelerinden “Vurgu İlkesine” Göre Değerlendirilmesine İlişkin Grafik

Grafik 14’e bakıldığında, öğretmenler tarafından değerlendirilen “Dinleme Metni Görsellerinin” %40 oranında orta düzeyde, %50 oranında uygun düzeyde, %10 oranında çok uygun bulunduğu görülmektedir. Hiç uygun değil ve uygun değil seçeneğinde her hangi bir dağılımın olmadığı görülmektedir. Bu dağılıma göre, “vurgu ilkesi” değerlendirildiğinde en büyük yoğunluğun uygun düzeyde ardındansa orta düzeyde olduğu ortadadır.

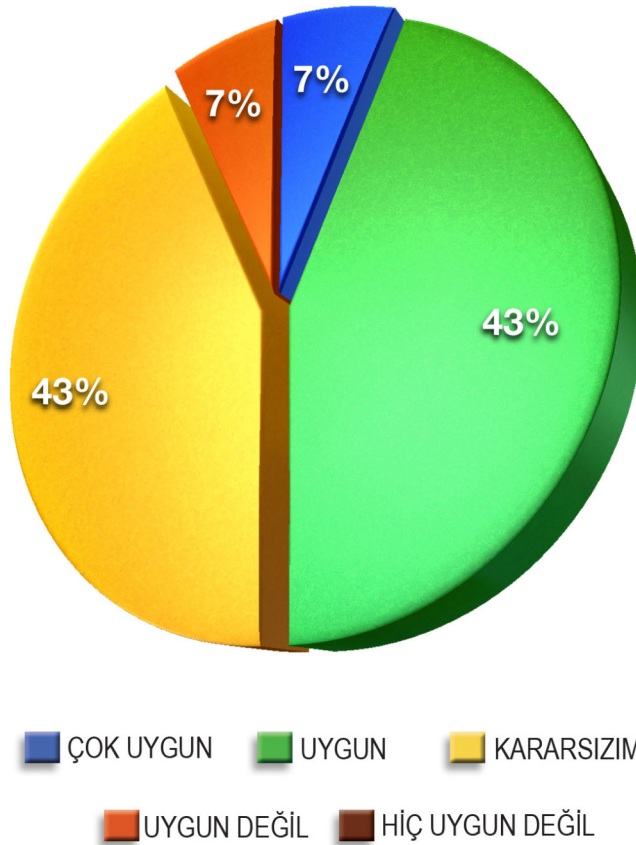
Bu durumda, ilkokuma ders kitabındaki “Dinleme Metni Görsellerinin” sanatsal düzenleme ilkelerinden “vurgu ilkesine” göre uygun düzeyde bulunduğu söylenilebilir.

Grafik15. “İşleniş Metni Görsellerinin” Sanatsal Düzenleme İlkelerinden “Bütünlük İlkesine” Göre Değerlendirilmesine İlişkin Grafik

Grafik 15’e bakıldığında, öğretmenler tarafından değerlendirilen “İşleniş Metni Görsellerinin” %6.7 oranında uygun değil, %53.3 oranında orta düzeyde, %36.7 oranında uygun düzeyde, %3.3 oranında çok uygun bulunduğu görülmektedir. Hiç uygun değil seçeneğinde her hangi bir dağılımın olmadığı görülmektedir. Bu dağılıma göre, “bütünlük ilkesi” değerlendirildiğinde en büyük yoğunluğun orta düzeyde ardındansa uygun düzeyde olduğu ortadadır.

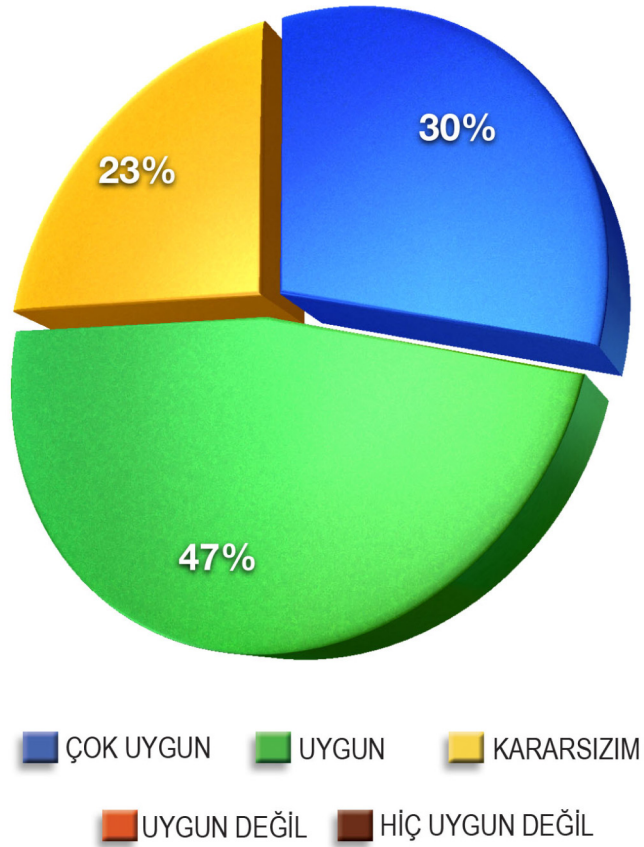
Bu durumda, ilkokuma ders kitabındaki “İşleniş Metni Görsellerinin” sanatsal düzenleme ilkelerinden “bütünlük ilkesine” göre orta düzeyde bulunduğu söylenilebilir.

Grafik16. “İşleniş Metni Görsellerinin” Sanatsal Düzenleme İlkelerinden “Ritim İlkesine” Göre Değerlendirilmesine İlişkin Grafik

Grafik 16’ya bakıldığında, öğretmenler tarafından değerlendirilen “İşleniş Metni Görsellerinin” %6.7 oranında uygun değil, %43.3 oranında orta düzeyde, %43.3 oranında uygun düzeyde, %6.7 oranında çok uygun bulunduğu görülmektedir. Hiç uygun değil seçeneğinde her hangi bir dağılımın olmadığı görülmektedir. Bu dağılıma göre, “ritim ilkesi” değerlendirildiğinde en büyük yoğunluğun orta ve uygun düzeyde olduğu ortadadır.

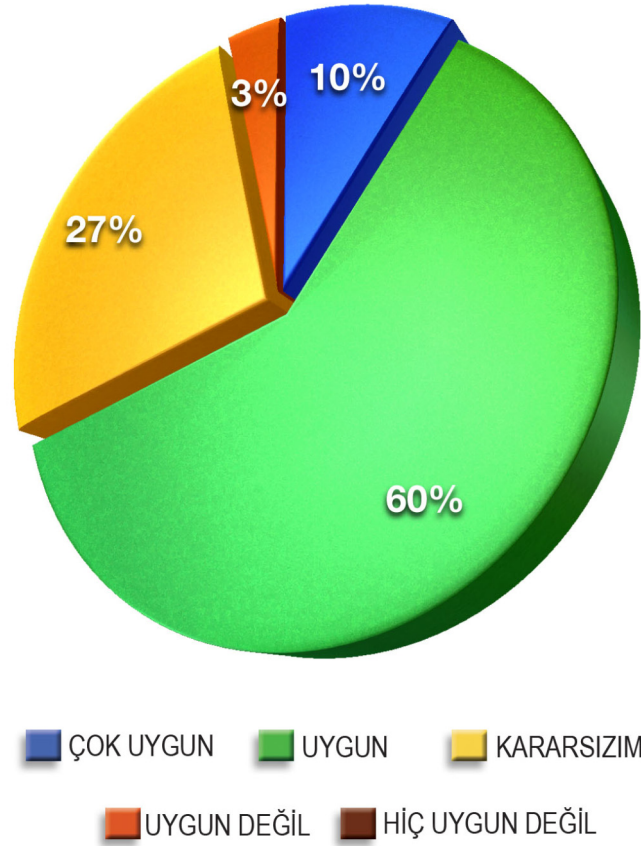
Bu durumda, ilkokuma ders kitabındaki “İşleniş Metni Görsellerinin” sanatsal düzenleme ilkelerinden “ritim ilkesine” göre uygun düzeyde bulunduğu söylenilebilir.

Grafik17. “İşleniş Metni Görsellerinin” Sanatsal Düzenleme İlkelerinden “Oran - Orantı İlkesine” Göre Değerlendirilmesine İlişkin Grafik

Grafik 17’ye bakıldığında, öğretmenler tarafından değerlendirilen “İşleniş Metni Görsellerinin” %23.3 oranında orta düzeyde, %46.7 oranında uygun düzeyde, %30 oranında çok uygun bulunduğu görülmektedir. Hiç uygun değil ve uygun değil seçeneğinde her hangi bir dağılımın olmadığı görülmektedir. Bu dağılıma göre, “oran-orantı ilkesi” değerlendirildiğinde en büyük yoğunluğun uygun düzeyde ve ardından çok uygun düzeyde olduğu ortadadır.

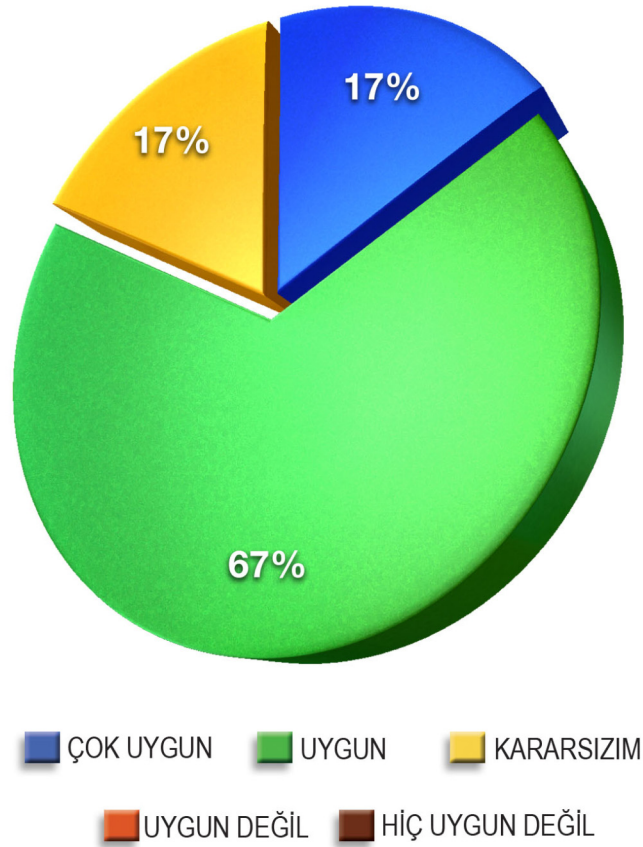
Bu durumda, ilkokuma ders kitabındaki “İşleniş Metni Görsellerinin” sanatsal düzenleme ilkelerinden “oran-orantı ilkesine” göre uygun düzeyde bulunduğu söylenilebilir.

Grafik18. “İşleniş Metni Görsellerinin” Sanatsal Düzenleme İlkelerinden “Denge İlkesine” Göre Değerlendirilmesine İlişkin Grafik

Grafik 18’e bakıldığında, öğretmenler tarafından değerlendirilen “İşleniş Metni Görsellerinin” %3.3 oranında uygun değil, %26.7 oranında orta düzeyde, %60 oranında uygun düzeyde, %10 oranında çok uygun bulunduğu görülmektedir. Hiç uygun değil seçeneğinde her hangi bir dağılımın olmadığı görülmektedir. Bu dağılıma göre, “denge ilkesi” değerlendirildiğinde en büyük yoğunluğun uygun düzeyde ardından orta düzeyde olduğu ortadadır.

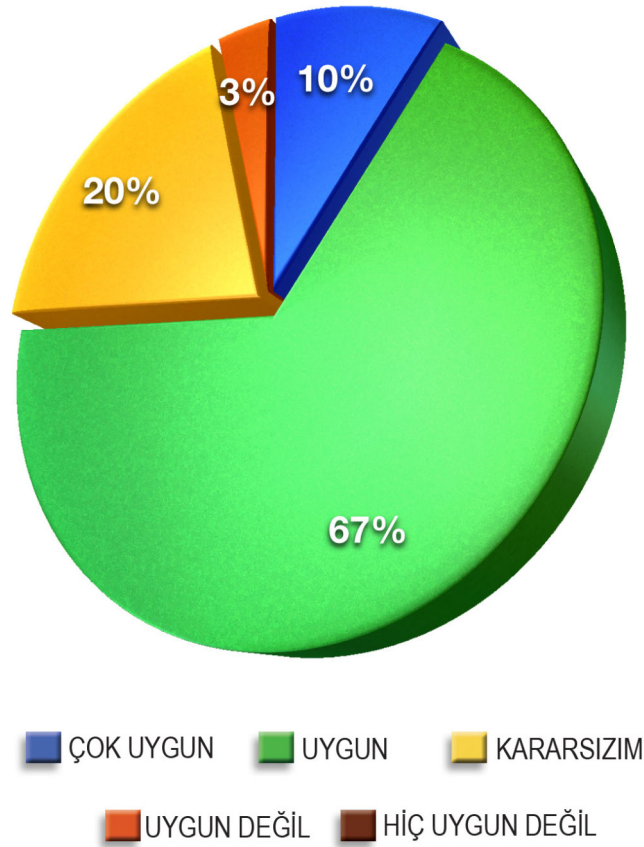
Bu durumda, ilkokuma ders kitabındaki “işleniş Metni Görsellerinin” sanatsal düzenleme ilkelerinden “denge ilkesine” göre uygun düzeyde bulunduğu söylenilebilir.

Grafik19. “İşleniş Metni Görsellerinin” Sanatsal Düzenleme İlkelerinden “Hareket İlkesine” Göre Değerlendirilmesine İlişkin Grafik

Grafik 19’a bakıldığında, öğretmenler tarafından değerlendirilen “İşleniş Metni Görsellerinin” %16.7 oranında orta düzeyde, %66.7 oranında uygun düzeyde, %16.7 oranında çok uygun bulunduğu görülmektedir. Hiç uygun değil seçeneğinde her hangi bir dağılımın olmadığı görülmektedir. Bu dağılıma göre, “hareket ilkesi” değerlendirildiğinde en büyük yoğunluğun uygun düzeyde ardından orta ve çok uygun düzeyde olduğu ortadadır.

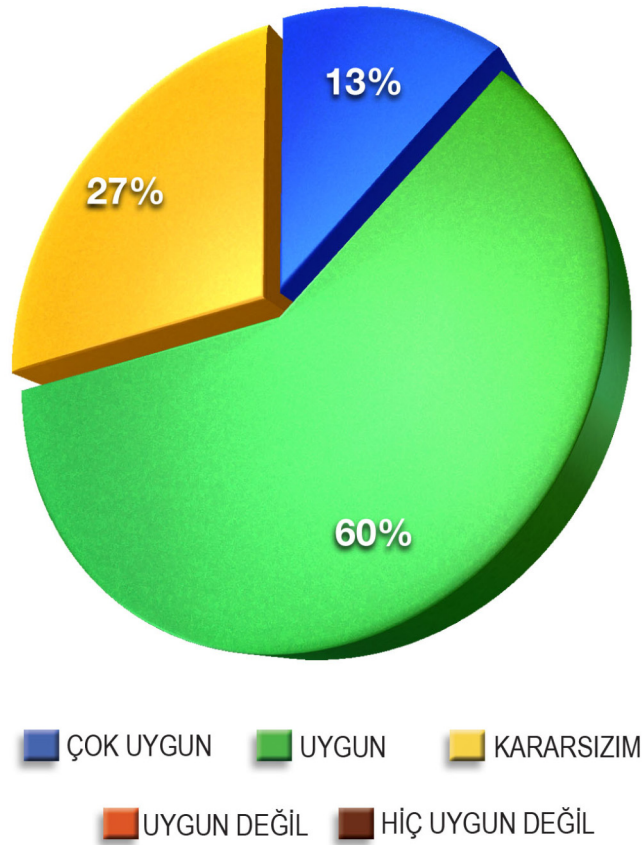
Bu durumda, ilkokuma ders kitabındaki “İşleniş Metni Görsellerinin” sanatsal düzenleme ilkelerinden “hareket ilkesine” göre uygun düzeyde bulunduğu söylenilebilir.

Grafik 20. “İşleniş Metni Görsellerinin” Sanatsal Düzenleme İlkelerinden “Zıtlık İlkesine” Göre Değerlendirilmesine İlişkin Grafik

Grafik 20’ye bakıldığında, öğretmenler tarafından değerlendirilen “İşleniş Metni Görsellerinin” %3.3 oranında uygun değil düzeyde, %20 oranında orta düzeyde, %66.7 oranında uygun düzeyde, %10 oranında çok uygun bulunduğu görülmektedir. Hiç uygun değil seçeneğinde her hangi bir dağılımın olmadığı görülmektedir. Bu dağılıma göre, “zıtlık ilkesi” değerlendirildiğinde en büyük yoğunluğun uygun düzeyde ardından orta düzeyde olduğu ortadadır.

Bu durumda, ilkokuma ders kitabındaki “İşleniş Metni Görsellerinin” sanatsal düzenleme ilkelerinden “zıtlık ilkesine” göre uygun düzeyde bulunduğu söylenilebilir.

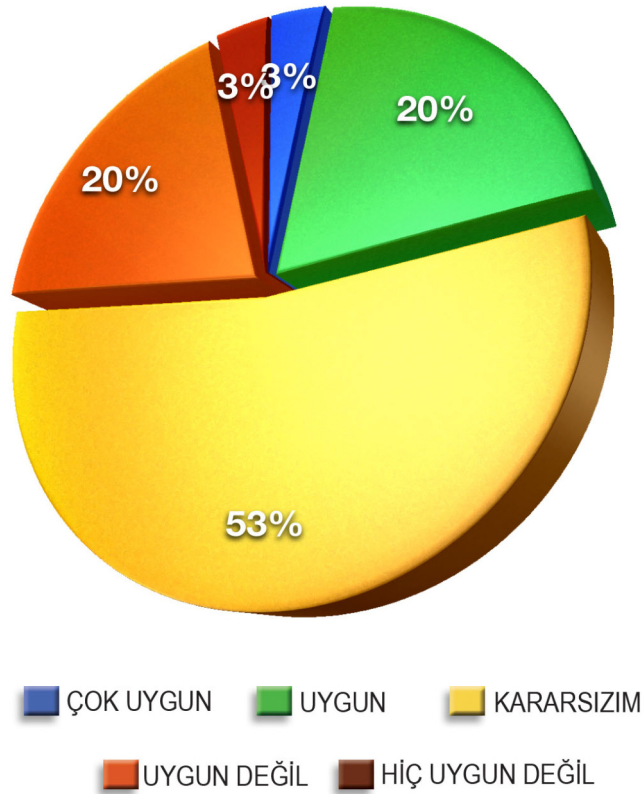
Grafik 21. “İşleniş Metni Görsellerinin” Sanatsal Düzenleme İlkelerinden “Vurgu İlkesine” Göre Değerlendirilmesine İlişkin Grafik

Grafik 21’e bakıldığında, öğretmenler tarafından değerlendirilen “İşleniş Metni Görsellerinin” %26.7 oranında orta düzeyde, %60 oranında uygun düzeyde, %13.3 oranında çok uygun bulunduğu görülmektedir. Hiç uygun değil ve uygun değil seçeneğinde her hangi bir dağılımın olmadığı görülmektedir. Bu dağılıma göre, “vurgu ilkesi” değerlendirildiğinde en büyük yoğunluğun uygun düzeyde ardından orta düzeyde olduğu ortadadır.

Bu durumda, ilkokuma ders kitabındaki “İşleniş Metni Görsellerinin” sanatsal düzenleme ilkelerinden “vurgu ilkesine” göre uygun düzeyde bulunduğu söylenilebilir.

5. 2. İkinci Alt Problem ve Çözümüne Dair Bulgular

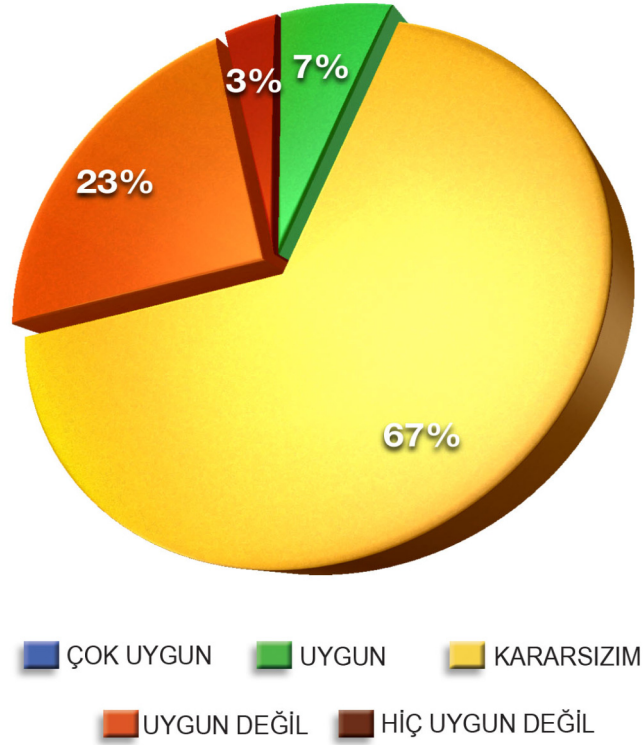
İlköğretim 1.kademe 1.sınıfta ilkokuma ve yazma derslerinde kullanılan ders kitabında bulunan görseller “*sanatsal düzenleme elemanları*” açısından ne derece niteliklidir?

Grafik 22. “Sesi Hissetme Görsellerinin” Sanatsal Düzenleme Elemanlarından “Renk” Yönünden Değerlendirilmesine İlişkin Grafik

Grafik 22’e bakıldığında, öğretmenler tarafından değerlendirilen “Sesi Hissetme Görsellerinin” %3.3 oranında hiç uygun değil düzeyde, %20 oranında uygun değil düzeyde %53 oranında orta düzeyde %20 oranında uygun düzeyde, %3.3 oranında çok uygun düzeyde bulunduğu görülmektedir. Bu dağılıma göre, “renk elemanına” göre değerlendirildiğinde en büyük yoğunluğun orta düzeyde ardından uygun değil düzeyde olduğu ortadadır.

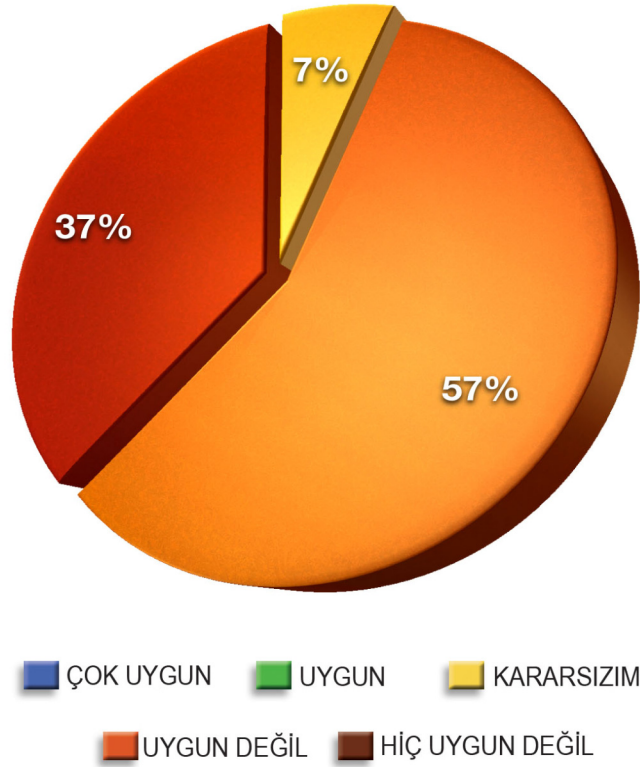
Bu durumda, ilkokuma ders kitabındaki “Sesi Hissetme Görsellerinin” sanatsal düzenleme elemanlarından “renk elemanına” göre öğretmenler tarafından orta düzeyde bulunduğu söylenilebilir.

Grafik 23. “Sesi Hissetme Görsellerinin” Sanatsal Düzenleme Elemanlarından “Çizgi” Yönünden Değerlendirilmesine İlişkin Grafik

Grafik 23’e bakıldığında, öğretmenler tarafından değerlendirilen “Sesi Hissetme Görsellerinin” %3.3 oranında hiç uygun değil düzeyde, %23.3 oranında uygun değil düzeyde %66.7 oranında orta düzeyde %6.7 oranında uygun düzeyde bulunduğu, çok uygun seçeneğinde her hangi bir dağılımın olmadığı görülmektedir. Bu dağılıma göre, “çizgi elemanına” göre değerlendirildiğinde en büyük yoğunluğun orta düzeyde ardından uygun değil düzeyde olduğu ortadadır.

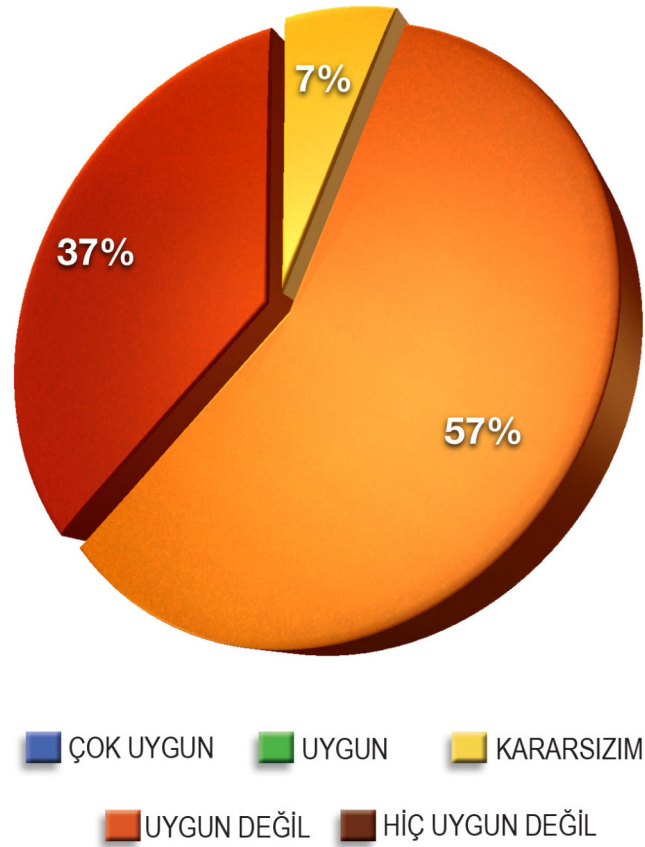
Bu durumda, ilkokuma ders kitabındaki “Sesi Hissetme Görsellerinin” sanatsal düzenleme elemanlarından “çizgi elemanına” göre öğretmenler tarafından orta düzeyde bulunduğu söylenilebilir.

Grafik 24. “Sesi Hissetme Görsellerinin” Sanatsal Düzenleme Elemanlarından “Biçim” Yönünden Değerlendirilmesine İlişkin Grafik

Grafik 24’e bakıldığında, öğretmenler tarafından değerlendirilen “Sesi Hissetme Görsellerinin” %20 oranında hiç uygun değil düzeyde, %46,7 oranında uygun değil düzeyde %30 oranında orta düzeyde %3,3 oranında uygun düzeyde, çok uygun seçeneğinde her hangi bir dağılımın olmadığı görülmektedir. Bu dağılıma göre, “biçim elemanına” göre değerlendirildiğinde en büyük yoğunluğun uygun değil düzeyde ardından orta düzeyde olduğu ortadadır.

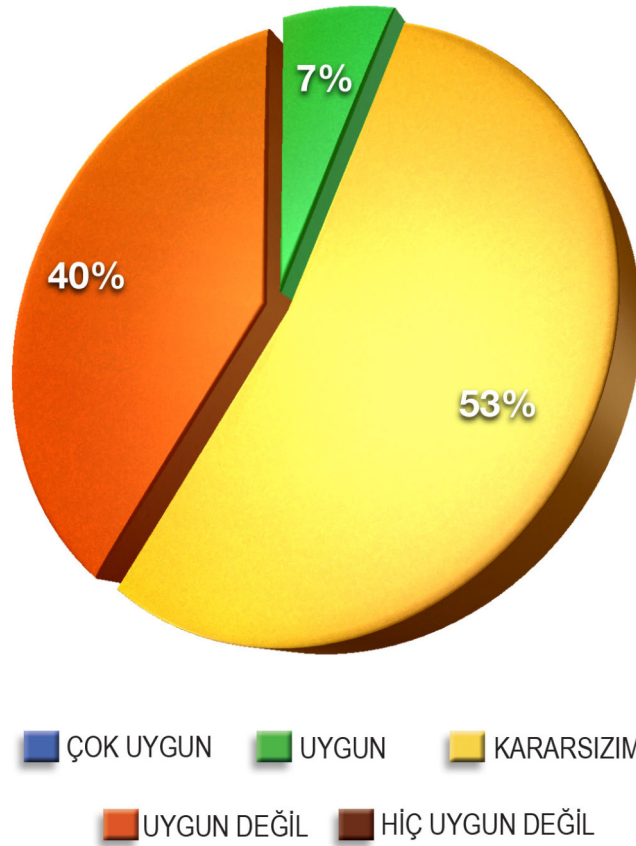
Bu durumda, ilkokuma ders kitabındaki “Sesi Hissetme Görsellerinin” sanatsal düzenleme elemanlarından “biçim elemanına” göre öğretmenler tarafından uygun değil düzeyde bulunduğu söylenilebilir.

Grafik 25. “Sesi Hissetme Görsellerinin” Sanatsal Düzenleme Elemanlarından “Doku” Yönünden Değerlendirilmesine İlişkin Grafik

Grafik 25’e bakıldığında, öğretmenler tarafından değerlendirilen “Sesi Hissetme Görsellerinin” %36.7 oranında hiç uygun değil düzeyde, %56,7 oranında uygun değil düzeyde %6.7 oranında orta düzeyde, uygun düzeyde ve çok uygun seçeneğinde her hangi bir dağılımın olmadığı görülmektedir. Bu dağılıma göre, “doku elemanına” göre değerlendirildiğinde en büyük yoğunluğun uygun değil düzeyde ardından hiç uygun değil düzeyde olduğu ortadadır.

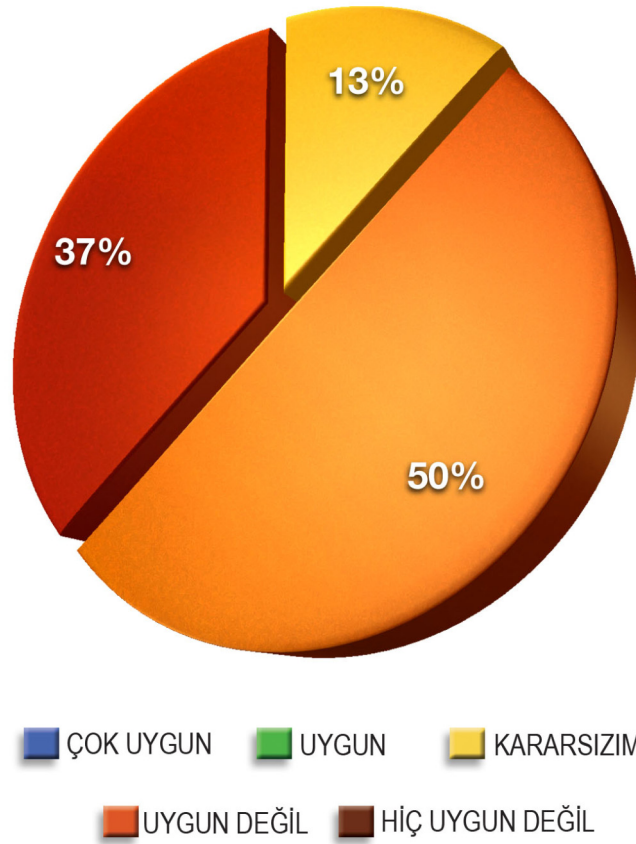
Bu durumda, ilkokuma ders kitabındaki “Sesi Hissetme Görsellerinin” sanatsal düzenleme elemanlarından “doku elemanına” göre öğretmenler tarafından uygun değil düzeyde bulunduğu söylenilebilir.

Grafik 26. “Sesi Hissetme Görsellerinin” Sanatsal Düzenleme Elemanlarından “Değer” Yönünden Değerlendirilmesine İlişkin Grafik

Grafik 26’ya bakıldığında, öğretmenler tarafından değerlendirilen “Sesi Hissetme Görsellerinin” %40 oranında uygun değil düzeyde %53.3 oranında orta düzeyde %6.7 oranında uygun düzeyde, hiç uygun değil ve çok uygun seçeneğinde her hangi bir dağılımın olmadığı görülmektedir. Bu dağılıma göre, “değer elemanına” göre değerlendirildiğinde en büyük yoğunluğun orta düzeyde ardından uygun değil düzeyde olduğu ortadadır.

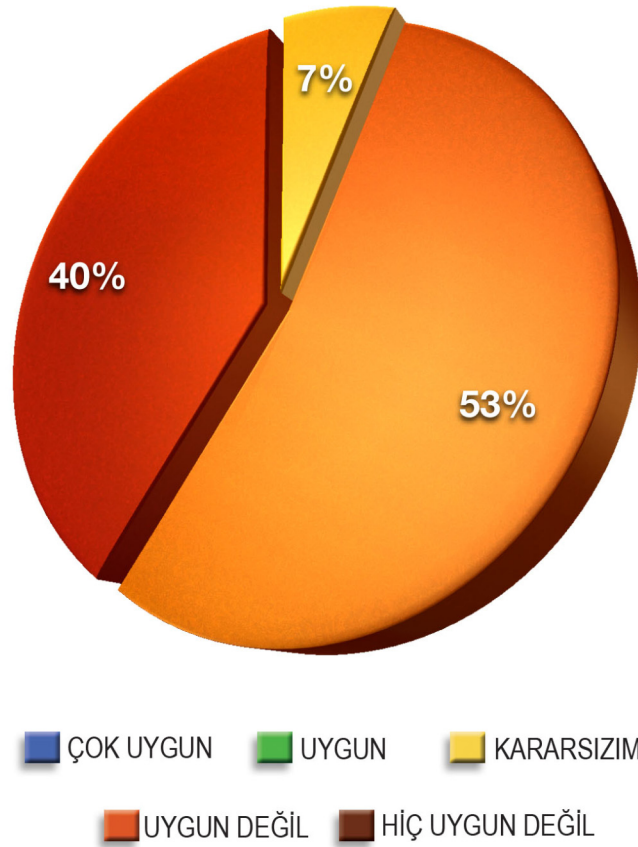
Bu durumda, ilkokuma ders kitabındaki “Sesi Hissetme Görsellerinin” sanatsal düzenleme elemanlarından “değer elemanına” göre öğretmenler tarafından orta düzeyde bulunduğu söylenilebilir.

Grafik 27. “Sesi Hissetme Görsellerinin” Sanatsal Düzenleme Elemanlarından “Işık-Gölge” Yönünden Değerlendirilmesine İlişkin Grafik

Grafik 27’ye bakıldığında, öğretmenler tarafından değerlendirilen “Sesi Hissetme Görsellerinin” %36.7 oranında hiç uygun değil düzeyde, %50 oranında uygun değil düzeyde, %13.3 oranında orta düzeyde, uygun ve çok uygun seçeneğinde her hangi bir dağılımın olmadığı görülmektedir. Bu dağılıma göre, “ışık-gölge elemanına” göre değerlendirildiğinde en büyük yoğunluğun uygun değil düzeyde ardından hiç uygun değil düzeyde olduğu ortadadır.

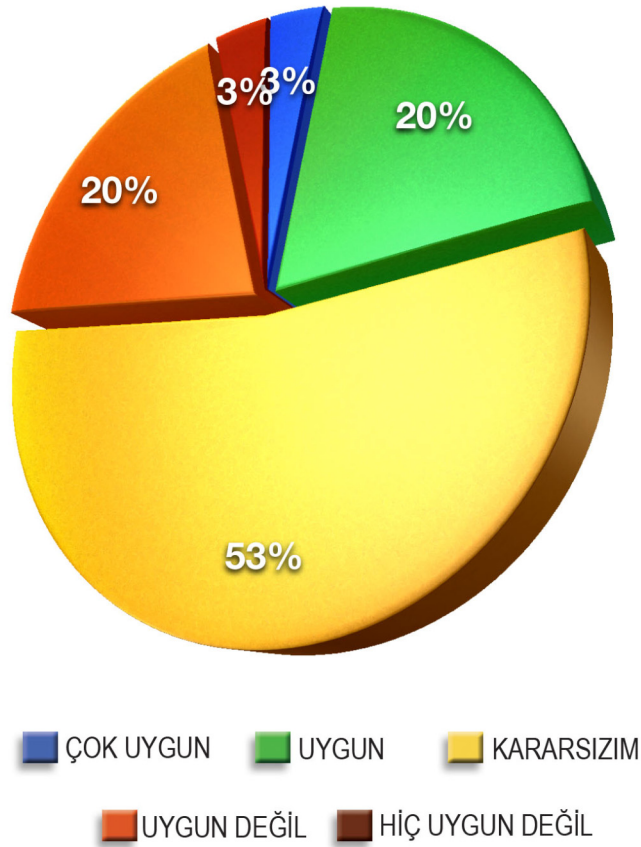
Bu durumda, ilkokuma ders kitabındaki “Sesi Hissetme Görsellerinin” sanatsal düzenleme elemanlarından “ışık-gölge elemanına” göre öğretmenler tarafından uygun değil düzeyde bulunduğu söylenilebilir.

Grafik 28. “Sesi Hissetme Görsellerinin” Sanatsal Düzenleme Elemanlarından “Mekan” Yönünden Değerlendirilmesine İlişkin Grafik

Grafik 28’e bakıldığında, öğretmenler tarafından değerlendirilen “Sesi Hissetme Görsellerinin” %40 oranında hiç uygun değil düzeyde, %53.3 oranında uygun değil düzeyde, %6.7 oranında orta düzeyde, uygun ve çok uygun seçeneğinde her hangi bir dağılımın olmadığı görülmektedir. Bu dağılıma göre, “mekan elemanına” göre değerlendirildiğinde en büyük yoğunluğun uygun değil düzeyde ardından hiç uygun değil düzeyde olduğu ortadadır.

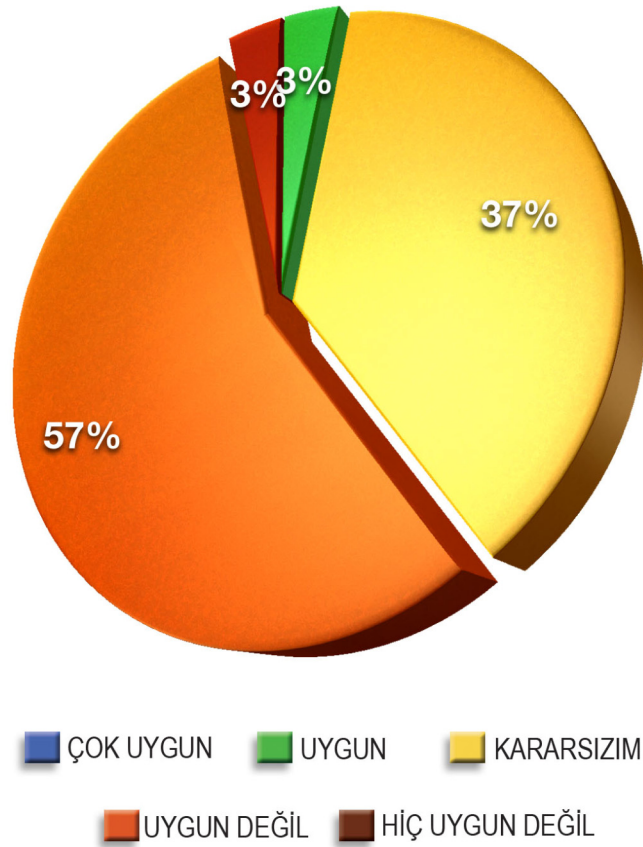
Bu durumda, ilkokuma ders kitabındaki “Sesi Hissetme Görsellerinin” sanatsal düzenleme elemanlarından “ışık-gölge elemanına” göre öğretmenler tarafından uygun değil düzeyde bulunduğu söylenilebilir.

Grafik 29. “Dinleme Metni Görsellerinin” Sanatsal Düzenleme Elemanlarından “Renk” Yönünden Değerlendirilmesine İlişkin Grafik

Grafik 29’a bakıldığında, öğretmenler tarafından değerlendirilen. “Dinleme Metni Görsellerinin” %3.3 oranında hiç uygun değil düzeyde, %20 oranında uygun değil düzeyde, %53 oranında orta düzeyde, %20 oranında uygun düzeyde, %3.3 oranında çok uygun düzeyde olduğu görülmektedir. Bu dağılıma göre, “renk elemanına” göre değerlendirildiğinde en büyük yoğunluğun orta düzeyde ardından hiç uygun değil ve uygun düzeyde olduğu ortadadır.

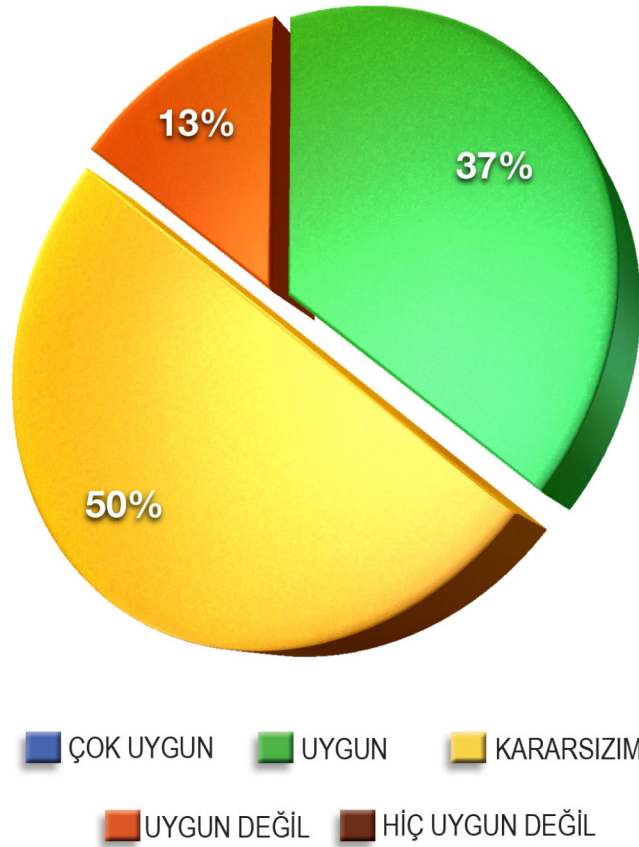
Bu durumda, ilkokuma ders kitabındaki “Dinleme Metni Görsellerinin” sanatsal düzenleme elemanlarından “renk elemanına” göre öğretmenler tarafından orta düzeyde bulunduğu söylenilebilir.

Grafik 30. “Dinleme Metni Görsellerinin” Sanatsal Düzenleme Elemanlarından “Çizgi” Yönünden Değerlendirilmesine İlişkin Grafik

Grafik 30’a bakıldığında, öğretmenler tarafından değerlendirilen. “Dinleme Metni Görsellerinin” %3.3 oranında hiç uygun değil düzeyde, %56.7 oranında uygun değil düzeyde, %36.7 oranında orta düzeyde, %3.3 oranında uygun düzeyde olduğu ve çok uygun düzeyde dağılımın olmadığı görülmektedir. Bu dağılıma göre, “çizgi elemanına” göre değerlendirildiğinde en büyük yoğunluğun orta düzeyde olduğu ortadadır.

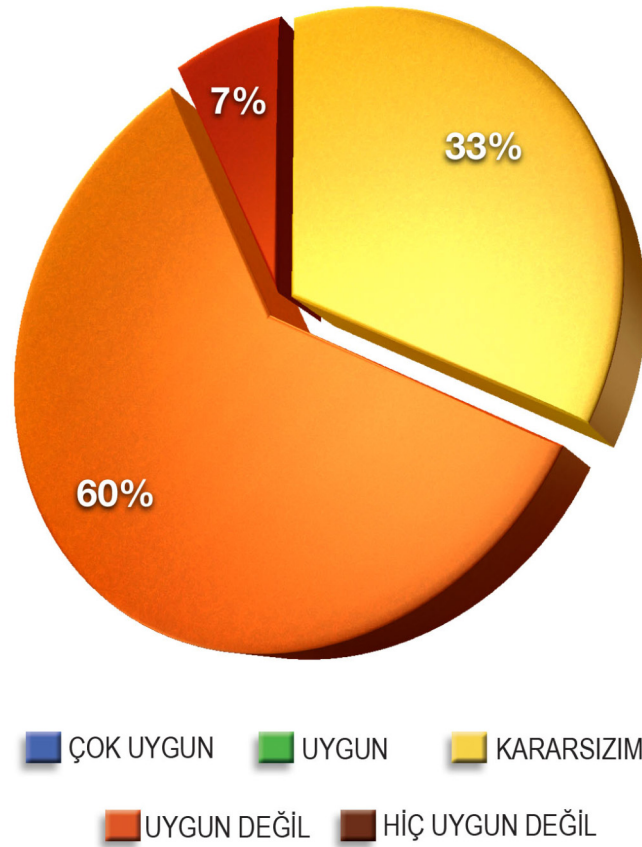
Bu durumda, ilkokuma ders kitabındaki “Sesi Hissetme Görsellerinin” sanatsal düzenleme elemanlarından “çizgi elemanına” göre öğretmenler tarafından orta düzeyde bulunduğu söylenilebilir.

Grafik 31. “Dinleme Metni Görsellerinin” Sanatsal Düzenleme Elemanlarından “Biçim” Yönünden Değerlendirilmesine İlişkin Grafik

Grafik 31’e bakıldığında, öğretmenler tarafından değerlendirilen. “Dinleme Metni Görsellerinin” %13.3 oranında uygun değil düzeyde, %50 oranında orta düzeyde, %36.7 oranında uygun düzeyde olduğu, hiç uygun değil ve çok uygun düzeyde dağılımın olmadığı görülmektedir. Bu dağılıma göre, “biçim elemanına” göre değerlendirildiğinde en büyük yoğunluğun orta düzeyde olduğu ardındansa uygun düzeyde olduğu ortadadır.

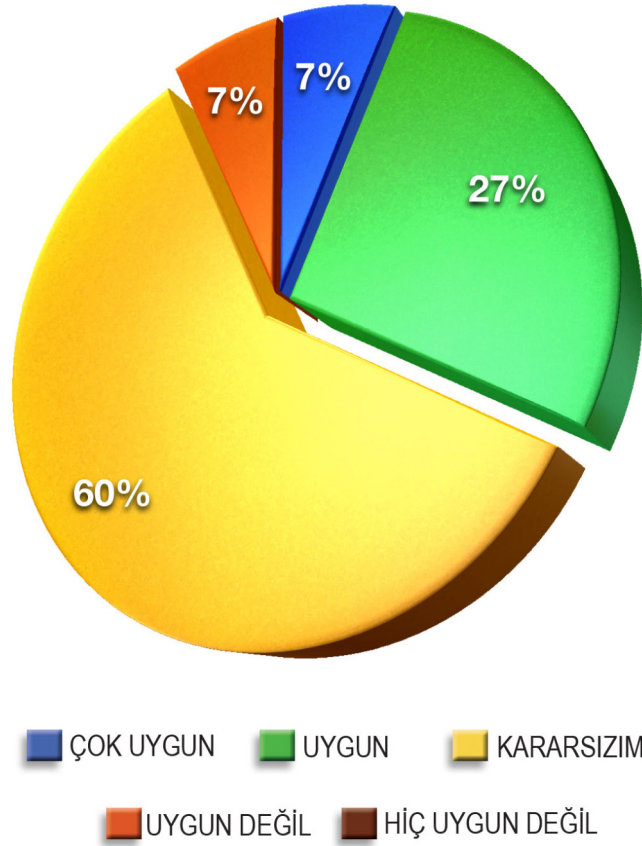
Bu durumda, ilkokuma ders kitabındaki “Dinleme Metni Görsellerinin” sanatsal düzenleme elemanlarından “biçim elemanına” göre öğretmenler tarafından orta düzeyde bulunduğu söylenilebilir.

Grafik 32. “Dinleme Metni Görsellerinin” Sanatsal Düzenleme Elemanlarından “Doku” Yönünden Değerlendirilmesine İlişkin Grafik

Grafik 32’ye bakıldığında, öğretmenler tarafından değerlendirilen. “Dinleme Metni Görsellerinin” %6.7 oranında hiç uygun değil düzeyde, %60 oranında uygun değil düzeyde, %33.3 oranında orta düzeyde olduğu, uygun ve çok uygun düzeyde dağılımın olmadığı görülmektedir. Bu dağılıma göre, “doku elemanına” göre değerlendirildiğinde en büyük yoğunluğun uygun değil düzeyde olduğu ardındansa orta düzeyde olduğu ortadadır.

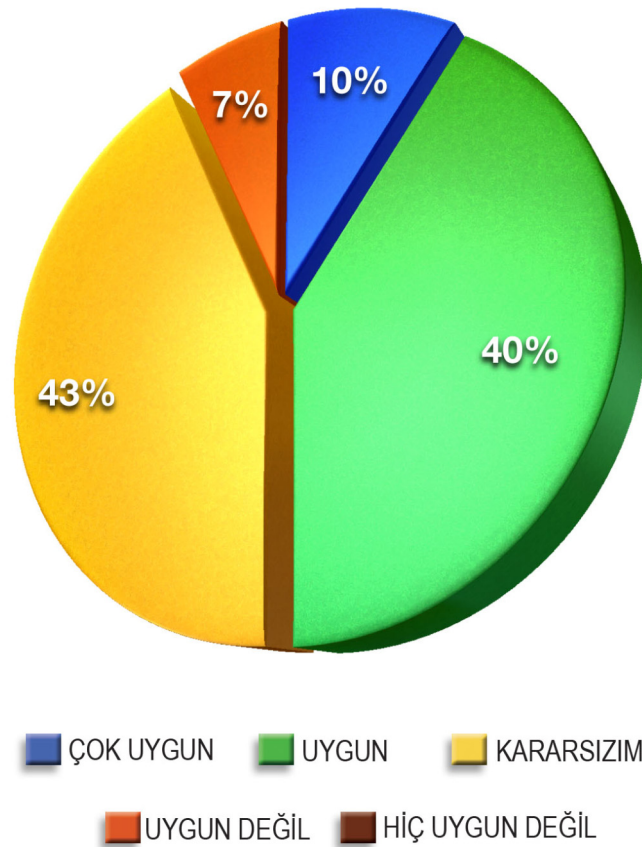
Bu durumda, ilkokuma ders kitabındaki “Dinleme Metni Görsellerinin” sanatsal düzenleme elemanlarından “doku elemanına” göre öğretmenler tarafından uygun değil düzeyde bulunduğu söylenilebilir.

Grafik 33. “Dinleme Metni Görsellerinin” Sanatsal Düzenleme Elemanlarından “Değer” Yönünden Değerlendirilmesine İlişkin Grafik

Grafik 33’e bakıldığında, öğretmenler tarafından değerlendirilen. “Dinleme Metni Görsellerinin” %6.7 oranında uygun değil düzeyde, %60 oranında orta düzeyde, %26.7 oranında uygun düzeyde, %6.7 oranında çok uygun düzeyde olduğu, hiç uygun değil düzeyde dağılımın olmadığı görülmektedir. Bu dağılıma göre, “değer elemanına” göre değerlendirildiğinde en büyük yoğunluğun orta düzeyde olduğu ardındansa uygun düzeyde olduğu ortadadır.

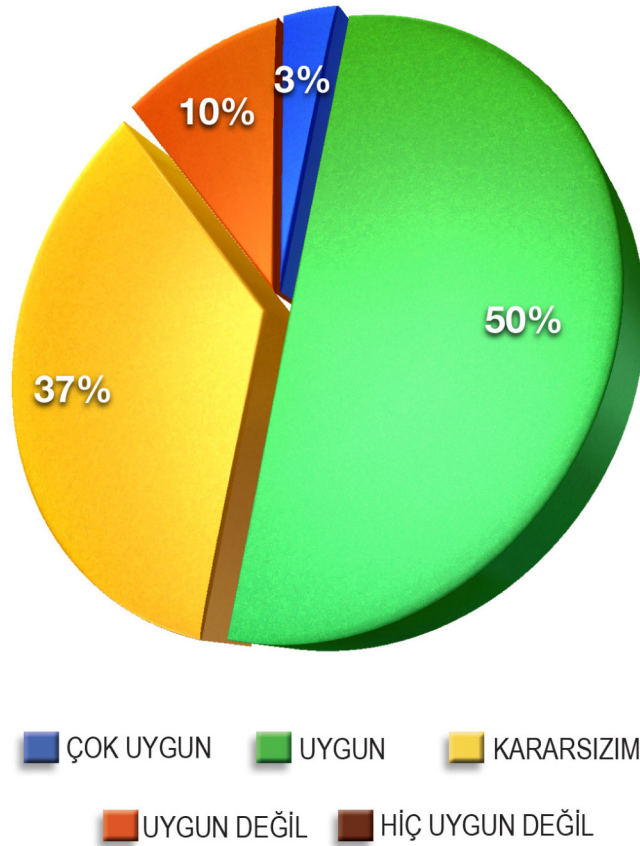
Bu durumda, ilkokuma ders kitabındaki “Dinleme Metni Görsellerinin” sanatsal düzenleme elemanlarından “değer elemanına” göre öğretmenler tarafından orta düzeyde bulunduğu söylenilebilir.

Grafik 34. “Dinleme Metni Görsellerinin” Sanatsal Düzenleme Elemanlarından “Işık-Gölge” Yönünden Değerlendirilmesine İlişkin Grafik

Grafik 34’e bakıldığında, öğretmenler tarafından değerlendirilen. “Dinleme Metni Görsellerinin” %6.7 oranında uygun değil düzeyde, %43.3 oranında orta düzeyde, %40 oranında uygun düzeyde, %10 oranında çok uygun düzeyde olduğu, hiç uygun değil düzeyde dağılımın olmadığı görülmektedir. Bu dağılıma göre, “ışık-gölge elemanına” göre değerlendirildiğinde en büyük yoğunluğun orta düzeyde olduğu ardındansa uygun düzeyde olduğu ortadadır.

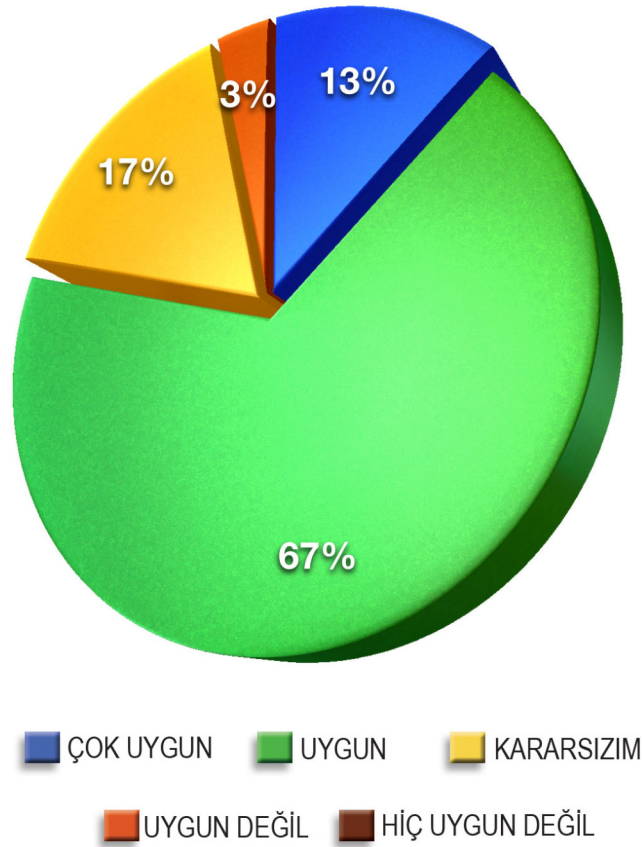
Bu durumda, ilkokuma ders kitabındaki “Dinleme Metni Görsellerinin” sanatsal düzenleme elemanlarından “ışık-gölge elemanına” göre öğretmenler tarafından orta düzeyde bulunduğu söylenilebilir.

Grafik 35. “Dinleme Metni Görsellerinin” Sanatsal Düzenleme Elemanlarından “Mekan” Yönünden Değerlendirilmesine İlişkin Grafik

Grafik 35’e bakıldığında, öğretmenler tarafından değerlendirilen. “Dinleme Metni Görsellerinin” %10 oranında uygun değil düzeyde, 36.7 oranında orta düzeyde, %50 oranında uygun düzeyde, %3.3 oranında çok uygun düzeyde olduğu, hiç uygun değil düzeyde dağılımın olmadığı görülmektedir. Bu dağılıma göre, “mekan elemanına” göre değerlendirildiğinde en büyük yoğunluğun uygun düzeyde olduğu ardındansa orta düzeyde olduğu ortadadır.

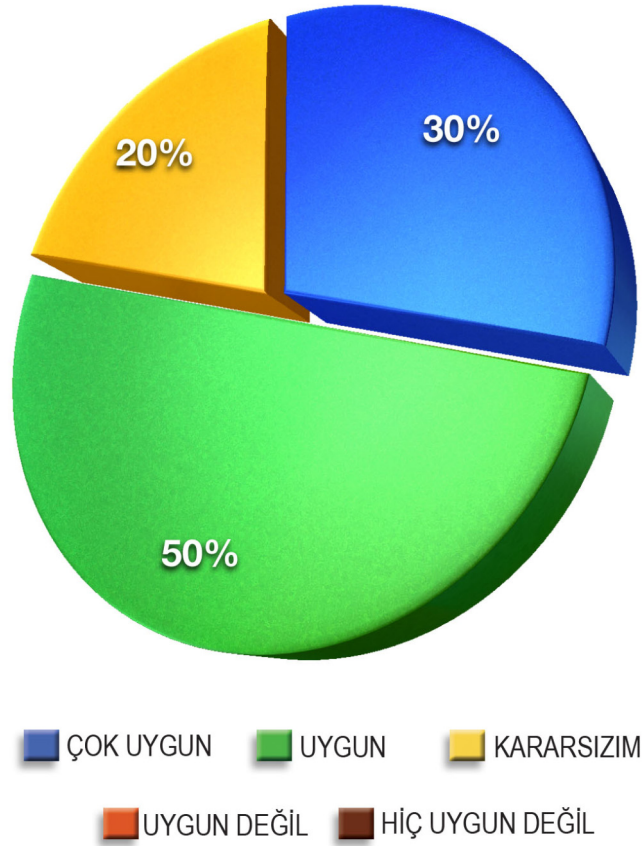
Bu durumda, ilkokuma ders kitabındaki “Dinleme Metni Görsellerinin” sanatsal düzenleme elemanlarından “mekan elemanına” göre öğretmenler tarafından uygun düzeyde bulunduğu söylenilebilir.

Grafik 36. “İşleniş Metni Görsellerinin” Sanatsal Düzenleme Elemanlarından “Renk” Yönünden Değerlendirilmesine İlişkin Grafik

Grafik 36’ya bakıldığında, öğretmenler tarafından değerlendirilen. “İşleniş Metni Görsellerinin” %3.3 oranında uygun değil düzeyde, 16.7 oranında orta düzeyde, %66.7 oranında uygun düzeyde, %13.3 oranında çok uygun düzeyde olduğu, hiç uygun değil düzeyde dağılımın olmadığı görülmektedir. Bu dağılıma göre, “renk elemanına” göre değerlendirildiğinde en büyük yoğunluğun uygun düzeyde olduğu ortadadır.

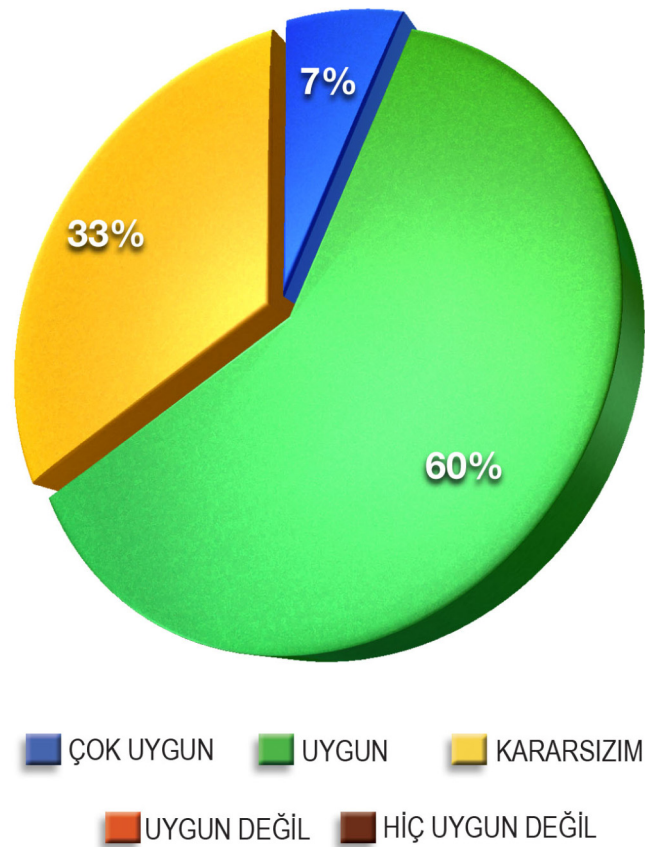
Bu durumda, ilkokuma ders kitabındaki “İşleniş Metni Görsellerinin” sanatsal düzenleme elemanlarından “renk elemanına” göre öğretmenler tarafından uygun düzeyde bulunduğu söylenilebilir.

Grafik 37. “İşleniş Metni Görsellerinin” Sanatsal Düzenleme Elemanlarından “Çizgi” Yönünden Değerlendirilmesine İlişkin Grafik

Grafik 37’ye bakıldığında, öğretmenler tarafından değerlendirilen. “İşleniş Metni Görsellerinin” %20 oranında orta düzeyde, %50 oranında uygun düzeyde, %30 oranında çok uygun düzeyde olduğu, hiç uygun değil ve uygun değil düzeyde dağılımın olmadığı görülmektedir. Bu dağılım, “çizgi elemanına” göre değerlendirildiğinde en büyük yoğunluğun uygun düzeyde olduğu ortadadır.

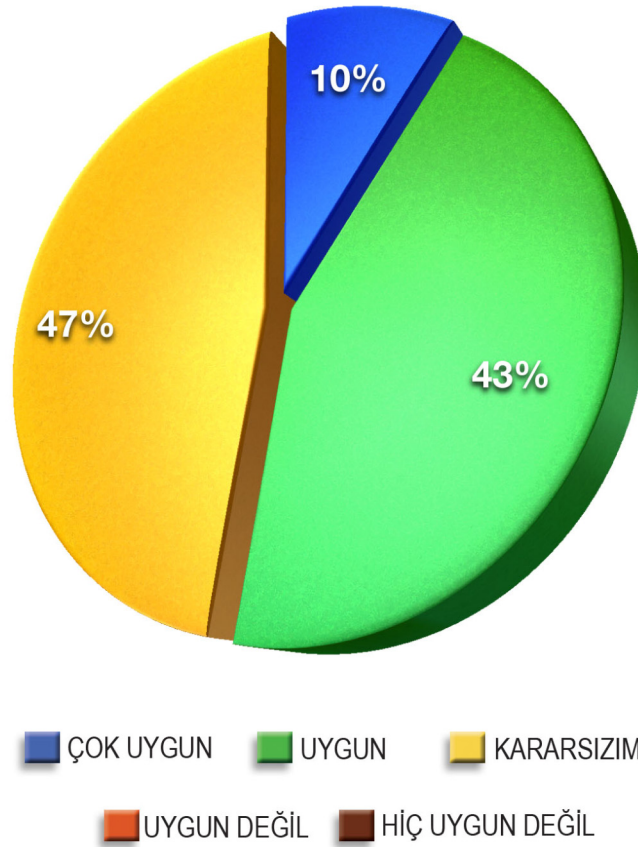
Bu durumda, ilkokuma ders kitabındaki “İşleniş Metni Görsellerinin” sanatsal düzenleme elemanlarından “çizgi elemanına” göre öğretmenler tarafından uygun düzeyde bulunduğu söylenilebilir.

Grafik 38. “İşleniş Metni Görsellerinin” Sanatsal Düzenleme Elemanlarından “Biçim” Yönünden Değerlendirilmesine İlişkin Grafik

Grafik 38’e bakıldığında, öğretmenler tarafından değerlendirilen. “İşleniş Metni Görsellerinin” %33.3 oranında orta düzeyde, %60 oranında uygun düzeyde, %7 oranında çok uygun düzeyde olduğu, hiç uygun değil ve uygun değil düzeyde dağılımın olmadığı görülmektedir. Bu dağılım, “biçim elemanına” göre değerlendirildiğinde en büyük yoğunluğun uygun düzeyde olduğu ortadadır.

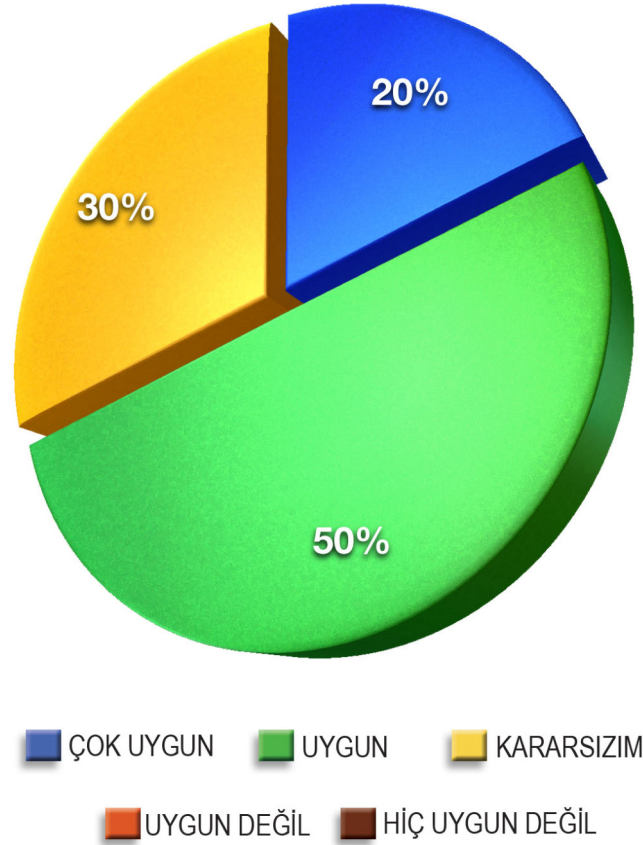
Bu durumda, ilkokuma ders kitabındaki “İşleniş Metni Görsellerinin” sanatsal düzenleme elemanlarından “biçim elemanına” göre öğretmenler tarafından uygun düzeyde bulunduğu söylenilebilir.

Grafik 39. “İşleniş Metni Görsellerinin” Sanatsal Düzenleme Elemanlarından “Doku” Yönünden Değerlendirilmesine İlişkin Grafik

Grafik 39’a bakıldığında, öğretmenler tarafından değerlendirilen. “İşleniş Metni Görsellerinin” %46.7 oranında orta düzeyde, %43.3 oranında uygun düzeyde, %10 oranında çok uygun düzeyde olduğu, hiç uygun değil ve uygun değil düzeyde dağılımın olmadığı görülmektedir. Bu dağılım, “doku elemanına” göre değerlendirildiğinde en büyük yoğunluğun uygun ve orta düzeyde olduğu ortadadır.

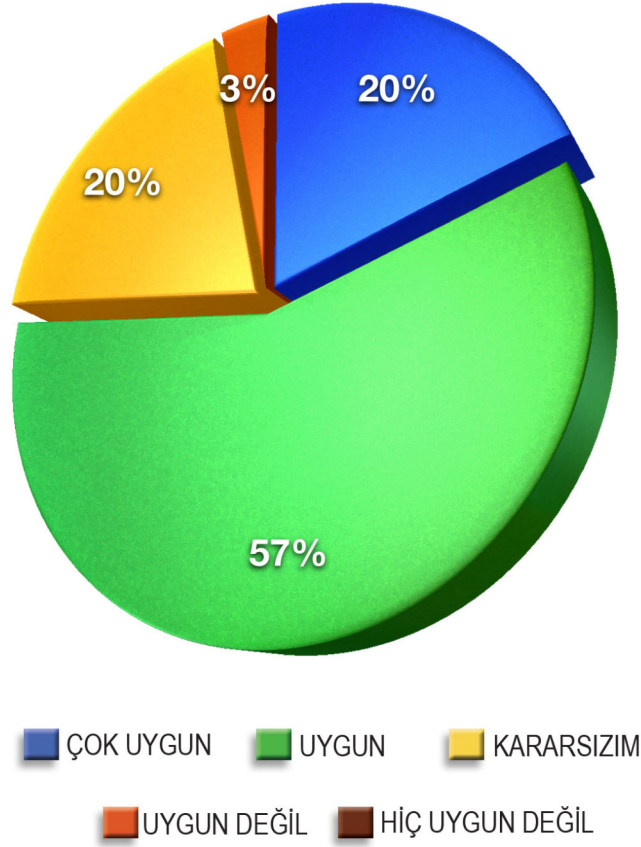
Bu durumda, ilkokuma ders kitabındaki “İşleniş Metni Görsellerinin” sanatsal düzenleme elemanlarından “doku elemanına” göre öğretmenler tarafından uygun düzeyde bulunduğu söylenilebilir.

Grafik 40. “İşleniş Metni Görsellerinin” Sanatsal Düzenleme Elemanlarından “Değer” Yönünden Değerlendirilmesine İlişkin Grafik

Grafik 40’a bakıldığında, öğretmenler tarafından değerlendirilen. “İşleniş Metni Görsellerinin” %30 oranında orta düzeyde, %50 oranında uygun düzeyde, %20 oranında çok uygun düzeyde olduğu, hiç uygun değil ve uygun değil düzeyde dağılımın olmadığı görülmektedir. Bu dağılım, “değer elemanına” göre değerlendirildiğinde en büyük yoğunluğun uygun düzeyde olduğu ortadadır.

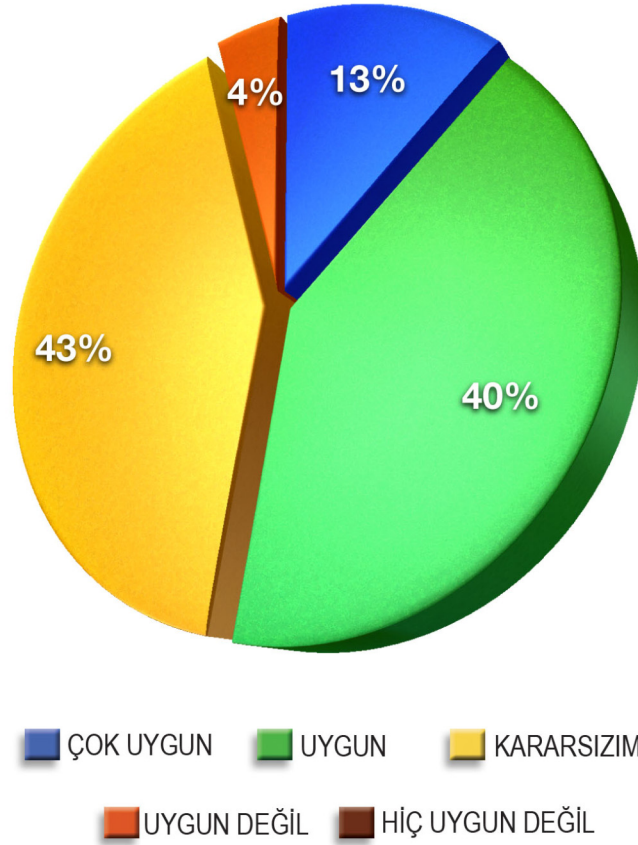
Bu durumda, ilkokuma ders kitabındaki “İşleniş Metni Görsellerinin” sanatsal düzenleme elemanlarından “değer elemanına” göre öğretmenler tarafından uygun düzeyde bulunduğu söylenilebilir.

Grafik 41. “İşleniş Metni Görsellerinin” Sanatsal Düzenleme Elemanlarından “Işık-Gölge” Yönünden Değerlendirilmesine İlişkin Grafik

Grafik 41’e bakıldığında, öğretmenler tarafından değerlendirilen. “İşleniş Metni Görsellerinin”%3.3 oranında uygun değil durumda, %20 oranında orta düzeyde, %56.7 oranında uygun düzeyde, %20 oranında çok uygun düzeyde olduğu, hiç uygun değil düzeyde dağılımın olmadığı görülmektedir. Bu dağılım, “ışık-gölge elemanına” göre değerlendirildiğinde en büyük yoğunluğun uygun düzeyde olduğu ortadadır.

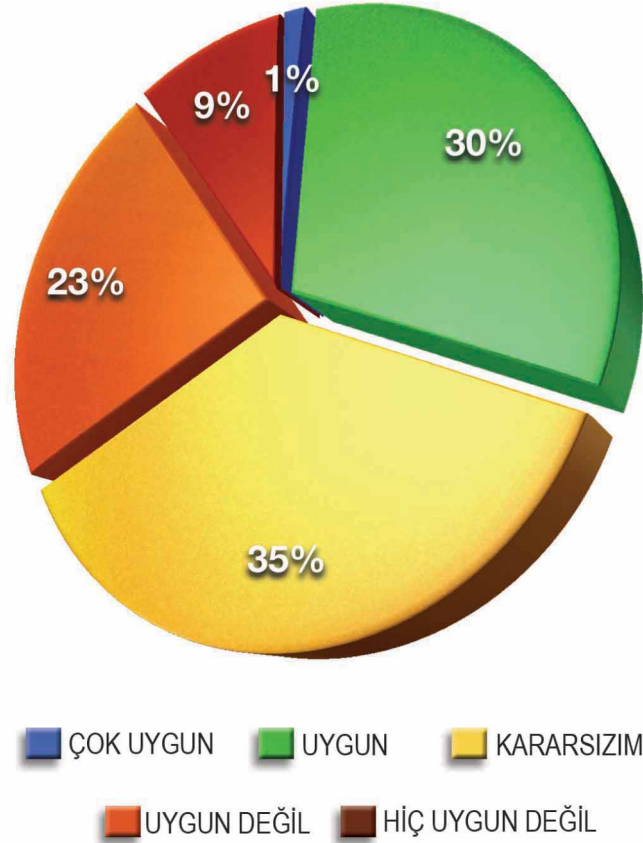
Bu durumda, ilkokuma ders kitabındaki “İşleniş Metni Görsellerinin” sanatsal düzenleme elemanlarından “değer elemanına” göre öğretmenler tarafından uygun düzeyde bulunduğu söylenilebilir.

Grafik 42. “İşleniş Metni Görsellerinin” Sanatsal Düzenleme Elemanlarından “Mekan” Yönünden Değerlendirilmesine İlişkin Grafik

Grafik 42’ye bakıldığında, öğretmenler tarafından değerlendirilen. “İşleniş Metni Görsellerinin”%3.3 oranında uygun değil durumda, %43.3 oranında orta düzeyde, %40 oranında uygun düzeyde, %40 oranında çok uygun düzeyde olduğu, hiç uygun değil düzeyde dağılımın olmadığı görülmektedir. Bu dağılım, “mekan elemanına” göre değerlendirildiğinde en büyük yoğunluğun orta ve uygun düzeyde olduğu ortadadır.

Bu durumda, ilkokuma ders kitabındaki “İşleniş Metni Görsellerinin” sanatsal düzenleme elemanlarından “mekan elemanına” göre öğretmenler tarafından orta düzeyde bulunduğu söylenilebilir.

Grafik 43. “Türkçe İlkokuma Yazma Ders Kitabı”nda bulunan görsellerin sanatsal tasarım ilk eve elemanları yönünden toplu değerlendirilmesi

Grafik 43’e bakıldığında, öğretmenler tarafından değerlendirilen görsellerin birleştirilmiş sonuçları alındığında, görsellerinin %9 oranında hiç uygun değil, %9 oranında uygun değil, %35 kararsızım, %30 oranında uygun ve %1 oranında ise çok uygun düzeyde olduğu görülmektedir. Bu dağılım değerlendirildiğinde uygun değil, uygun ve kararsız oranlarının birbirine yakın olduğu görülmektedir. Bu sonuca dayanarak görsellerin genel olarak vasat olduğunu söyleyebiliriz.

BÖLÜM VI

6. SONUÇLAR VE ÖNERİLER

6.1. SONUÇ

Bu bölümde sırası ile iki alt problemin sonuçlarına ve bu sonuçlar doğrultusunda gerekli önerilere yer verilmiştir.

- *Birinci alt probleme göre:* Sanatsal düzenleme ilkeleri olan bütünlük, ritim, oran-orantı, denge, hareket, zıtlık, vurgu ilkelerine göre ilgili ders kitabında kullanılan “Sesi Hissetme Görsellerinin”, “Dinleme Metni Görsellerinin”, “İşleniş Metni Görsellerinin” öğretmenler tarafından değerlendirilmesine ilişkin bulguların sonuçlarına,
- *İkinci alt probleme göre:* sanatsal düzenleme elemanlarından olan renk, çizgi, biçim, doku, değer, ışık-gölge, mekan elemanlarına göre ilgili ders kitabında kullanılan “Sesi Hissetme Görsellerinin”, “Dinleme Metni Görsellerinin”, “İşleniş Metni Görsellerinin” öğretmenler tarafından değerlendirilmesine ilişkin bulguların sonuçlarına, yer verilmiştir.

6.1.1. Birinci alt problemin sonuçlarına göre:

İlgili ders kitabındaki ;

- “Sesi Hissetme Görsellerinin” Sanatsal Düzenleme İlkelerinden “Bütünlük İlkesine” göre *uygun değil* düzeyde bulunduğu söylenilebilir.
- “Dinleme Metni Görsellerinin” sanatsal düzenleme ilkelerinden “bütünlük ilkesine” göre *orta* düzeyde bulunduğu söylenilebilir.
- “İşleniş Metni Görsellerinin” sanatsal düzenleme ilkelerinden “bütünlük ilkesine” göre *orta* düzeyde bulunduğu söylenilebilir.

Bu durumda, İlkokuma ve Yazma Ders kitabındaki görsellerin bütünlük ilkesine yeterince uymadığı söylenilebilir.

İlgili ders kitabındaki;

- “Sesi Hissetme Görsellerinin” Sanatsal Düzenleme İlkelerinden “Ritim İlkesine” göre *hiç uygun değil* bulunduğu söylenilebilir.
- “Dinleme Metni Görsellerinin” sanatsal düzenleme ilkelerinden “ritim ilkesine” göre *orta* düzeyde bulunduğu söylenilebilir.
- “İşleniş Metni Görsellerinin” sanatsal düzenleme ilkelerinden “ritim ilkesine” göre *uygun* düzeyde bulunduğu söylenilebilir.

Bu durumda, okumanın temelini oluşturan ses ve sesi hissetme başlığında harflerin öğrenilmesi aşamasında, görsel düzenleme ilkelerinden ritmin, görsele kattığı hareket, ve mesaj yoğunluğunun olmadığı için, görselin öğrenmeye yeterince katkı sağlayamadığını söyleyebiliriz.

İlgili ders kitabındaki;

- “Sesi Hissetme Görselleri”nin sanatsal düzenleme ilkelerinden “oran-orantı ilkesine” göre *uygun* bulunduğu söylenilebilir.
- “Dinleme Metni Görsellerinin” sanatsal düzenleme ilkelerinden “oran-orantı ilkesine” göre *uygun değil* düzeyde bulunduğu söylenilebilir
- “İşleniş metni görsellerinin” sanatsal düzenleme ilkelerinden “oran-orantı ilkesine” göre *uygun* düzeyde bulunduğu söylenilebilir.

Bu durumda, görsellerde yeralan tipler, objeleri ve nesneleri çocuğun algılayışının güçleşeceği söylenebilir.

İlgili ders kitabındaki;

- “Sesi Hissetme Görselleri”nin sanatsal düzenleme ilkelerinden “Denge ilkesine” göre *orta* düzeyde bulunduğu söylenilebilir.
- “Dinleme Metni Görsellerinin” sanatsal düzenleme ilkelerinden “denge ilkesine” göre *uygun değil* düzeyde bulunduğu söylenilebilir.

- “İşleniş Metni Görsellerinin” sanatsal düzenleme ilkelerinden “denge ilkesine” göre *uygun* düzeyde bulunduğu söylenilebilir.

Bu durumda, ilgili ders kitabındaki görsellerin “denge ilkesine” göre bulunduğu durum, kompozisyonrdaki etkiyi olumsuz yönde etkileyeceği söylenebilir.

İlgili ders kitabındaki ,

- “Sesi Hissetme Görselleri”nin sanatsal düzenleme ilkelerinden “hareket ilkesine” göre *kararsız* düzeyde bulunduğu söylenilebilir.
- Dinleme Metni Görsellerinin” sanatsal düzenleme ilkelerinden “hareket ilkesine” göre *uygun değil* düzeyde bulunduğu söylenilebilir
- “İşleniş Metni Görsellerinin” sanatsal düzenleme ilkelerinden “hareket ilkesine” göre *uygun* düzeyde bulunduğu söylenilebilir.

Bu durumda, ilgili ders kitabındaki görsellerin “hareket ilkesine” göre bulunduğu durum çocuğun görsele uzun süre dikkatini vermesini engelleyeceği düşünülmektedir.

İlgili ders kitabındaki;

- “Sesi Hissetme Görselleri”nin sanatsal düzenleme ilkelerinden “zıtlık ilkesine” göre *kararsız* düzeyde bulunduğu söylenilebilir.
- “Dinleme Metni Görsellerinin” sanatsal düzenleme ilkelerinden “zıtlık ilkesine” göre *kararsız* düzeyde bulunduğu söylenilebilir.
- “İşleniş Metni Görsellerinin” sanatsal düzenleme ilkelerinden “zıtlık ilkesine” göre *uygun* düzeyde bulunduğu söylenilebilir.

Bu durumda, ilgili ders kitabındaki görsellerin “zıtlık ilkesine” göre değerlendirme sonuçları ele alındığında, asıl mesajı ön plana çıkartacak olan zıtlıkların yeteri kadar olmamasının, mesajın amacına ulaşmasını güçleştireceği söylenebilir.

İlgili ders kitabındaki,

- “Sesi Hissetme Görselleri”nin sanatsal düzenleme ilkelerinden “vurgu ilkesi” ne göre kararsız düzeyde bulunduğu söylenilebilir.
- “Dinleme Metni Görsellerinin” sanatsal düzenleme ilkelerinden “vurgu ilkesine” göre uygun düzeyde bulunduğu söylenilebilir.
- “İşleniş Metni Görsellerinin” sanatsal düzenleme ilkelerinden “vurgu ilkesine” göre uygun düzeyde bulunduğu söylenilebilir.

Bu durumda, ilgili ders kitabındaki görsellerin “vurgu ilkesine” göre değerlendirildiğinde, yeterince nitelikli olmadığı söylenebilir.

6.1.2. İkinci alt problemin sonuçlarına göre:

İlgili ders kitabındaki,

- “Sesi Hissetme Görsellerinin” sanatsal düzenleme elemanlarından “renk elemanına” göre öğretmenler tarafından *kararsız* düzeyde bulunduğu söylenilebilir.
- “Dinleme Metni Görsellerinin” sanatsal düzenleme elemanlarından “renk elemanına” göre öğretmenler tarafından *kararsız* düzeyde bulunduğu söylenilebilir.
- “İşleniş Metni Görsellerinin” sanatsal düzenleme elemanlarından “renk elemanına” göre öğretmenler tarafından *uygun* düzeyde bulunduğu söylenilebilir.

Bu durumda, düzenlemede gerekli olan renklerin belirlenip kullanılmaması, görselin çocuğun ilgisini çekmekten uzaklaşmasını sağlayacağı söylenebilir.

İlgili ders kitabındaki,

- “Sesi Hissetme Görsellerinin” sanatsal düzenleme elemanlarından “çizgi elemanına” göre öğretmenler tarafından *kararsız* düzeyde bulunduğu söylenilebilir.

- “Dinleme Metni Görsellerinin” sanatsal düzenleme elemanlarından “çizgi elemanına” göre öğretmenler tarafından *kararsız* düzeyde bulunduğu söylenilebilir.
- “İşleniş Metni Görsellerinin” sanatsal düzenleme elemanlarından “çizgi elemanına” göre öğretmenler tarafından *uygun* düzeyde bulunduğu söylenilebilir.

Bu durumda, çizginin ifadenin en yalın yolu olduğu tanımından hareket edilirse, çizgi kullanımının kararsız düzeyde olması görselin ifade düzeyinin de düşük olmasına yol açacağı söylenebilir.

İlgili ders kitabındaki,

- “Sesi Hissetme Görsellerinin” sanatsal düzenleme elemanlarından “biçim elemanına” göre öğretmenler tarafından uygun değil düzeyde bulunduğu söylenilebilir.
- “Dinleme Metni Görsellerinin” sanatsal düzenleme elemanlarından “biçim elemanına” göre öğretmenler tarafından *kararsız* düzeyde bulunduğu söylenilebilir.
- “İşleniş Metni Görsellerinin” sanatsal düzenleme elemanlarından “biçim elemanına” göre öğretmenler tarafından uygun düzeyde bulunduğu söylenilebilir.

Bu durumda, çocuğun günlük hayatta gördüğü üç boyutlu dünyanın, iki boyutlu illüstrasyonlarda uygun değil ve kararsız düzeydeki biçimlerle resmedilmesinin, çocuğun algısını olumsuz yönde etkileyeceği düşünülmektedir.

İlgili ders kitabındaki,

- “Sesi Hissetme Görsellerinin” sanatsal düzenleme elemanlarından “doku elemanına” göre öğretmenler tarafından uygun değil düzeyde bulunduğu söylenilebilir.
- “Dinleme Metni Görsellerinin” sanatsal düzenleme elemanlarından “doku elemanına” göre öğretmenler tarafından uygun değil düzeyde bulunduğu söylenilebilir.

- “İşleniş Metni Görsellerinin” sanatsal düzenleme elemanlarından “doku elemanına” göre öğretmenler tarafından uygun düzeyde bulunduğu söylenilebilir.

Bu durumda, doku elemanının görselde bulunduğu durum, görselin nitelik yönünden yetersiz olduğu sonucunu doğurduğu söylenebilir.

İlgili ders kitabındaki,

- “Sesi Hissetme Görsellerinin” sanatsal düzenleme elemanlarından “değer elemanına” göre öğretmenler tarafından kararsız düzeyde bulunduğu söylenilebilir.
- “Dinleme Metni Görsellerinin” sanatsal düzenleme elemanlarından “değer elemanına” göre öğretmenler tarafından kararsız düzeyde bulunduğu söylenilebilir.
- “İşleniş Metni Görsellerinin” sanatsal düzenleme elemanlarından “değer elemanına” göre öğretmenler tarafından uygun düzeyde bulunduğu söylenilebilir.

Bu durumda, değer yönünden uygun durumda olmayan görsellerin, sonuçta, öğrenci algısında geçişlerin, benzerliklerin hissedilmesinin güçleştireceği söylenebilir.

İlgili ders kitabındaki,

- “Sesi Hissetme Görsellerinin” sanatsal düzenleme elemanlarından “ışık-gölge elemanına” göre öğretmenler tarafından uygun değil düzeyde bulunduğu söylenilebilir.
- “Dinleme Metni Görsellerinin” sanatsal düzenleme elemanlarından “ışık-gölge elemanına” göre öğretmenler tarafından kararsız düzeyde bulunduğu söylenilebilir.
- “İşleniş Metni Görsellerinin” sanatsal düzenleme elemanlarından “ışık-gölge elemanına” göre öğretmenler tarafından uygun düzeyde bulunduğu söylenilebilir.

Bu durumda, görselin izleyiciye vereceği derinlik hissinin ortadan kalkacağı, üçüncü boyuta dair verilecek mesajların, dolayısıyla görselin anlam yönünden etkisinin azalacağı söylenebilir.

İlgili ders kitabındaki,

- “Sesi Hissetme Görsellerinin” sanatsal düzenleme elemanlarından mekan elemanına” göre öğretmenler tarafından uygun değil düzeyde bulunduğu söylenilebilir.
- “Dinleme Metni Görsellerinin” sanatsal düzenleme elemanlarından “mekan elemanına” göre öğretmenler tarafından uygun düzeyde bulunduğu söylenilebilir.
- “İşleniş Metni Görsellerinin” sanatsal düzenleme elemanlarından “mekan elemanına” göre öğretmenler tarafından kararsız düzeyde bulunduğu söylenilebilir.

Bu durumda, mekan içinde resmedilmemiş ya da yeterince mekan hissi uyandırılmamış görsellerin yeterince etkili olmayacağı söylenebilir.

6.2. ÖNERİ

Görselin estetik, mesaj veren, konuyu destekleyen nitelikte olmasının yolunun tasarım ilke ve elemanlarının yerinde kullanılmasından geçtiği söylenebilir.

İlkokuma ve Yazma ders kitaplarındaki görseller hazırlanırken, çocuğun seviyesine uygun, algılanabilir resimler yapılması gerektiği sonucuna varılabilir.

İllüstrasyonların konusunda uzman, yaratıcı düşünceye sahip sanatçılar tarafından resmedilmesi gerektiği söylenebilir.

İlkokuma ve Yazma ders kitaplarının baskı kalitelerinin denetlenmesi, sanatsal tasarım ilk ve elemanları yönünden nitelsiz kitapların çocuklara verilmemesi gerektiği söylenebilir.

6.3. TARTIŞMA

Araştırmada incelenen ilgili ders kitabında kullanılan görsellerin hazırlanması sıdasında; sanatsal düzenleme ilkeleri olan bütünlük, ritim, oran-orantı, denge, hareket, zıtlık, vurgu ilkelerinin dikkate alınmadığı, ayrıca sanatsal düzenleme elemanlarından olan renk, çizgi, biçim, doku, değer, ışık-gölge, mekan elemanlarına da uygun şekilde kullanılmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu bağlamda Ekşi'nin (2005) "İlköğretim 5. Sınıf Bilgisayar Ders Kitaplarının Görsel Tasarım İlkelerine Göre Değerlendirilmesi" konulu makalesinde; görsel tasarım ilkelerini bütünüyle dikkate alan bir bilgisayar ders kitabının hazırlanmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Ekşinin araştırmasının bu sonucu ile yapılan araştırmanın sonucu bu anlamda paralellik göstermektedir. Bu durum Tural'ın (2007) "İlköğretim II. Basamak Fen Bilgisi Ders Kitaplarında Kullanılan Görsellerin Biçim ve İçerik Yönünden İncelenmesi" yüksek lisans teziyle de ortak özellikler göstermektedir. Şöyle ki, Tural'ın yüksek lisans tezinde, görsel elemanlar ve sayfalar arasındaki

görsel bütünlüğün sağlanamadığı, resimlemelerin çoğunda önemli anatomik hataların olduğu, büyük çoğunluğunun ilgili metinlerle bağdaşmadığı, ya da verilen bilgiyi tam olarak ifade etmekte yetersiz kaldığı görülmüştür. Bir diğer önemli saptama da resimlemelerde, ortak bir çizgi dilinin oluşturulamadığı dolayısıyla da görsel uyumun yakalanamamış olmasıdır.

Bu sonuçlara göre Milli Eğitimin ilkokuma yazma derslerinde kullanılan İlkokuma ve Yazma ders kitabının tekrar ele alınarak alanında uzman bu konuda yeterli kişilere hazırlatılması uygun olabilir. Hazırlanacak İlkokuma ve Yazma ders ders kitaplarında kullanılacak görsellerin değerlendirilmesi kriterlerinde sanatsal tasarım ilk eve elemanlarına daha ağırlıklı yer verilebilir. Araştırmamanın sonucu doğrultusunda belirtilen bu öneriyi pek çok araştırmada desteklemektedir. Şöyle ki: Ertok Atmaca'nın (2009) "İlköğretime Yönelik Ders Kitaplarının Resimleme Ve Yayınlanma Süreçlerine Eleştirel Bir Bakış" konulu bildirisinde; tüm ilköğretim döneminde zorunlu olarak okutulan bu kitapların teknik ve fiziksel anlamda şüphe edilemeyecek kadar iyi olması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Arslan' ın (2008) "İlköğretim 1. Kademe Birinci Sınıf Matematik - Türkçe Ve Hayat Bilgisi Ders Kitaplarındaki İllüstrasyonların Grafikselsel Açısından İncelenmesi", konulu yüksek lisans tezinde: Ders kitaplarındaki çocuk resimlerinin çok etkili olduğu, resimlerin grafikselsel düzenlemesinin çokta yeterli olmadığı, resimlerin baskı kalitesinin iyi olmadığı ve altlarında anlaşılır açıklamanın yeterli bulunmadığı, numaralandırmanın eksik olduğu, resimlerin bazılarının metnin amacına uygun olmadığı, sayfa içinde metin, resim ilişkisindeki estetik değerlerin "kısmen" uygun olduğu, sayfada kullanılan şekil, grafik ve haritaların öğrencilerin öğrenme düzeyini etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Liman'ın (2007). "İlköğretim I. Kademe Ders Kitabı İllüstrasyonlarının Tasarım İlkelerine Ve Öğrencilerin Algı Düzeyine Uygunluğu" konulu yüksek lisans tezinin sonucunda: Ders kitapları, sık sık yapılan müfredat değişiklikleri nedeniyle aceleyle sonuçlandırılmaktadır. İllüstrasyonlar, dizgisi tamamlanan kitap sayfalarının kalan boşluklarını değerlendirmek için kısıtlı bir zamanda yapılmaktadır. İllüstrasyonlar, maliyetin düşük olması nedeniyle sanat

eğitiminden yoksun kişilere yaptırılmakta ve metinde ifade edilenleri görselleştirme amacıyla kullanılmaktadır. İllüstrasyonlar, sayfada illüstrasyon için ayrılan yerlere tam olarak yerleştirilememekte ya da baskıda kaydırılmaktadır. İllüstrasyonlar, görsel algı, kıyaslama ve kavrayış gibi yaratıcılığın temelini oluşturan yetilerin kazandırılmasına yönelik yaklaşımları izlememektedir.

Milli eğitim ders kitaplarındaki bu sorunlar, araştırmanın ilgili araştırmalar bölümünde belirtilen çalışmalara bakıldığında görüleceği gibi, uzun yıllardır sürmektedir. Bu durumun düzeltilebilmesi için yapılan bütün bu araştırmalar ışığında, Milli Eğitim bakanlığının acil olarak neredeyse tüm ders kitaplarındaki görsel sorunların çözümlenmesi ile ilgili, yeni kitap hazırlama çalışmaları yapması gereklidir.

KAYNAKÇA

- AKALIN. T. (2008). **İlköğretim 2. Sınıf Öğrencilerinin Yaptıkları Resimlerde Aile İçi Yaşantılarının Resimlerine Yansıması**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü Ankara .
- ALAKUŞ. A.O. (2002). **İlköğretim okulları 6. sınıf resim-iş dersi öğretim programındaki grafik tasarımı konularının çok alanlı sanat eğitimi yöntemiyle ve bu yönteme uygun düzenlenmiş bir ortamda uygulanması**. Yayınlanmamış doktora tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Ankara
- ALTINTAŞ. O., (1995), **D Gurubu Sanatçıları ve Eserlerinin Ön- Arka Yapı Kategorileri Bakımından İncelenmesi**. Yayınlanmamış Doktora Tezi Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Ankara .
- ALTINTAŞ O. (1988), **Şeref Akdik (Hayatı-Sanatı)**. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- ALTINTAŞ. O., (2007), **Sanat Eğitimi ve Çağdaş Türk Resminde Nü. Sur** Yayınları, Ankara
- ARNHEİM. R., (2009), **Görsel Düşünme**, (Çev. Rahmi Ögdül), Metis Yayınları, İstanbul.
- ARSLAN. Ş., (2008), **İlköğretim 1. Kademe Birinci Sınıf Matematik Türkçe ve Hayat Bilgisi Ders Kitaplarındaki İllüstrasyonların Grafikselleştirme Açısından İncelenmesi**. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bolu
- ATEŞ. S. (2006). **İlköğretim Dördüncü Sınıf Metinlerindeki Görsellerin Okuduğunu Anlama Ve Özetlemeye Etkisi**. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara
- BALCI. Y. B. ve Say, N., (2003) **Temel Sanat Eğitimi**. Ya-Pa Yayınları, Ankara
- BARTHES. R., (2006).**Yazı Üzerine Çesitlemeler**. (Çev.Sule Demirkol), İstanbul: Yapı Kredi Yayınları

- BAŞER. M. (1994) **Görsel iletişimde piktogram ve sembollerin insan üzerindeki etkileri**, yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir
- BATL. A. (2006). **“Grafik Tasarımda Mesaj Analizi Ve Görsel Öğelerin Düzenlenişi”**. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, İstanbul
- BECER. E., (2008). **İletişim ve Grafik Tasarım**. Ankara: Dost Kitabevi Yayıncılık.
- BURMARK. L.. (2002). Visual Literacy: Learn To See, See To Learn. ASCD Publication. (Association For Supervision And Curriculum Development – Alexandria, Virginia USA) (Aktaran: Ateş, S. (2006). **İlköğretim Dördüncü Sınıf Metinlerindeki Görsellerin Okuduğunu Anlama ve Özetlemeye Etkisi**. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara)
- BURUNSUZ. M., (2007) **Semiyolojik Açıdan Soyut Resimde İmge**, Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- BUYURGAN. S., (2001), **Ufuk: Sanat Eğitimi ve Öğretimi**. Dersal Yayıncılık, Ankara.
- BİNBAŞIOĞLU. C., (1978), **Eğitim Psikolojisi**, Binbaşioğlu Yayınevi, Ankara.
- ÇELENK. S., (2001), **İlkokuma Yazma Programı ve Öğretimi**, Artım Yayınevi, Ankara.
- ÇELENK. S., (2003). **İlkokuma Yazma Öğretiminde Kuluçka Dönemi**. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 2003, cilt:36, sayı 1-2 Ankara
- DELİDUMAN GENCE, C., İSTİFOĞLU ORHON. B., (2006), **Temel Sanat Eğitimi**, Gerhun Yayıncılık, Ankara
- DÜNDAR. A., (1995). **Orta Okul Temel Ders Kitaplarının Eğitsel ve Grafikselsel Açıdan Değerlendirilmesi**. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara

EKŞİ. N., (2005). **İlköğretim 5. Sınıf Bilgisayar Ders Kitaplarının**

Görsel Tasarım İlkelerine Göre Değerlendirilmesi. Milli Eğitim Dergisi, Sayı :165, Milli Eğitim Yayınevi, Ankara

ERTOK ATMACA, A.(Mayıs 2009) **İlköğretime Yönelik Ders Kitaplarının**

Resimleme Ve Yayınlanma Süreçlerine Eleştirel Bir Bakış. I Uluslararası Türkiye Eğitim Araştırmaları Kongresi, Çanakkale [Http://Oc.Eab.Org.Tr/Egtconf/Cd.Php](http://Oc.Eab.Org.Tr/Egtconf/Cd.Php) (Erişim tarihi: mayıs 2010)

ERTOSUN, A., (2006), **Türkiye’deki Grafik Sanat Eğitim ile Amerika’daki**

Grafik Sanat Eğitiminin Karşılaştırılması. Yayınlanmamış doktora tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

FERAH. A,(1996), **İlkokuma Yazma Öğretiminde Görsel Algılama ve**

Zekanın Yeri. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul

FISCHER, E., (1995), **Sanatın Gerekliliği.** Payel Yayınları, İstanbul.

FISKE, J., (2003) **İletişim Çalışmalarına Giriş.** (Çev. Süleyman İrvan) Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları

GÖKAYDIN, N., (1998), **Eğitimde Tasarım ve Görsel Algı.** MEB. İstanbul.

GÜLERYÜZ, H., (2006), **Programlanmış İlkokuma Yazma Öğretimi Kuram ve Uygulamaları,** Pegem A. Yayınevi, , Ankara.

HELVACI TÜZEL, Ş. (2009). **İlköğretim ikinci kademe Türkçe dersi ders**

kitaplarında yer alan görsellerin düzenlenmesi bağlamında değerlendirilmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale

KABACALI, A., (1998), **Cumhuriyet Öncesi ve Sonrası Matbaa ve Basın Sanayii,** Cem Ofset, İstanbul.

KAPLAN, S. ve KAPLAN,Y. (2004) **Ders Kitaplarındaki Tasarım Sorunları**

Ve Öğrencilerin Öğrenme Düzeyine Etkisi. XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı, İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Öncü Basımevi, Bildiri, Temmuz, Malatya http://web.inonu.edu.tr/~ebk/ozet_kitabi.pdf (Erişim Tarihi: Haziran 2010)

- KIRIŞOĞLU, T., (2005), **Sanatta Eğitim**. Pegem Yayıncılık, Ankara.
- KİBARKAYA, M. (1996). **İlköğretim Ders Kitaplarında Tasarım Sorunları ve Uygulama Çalışmaları**. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Sanat Eseri Raporu, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara
- LİMAN, S., (2007), **İlköğretim 1. Kademe Ders Kitabı İllüstrasyonların Tasarım İlkelerine ve Öğrencilerin Algı Düzeyine Uygunluğu**. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara.
- MADEN, S., (2009), **Bir Usta, Bir Dünya: Sait Maden Tasarımcı, Sanatçı, Şair**. Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul
- MALCHIODI, C., (2005), **Çocukların Resimlerini Anlamak**. (Çeviren :Doç.Dr. Tülin Yurtbay). Epsilon Yayıncılık
- MAYER, R. E. (1989). **Systematic Thinking Fostered by Illustrations in Scientific Text**. Journal of Educational Psychology, 81 (2) 240-241
(Aktaran: Ateş, S. (2006). **İlköğretim Dördüncü Sınıf Metinlerindeki Görsellerin Okuduğunu Anlama ve Özetlemeye Etkisi**. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara)
- NİRUN, N., (1994) **Sistemik Sosyoloji Yönünden Aile ve Kültür**. AKM Yayınları Sayı:73, Ankara
- ÖZSOY, V., (2003), **Resim-İş Eğitiminin Tarihsel ve Düşünsel Temelleri**, Gündüz Eğitim ve Yayıncılık, Ankara
- ÖZSOY, V., (2007) **Görsel Sanatlar Eğitimi**, Gündüz Eğitim ve Yayıncılık, Ankara
- ÖZSOY, V., (2006), **Yöntem ve Teknikleri ile Görsel Sanatlar Eğitiminde Uygulamalar**. Görsel Sanatlar Eğitimi Derneği Yayınları, Ankara
- P. COHEN A., (1999), **Topluluğun Simgesel Kuruluşu**. (Çev. Mehmet Küçük) Dost Kitabevi, Ankara

- REINWEIN, Joachim. (1992). **L'effet de la mise en page d'un livre sur le pairage du texte et de l'illustration par le jeune lecteur (The Effect of Book Layout on the Linking of Text and Illustrations by the Young Reader)**. [Abstract]. Paper presented at the Annual Meeting of the World Congress of Applied Linguistics sponsored by the International Association for Applied Linguistics (9th, Thessaloniki, Greece, April 15-25, 1990). ERIC NO: ED350820 (Aktaran: Ateş, S. (2006). **İlköğretim Dördüncü Sınıf Metinlerindeki Görsellerin Okuduğunu Anlama ve Özetlemeye Etkisi**. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara)
- SELÇUK, Z., (2000), **Gelişim ve Öğrenme**, Nobel Yayın Dağıtım Ltd .Şti, , Ankara.
- SÖNMEZ, V., (2001), **Program Geliştirmede Öğretmen Elkitabı**. Anı Yayıncılık, Ankara
- TAN, N., (2001), **“Oyunlarla İlkokuma yazma Öğretimi”**, Milli Eğitim Basımevi, Ankara
- TEPECİK, A., (1994). **Grafik Tasarlama İlkelerine Dayalı Tasarım Yöntem ve Teknikleri**. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara.
- TEPECİK, A., (2002). **Grafik Sanatlar**. Ankara Detay & Sistem
- TONTU, Y. H. (2008). **İllüstrasyonların İlköğretim Birinci Kademe Türkçe Ders Kitaplarındaki Görsel Etkililik Durumlarının Değerlendirilmesi**. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara
- TURAL, E. (2007). **İlköğretim II. Basamak Fen Bilgisi Ders Kitaplarında Kullanılan Görsellerin Biçim ve İçerik Yönünden İncelenmesi** Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ondokuzmayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun
- YAZAR, İ. (2003). **“Türk Dili Ve Edebiyatı Ders Kitaplarına Görsel Açidan Bir Yaklaşım”**. I. Sosyal Bilimler Eğitimi Kongresi, İzmir http://web.deu.edu.tr/~ilyas/yayinlarim/bildiri_izmir.htm (Erişim Tarihi: Mayıs 2010)

- YANPAR, T., (2009), **İlköğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı**. Anı Yayıncılık, Ankara
- YEŞİLYAPRAK, B., (2004), **Eğitimde Rehberlik Hizmetleri**. Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- YILDIRAN, N.B. (2007), **İlköğretim 8. Sınıf Bilgisayar Ders Kitaplarının Görsel Tasarım İlkelerine Uygunluğunun Değerlendirilmesi Ve İçerik Analizinin Yapılması**. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana
- YILDIZ, S. (2009). **İlkokuma Yazma Öğretiminde Çoklu Ortam Uygulamalarının Etkililiği**. Yayımlanmamış doktora tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu
- YÜCEBAŞ, Ç., (2006), **Grafik Tasarımda Görsel Bütünlük Oluşturmada Tipografi ile Görseller Arasındaki İlişki ve Sanat Eğitimindeki Yeri**. Yayımlanmamış doktora tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- YOLCU, E., (2004), **Sanat Eğitimi Kuramları ve Yöntemleri**. Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- WALSH, M. (2003). **'Reading' pictures: what do they reveal?Young children's reading of visual texts. READING literacy and language.** (Aktaran: Ateş, S. (2006). **İlköğretim Dördüncü Sınıf Metinlerindeki Görsellerin Okuduğunu Anlama ve Özetlemeye Etkisi**. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara)

EKLER

EK 1 ANKET FORMU

YÖNERGE

“İlköğretim 1.kademe 1.sınıfta ilkokuma ve yazma derslerinde kullanılan ders kitabında yer alan görsellerin hazırlanmasında tasarım ilke ve elemanlarının kullanım durumu” konulu yüksek lisans tezimi için hazırladığım bu anket **A – B -C** olmak üzere üç bölümden oluşmaktadır. Her bölüm için ilkokuma ders kitabından seçilmiş üç konuyu anlatan görseller seçilmiştir. Her bölümde önce ilkokuma kitabından seçilmiş konu ile ilgili görseller, ardından cevaplamanızı istediğim anket formu mevcuttur. Ankette sorulara vereceğiniz yanıtlarda sadece tek bir seçeneği (X) işaretlemeniz yeterlidir.

Ankete vereceğiniz cevaplar bu konudaki mevcut durumun ortaya çıkartılmasında bilimsel veriler olarak kullanılacaktır. Sizlerden anketi itina ile ve doğru olarak cevaplayacağınızı diliyorum. Anketi cevaplamaya harcayacağınız zaman için şimdiden teşekkür ederim.

Öğr.Gör. Osman ÇAYDERE

Kırıkkale Üniversitesi MYO Grafik Bölümü

osmancaydere@gmail.com

Değerli öğretmenim. İlköğretim 1. Sınıf, 1. Kademe ders kitaplarında yer alan görsellerin ilkökümaya etkisini araştıran bir çalışma için, ekte sunulan ilkökuma ders kitaplarındaki görsellerin ve sayfa düzenlemelerinin tasarım ilkelerine uygunluğu ve taşıdığı tasarım elemanlarının niteliğinin değerlendirilmesine ilişkin aşağıdaki kriterleri lütfen değerlendiriniz.

SANATSAL DÜZENLEME İLKELERİNE GÖRE DEĞERLENDİRME

- 1- Düzenlemeleri **bütünlük** ilkesi yönünden değerlendiriniz.
☐ Hiç Uygun Değil ☐ Uygun Değil ☐ Kararsızım ☐ Uygun ☐ Çok Uygun ☐
- 2- Düzenlemeleri **ritim** ilkesi yönünden değerlendiriniz.
☐ Hiç Uygun Değil ☐ Uygun Değil ☐ Kararsızım ☐ Uygun ☐ Çok Uygun ☐
- 3- Düzenlemeleri **oran-orantı** ilkesi yönünden değerlendiriniz.
☐ Hiç Uygun Değil ☐ Uygun Değil ☐ Kararsızım ☐ Uygun ☐ Çok Uygun ☐
- 4- Düzenlemeleri **denge** ilkesi yönünden değerlendiriniz.
☐ Hiç Uygun Değil ☐ Uygun Değil ☐ Kararsızım ☐ Uygun ☐ Çok Uygun ☐
- 5- Düzenlemeleri **hareket** ilkesi yönünden değerlendiriniz.
☐ Hiç Uygun Değil ☐ Uygun Değil ☐ Kararsızım ☐ Uygun ☐ Çok Uygun ☐
- 6- Düzenlemeleri **zıtlık** ilkesi yönünden değerlendiriniz.
☐ Hiç Uygun Değil ☐ Uygun Değil ☐ Kararsızım ☐ Uygun ☐ Çok Uygun ☐
- 7- Düzenlemeleri **vurgu** ilkesi yönünden değerlendiriniz.
☐ Hiç Uygun Değil ☐ Uygun Değil ☐ Kararsızım ☐ Uygun ☐ Çok Uygun ☐

SANATSAL DÜZENLEME ELEMANLARINA GÖRE DEĞERLENDİRME

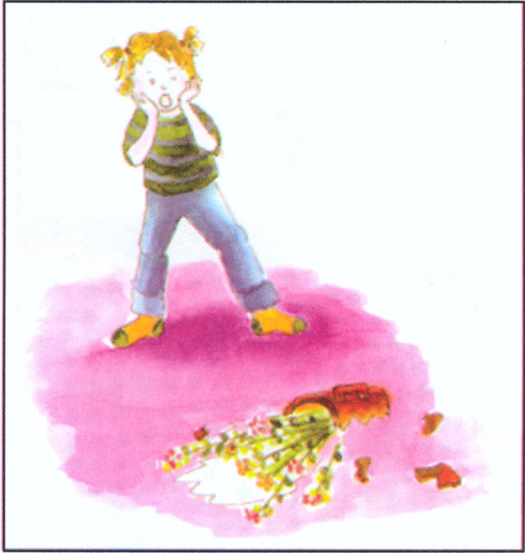
- 1- Düzenlemeleri kullanılan **renk** yönünden değerlendiriniz.
☐ Hiç Uygun Değil ☐ Uygun Değil ☐ Kararsızım ☐ Uygun ☐ Çok Uygun ☐
- 2- Düzenlemeleri **çizgi** yönünden değerlendiriniz.
☐ Hiç Uygun Değil ☐ Uygun Değil ☐ Kararsızım ☐ Uygun ☐ Çok Uygun ☐
- 3- Düzenlemeleri **biçim** yönünden değerlendiriniz.
☐ Hiç Uygun Değil ☐ Uygun Değil ☐ Kararsızım ☐ Uygun ☐ Çok Uygun ☐
- 4- Düzenlemeleri **doku** yönünden değerlendiriniz.
☐ Hiç Uygun Değil ☐ Uygun Değil ☐ Kararsızım ☐ Uygun ☐ Çok Uygun ☐
- 5- Düzenlemeleri **değer** yönünden değerlendiriniz.
☐ Hiç Uygun Değil ☐ Uygun Değil ☐ Kararsızım ☐ Uygun ☐ Çok Uygun ☐
- 6- Düzenlemeleri **ışık-gölge** yönünden değerlendiriniz.
☐ Hiç Uygun Değil ☐ Uygun Değil ☐ Kararsızım ☐ Uygun ☐ Çok Uygun ☐
- 7- Düzenlemeleri **mekan** yönünden değerlendiriniz.
☐ Hiç Uygun Değil ☐ Uygun Değil ☐ Kararsızım ☐ Uygun ☐ Çok Uygun ☐

EK 2

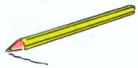
**ANKETTE KULLANILAN
SESİ HİSSETME GÖRSELLERİ**

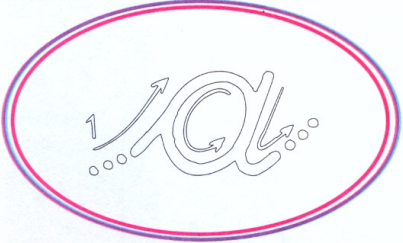

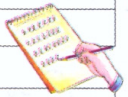

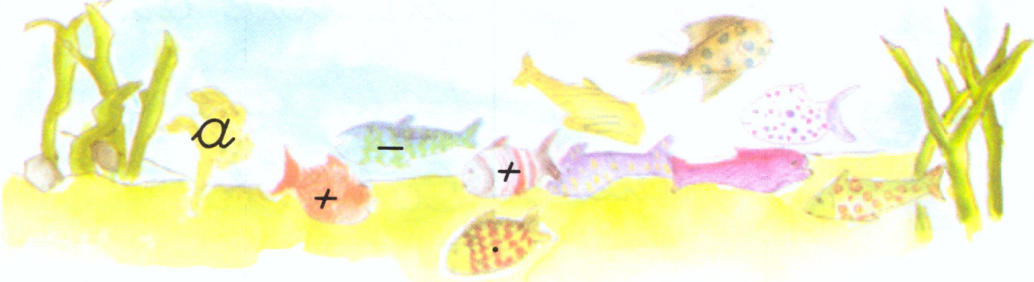

☐
☐
☐

a a a a a

a a a a a a a

25

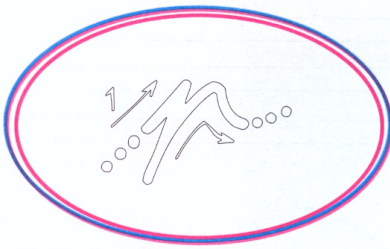

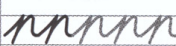
☐

☐

☐

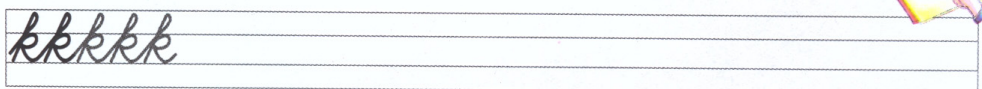
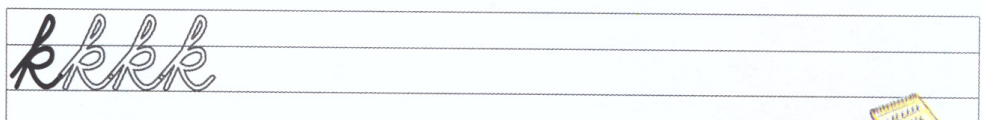
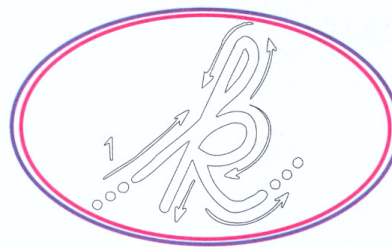
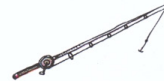
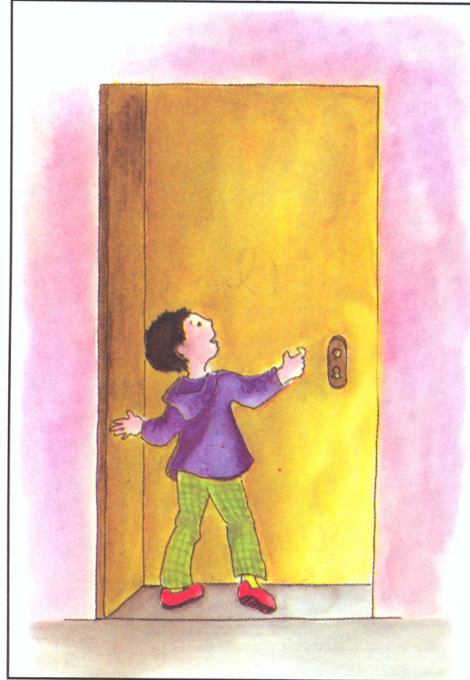

50

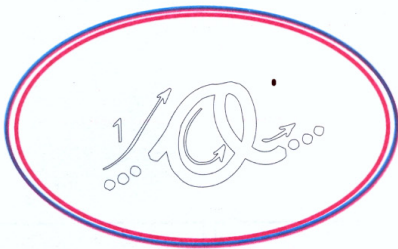

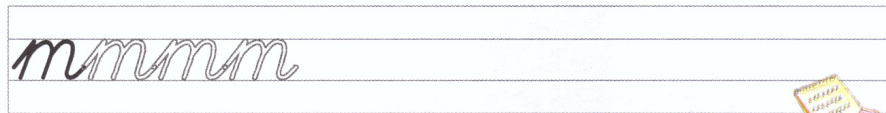
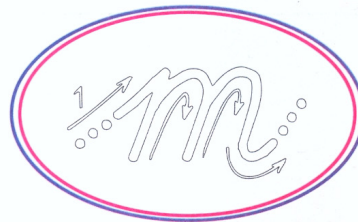
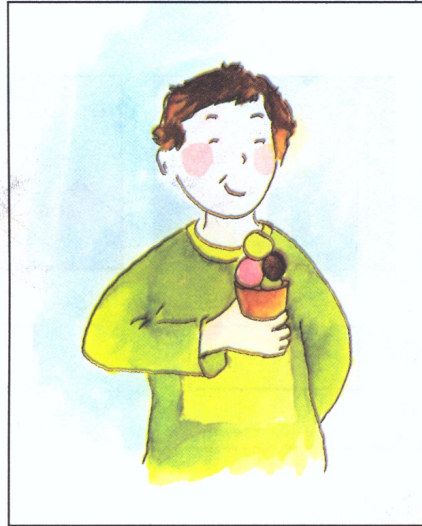
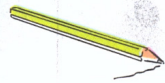

Handwriting practice lines with cursive 'a' tracing.

Handwriting practice lines with cursive 'a' tracing.

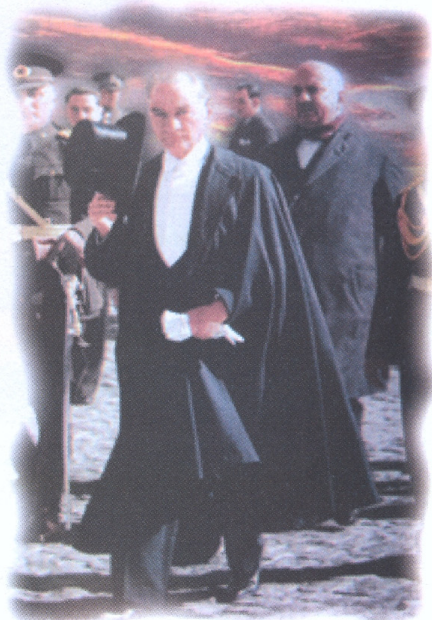
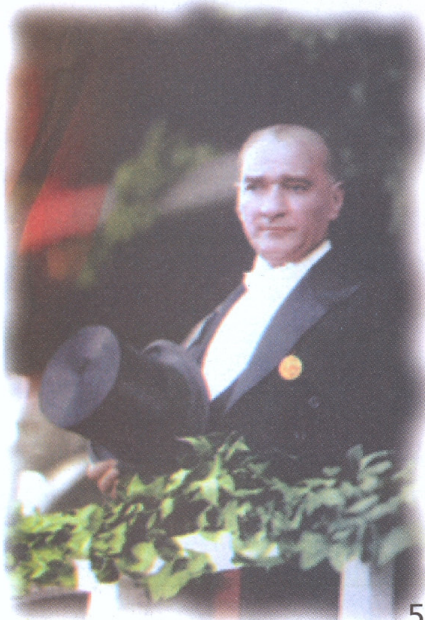

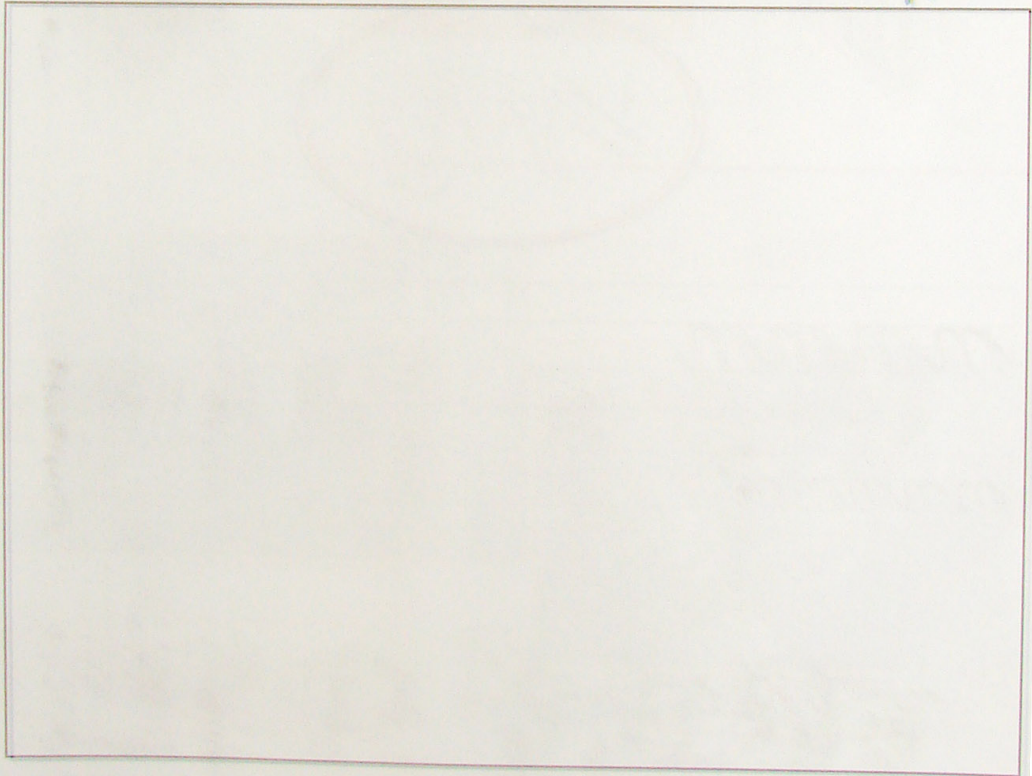
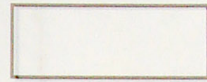
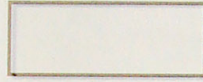
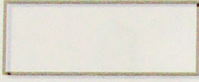

EK 3

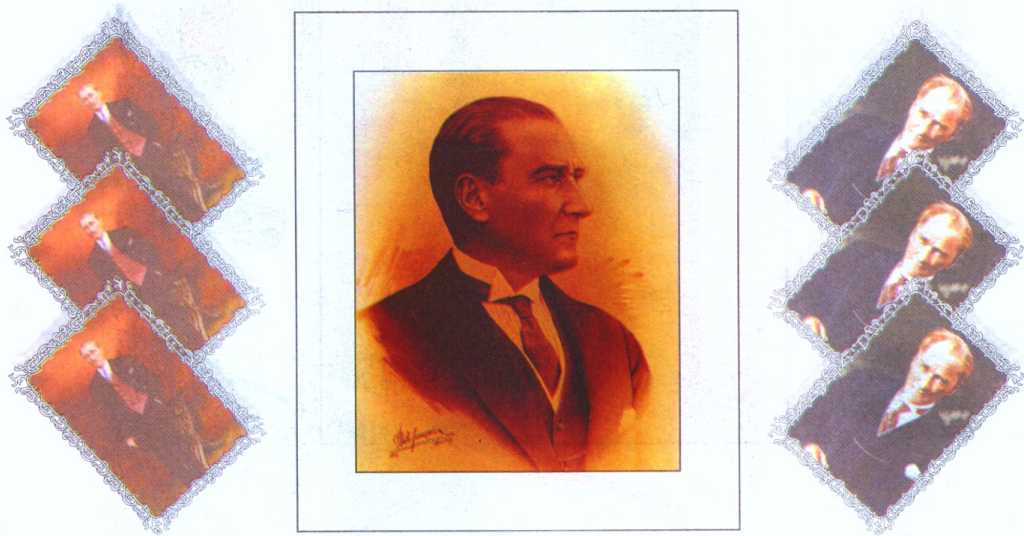
**ANKETTE KULLANILAN
DİNLEME METNİ GÖRSELLERİ**

EK 4

**ANKETTE KULLANILAN
İŞLENİŞ METNİ GÖRSELLERİ**

SERBEST OKUMA ÇALIŞMALARI **Fıkra**

BU KÖYÜN YABANCISIYIM

Hoca daha önceleri yolunun hiç düşmediği bir köyden geçiyormuş.

Bir köylü yanına yaklaşmış:

- "Efendi, demiş.
- Bugün günlerden ne? diye sormuş.

Hoca, yorgunluğun da etkisiyle hangi gün olduğunu bir türlü çıkaramamış:

- " Bu köyün yabancısıyım! demiş adama.. Buranın günlerini bilmem!

Tekerleme

- Komşu, komşu!
 - Hu ! hu!
 - Oğlun geldi mi?
 - Geldi.
 - Ne getirdi?
 - İncik boncuk.
 - Kime, kime?
 - Sana, bana.
 - Başka kime?
 - Kara kediye.
 - Kara kedi nerede?
 - Ağaca çıktı.
 - Ağaç nerde?
 - Balta kesti.
 - Balta nerde?
 - Suya düştü.
 - Su nerde?
 - İnek içti.
 - İnek nerde?
 - Dağa kaçtı.
 - Dağ nerde?
- Yandı, bitti, kül oldu.

